

Верховний
Суд

ОГЛЯД ПРАКТИКИ Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду

у справах щодо оскарження рішень третейських судів
та надання дозволу на примусове виконання рішень
третейських судів

Рішення, внесені до ЄДРСР
за 2018–2022 роки

Зміст

Правові висновки Великої Палати Верховного Суду, які застосовано у практиці Касаційного цивільного суду, у справах щодо оскарження рішень третейських судів та надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів	11
Підтверджені правові позиції Верховного Суду України, які застосовано у практиці Касаційного цивільного суду, у справах щодо оскарження рішень третейських судів та надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів	11
1. Справи щодо оскарження рішень третейських судів	12
1.1. Підвід справ третейським судам	12
1.1.1. Справи, не підвідомчі третейським судам	12
Спори щодо визнання правочину дійсним або недійсним та визнання права власності на об'єкти нерухомості, зокрема земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, не підвідомчі третейським судам відповідно до статей 215, 218, 220 ЦК України, частини другої статті 158 ЗК України, частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди».	
Якщо рішенням третейського суду порушені права та інтереси власника об'єкта нерухомості чи користувача земельної ділянки, якого не було залучено до участі у справі, рішення третейського суду може бути скасовано на підставі пункту 5 частини другої статті 458 ЦПК України	12
Спори між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, що виникають як під час укладення, так і під час виконання, зміни, розірвання такого договору, незалежно від предмета і підстав позову та незважаючи на те, хто звертається з позовом до суду (банк або інша фінансова установа чи споживач), мають вирішуватися на підставі вимог Закону України «Про захист прав споживачів», а тому не можуть бути предметом третейського розгляду відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди»	14
Спір про стягнення заборгованості зі споживача за договором про придбання ним товару у лізинг є спором щодо захисту прав споживачів, а тому, незважаючи на наявність третейського застереження, не може бути предметом третейського розгляду відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди»	17
Спір, який виник щодо виконання умов договору про надання туристичних послуг та додаткової угоди про розстрочення платежу, є спором за договором про надання споживчого кредиту, а тому, незважаючи на наявність третейського застереження, не може бути предметом	

третейського розгляду на підставі пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди»	19
Спір про стягнення коштів за невиконання умов договору купівлі-продажу мобільного телефону (споживчого договору) не підвідомчий третейському суду, оскільки незалежно від предмета і підстав позову та незважаючи на те, хто звертається з позовом до суду, на спори, що виникають із побутових договорів зі споживачем товарів, укладених з метою задоволення власних потреб, поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів»	22
Розгляд спорів про визнання недійсними нотаріально посвідчених довіреностей належить до юрисдикції державного суду як органу судової влади та не підвідомчий третейському суду	23
Непідписаний витяг з Умов та правил надання банківських послуг, що містить третейське застереження та до якого боржник приєднався шляхом підписання анкети-заяви, не може бути підтвердженням укладення третейської угоди, що виключає можливість розгляду такого спору третейським судом	25
1.1.2. Справи, підвідомчі третейським судам	27
Наявність дійсного третейського застереження та обов'язковість звернення до третейського суду не є обмеженням права сторони на судовий захист, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та статтею 55 Конституції України, а є обраним сторонами за власним волевиявленням (добровільно) видом альтернативного захисту.	
Якщо оскаржуваний до державного суду договір містить дійсне третейське застереження і відповідач до початку розгляду справи по суті та до подання ним першої заяви по суті спору подав заперечення проти вирішення спору державним судом, суд постановляє ухвалу про залишення позову без розгляду на підставі пункту 6 частини першої статті 257 ЦПК України	27
Вимоги пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо обмеження компетенції третейських судів не поширюються на спори, що виникають з акцесорних договорів, навіть за умови, якщо такими договорами забезпечено виконання зобов'язання за споживчим договором. Таким чином, спір, який виникає за договором поруки, не є спором про захист прав споживачів і може бути підвідомчий третейському суду за наявності відповідного третейського застереження	29
Договір про надання сільськогосподарських послуг з обробітку землі за своєю правовою природою є договором про надання послуг. Отже, спори, які виникають із цього договору, не є справами щодо користування земельною ділянкою і можуть бути передані на розгляд третейського суду за наявності між сторонами третейської угоди	31
Третейська угода, предметом якої є не лише конкретний спір, що існує на момент укладення такої угоди, а й будь-які спори, які виникатимуть між	

сторонами договору в майбутньому, відповідає вимогам Закону України «Про третейські суди», а тому справа може бути передана на розгляд третейського суду

33

1.2. Підстави для скасування рішення третейського суду

35

При розгляді заяви про скасування рішення третейського суду суд не перевіряє рішення третейського суду на відповідність нормам матеріального або процесуального права, а перевіряє лише на дотримання процедурних вимог, які встановлені законом.

Стаття 51 Закону України «Про третейські суди» та стаття 458 ЦПК України містять виключний перелік підстав для скасування рішення третейського суду, і тягар доведення наявності зазначених підстав покладається на сторону, яка звертається із заявою про скасування рішення третейського суду

35

Особа, яка звертається із заявою про скасування рішення третейського суду у порядку статей 454, 455 ЦПК України, повинна довести, що оскаржуване рішення третейського суду безпосередньо вирішує питання про її права та обов'язки, і такий зв'язок має бути очевидним та безумовним, а не ймовірним

36

Якщо при вирішенні третейським судом позову про стягнення з позичальника заборгованості за кредитним договором питання щодо стягнення заборгованості з поручителя не вирішувалось, у поручителя, якого не було залучено до участі у справі, відсутня можливість оскарження такого рішення третейського суду, оскільки питання про його права та/або обов'язки не розглядалось

39

Рішення третейського суду про стягнення грошових коштів з ОСББ як з юридичної особи не вирішує питання про права та обов'язки окремого співвласника багатоквартирного будинку. Отже, заява про скасування такого рішення третейського суду, подана співвласником багатоквартирного будинку, який не брав участі у третейському розгляді, не підлягає задоволенню

41

Рішення третейського суду про стягнення заборгованості за договором про надання поворотної фінансової позики з ТОВ як з юридичної особи не вирішує питання про права та обов'язки, зокрема корпоративні права, окремих учасників ТОВ. Отже, заява про скасування такого рішення третейського суду, подана учасником ТОВ, який не брав участі у третейському розгляді, не підлягає задоволенню

43

Позивач, відповідач, третя особа у справі, розглянутій третейським судом, та особи, які не брали участі у справі, і третейський суд вирішив питання про їх права і обов'язки, є різними суб'єктами у справах про оскарження рішень третейських судів. Ототожнення застосованого у статті 454 ЦПК України і в статті 51 Закону України «Про третейські суди» поняття «особа, яка не брала участі у справі» з особою, яка є стороною третейського розгляду, проте не була присутня під час третейського розгляду справи, є

помилковим	44
Спадкоємець сторони у справі, розглянутій третейським судом, має право оскаржити рішення третейського суду як її правонаступник відповідно до положень статті 55 та пункту 1 частини п'ятої статті 454 ЦПК України, а не як особа, яка не брала участі у справі, але третейський суд вирішив питання про її права та обов'язки	46
Якщо сторони домовилися про застосування регламенту постійно діючого третейського суду при вирішенні цим третейським судом спорів між ними, але не закріпили кількісний склад третейського суду, то на одноособовий розгляд їх спору суддею третейського суду необхідна додаткова згода всіх сторін спору. Відсутність такої згоди свідчить про те, що склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам Закону України «Про третейські суди», що на підставі пункту 6 частини першої статті 486 ЦПК України є підставою для відмови судом у видачі виконавчого листа	48
Процедура відводу третейського судді в постійно діючому третейському суді визначається регламентом третейського суду. Відсутність заперечень іншої сторони щодо заявленого відводу судді третейського суду не може бути підставою вважати такого суддю відведеним із дня подання стороною заяви про його відвід, якщо таке положення не передбачене регламентом третейського суду	50
Положення розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців" та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» не поширюються на постійно діючі третейські суди, які утворюються без статусу юридичної особи та/або були створені до набрання чинності відповідним Законом (до 13 грудня 2015 року)	53
1.3. Процесуальні особливості	56
1.3.1. Юрисдикція	56
Позовні вимоги про визнання права власності на майнові права внаслідок невиконання позичальником (фізичною особою) зобов'язань за договором позики, укладеним з іншою фізичною особою, за своєю правовою природою є зверненням стягнення на предмет застави. Таким чином, заява про скасування рішення третейського суду у відповідному спорі за суб'єктним складом сторін підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства	56
Справи про оскарження рішення третейського суду або про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду, ухваленого у спорі щодо правочину, укладеного з фізичною особою – поручителем для виконання основного зобов'язання за кредитним договором, сторонами якого є юридичні особи, підлягають вирішенню судом господарської юрисдикції	58
1.3.2. Інше	61

Враховуючи те, що пункт 1 частини п'ятої, частина сьома статті 454 ЦПК України, які визнані Конституційним Судом України неконституційними, втрачають чинність через три місяці з дня припинення чи скасування воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» зі змінами, до спливу зазначеного періоду вказана норма підлягає застосуванню, але з урахуванням того, що 90-денний строк для подання заяви про скасування рішення третейського суду, передбачений пунктом 1 частини п'ятої статті 454 ЦПК України, не є преклюзивним (присічним), оскільки ЦПК України не містить заборони на поновлення цього строку за заявою учасника справи у разі визнання судом причин його пропуску поважними	61
Наслідком пропуску заявником строку на оскарження рішення третейського суду відповідно до частини сьомої статті 454 ЦПК України є повернення заяви, а не відмова в її задоволенні	64
Рекомендоване повідомлення про вручення поштового відправлення, на якому заявник і працівник поштового зв'язку проставили підписи, є належним доказом вручення заявнику рішення третейського суду та свідчить про недоведення останнім поважності причин пропуску строку на оскарження рішення третейського суду, що є підставою для повернення відповідної заяви згідно із частиною сьомою статті 454 ЦПК України	65
Розгляд справ за заявами про скасування рішення третейського суду, який розпочато судами першої інстанції за правилами ЦПК України, що діяли до 15 грудня 2017 року, підлягає завершенню судами цієї інстанції. Відповідно, судами, повноважними для розгляду таких заяв, є суди першої інстанції за місцем розгляду справи третейським судом, а судами апеляційної інстанції, повноважними для перегляду рішень, ухвалених судами першої інстанції, є апеляційні суди, а не Верховний Суд.	
Якщо заявник скористався правом на оскарження рішення третейського суду до набрання чинності новою редакцією ЦПК України, якою змінено інстанційну юрисдикцію заяв про скасування рішень третейського суду, розгляд судом апеляційної інстанції такої справи як судом першої інстанції свідчить про розгляд справи неповноважним судом	67
Відповідно до статей 454, 456, 457 ЦПК України за наслідками розгляду заяви про скасування рішення третейського суду суд має право постановити ухвалу про відмову в задоволенні заяви і залишення рішення третейського суду без змін або про повне чи часткове скасування такого рішення. Повноважень суду першої інстанції щодо закриття провадження у справі за заявою про скасування рішення третейського суду ЦПК України не передбачає	70
Неподання належним чином завіреної копії рішення третейського суду заявником, який мав реальну можливість ініціювати отримання такої копії та не клопотав перед судом про витребування оригіналу чи належним чином завіреної копії рішення третейського суду, є підставою для	

повернення заяви про скасування рішення третейського суду	72
Неподання оригіналу чи належним чином завіреної копії третейської угоди заявником, який не мав реальної можливості ініціювати отримання такої копії, проте заявляє клопотання перед судом про витребування цих доказів, свідчить про відсутність підстав для повернення заяви про скасування рішення третейського суду	74
Суд, установивши, що рішення третейського суду, яке було виконане відповідачем, підлягає скасуванню, може дійти висновку про наявність правових підстав для повороту його виконання на підставі частини четвертої статті 444 ЦПК України за наявності відповідної заяви сторони	76
Відсутність клопотання іншої сторони про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, відповідно до частини п'ятої статті 137 ЦПК України унеможливорює вирішення судом з власної ініціативи питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу у справі про скасування рішення третейського суду	78
У разі часткового усунення недоліків заяви про скасування рішення третейського суду суд може з власної ініціативи постановити ухвалу, якою продовжити строк для усунення недоліків	81
Скасування в іншому провадженні рішення третейського суду, що оскаржується, є преюдиційним фактом та підставою для закриття провадження у справі у зв'язку з відсутністю предмета оскарження	82
2. Справи щодо надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів	84
Суд відмовляє у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, якщо на день ухвалення рішення про видачу виконавчого листа рішення третейського суду скасовано судом ухвалою, яка набрала законної сили. Скасування ухвали про скасування рішення третейського суду надалі не є підставою для скасування ухвали про відмову у видачі виконавчого листа як такої, що прийнята з порушенням норм процесуального права	84
Реєстрація за іпотекодержателем права власності на передане в іпотеку нерухоме майно, що належало іпотекодавцю, у рахунок виконання основного зобов'язання в порядку, встановленому статтею 37 Закону України «Про іпотеку», тобто вирішення питання шляхом позасудового врегулювання спору на підставі договору, є підставою для припинення зобов'язання боржника за договором про надання позики в цілому, у тому числі в частині, непогашеній за рахунок іпотечного майна, що свідчить про наявність підстав для визнання виконавчого документа, виданого на підставі рішення третейського суду, таким, що не підлягає виконанню	86
Посилання поручителя в заяві на те, що третейський суд вирішив питання про права та обов'язки позичальника, який не брав участі у справі, не може	

бути підставою для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Залучення позичальника до участі у справі за позовом до поручителя не є обов'язковим, оскільки кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-кого з них окремо	89
Оскарження третейської угоди в іншому провадженні під час розгляду судом заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду не є підставою для відмови у видачі виконавчого листа	90
Оскарження в апеляційному порядку ухвали про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду нормами чинного ЦПК України не передбачено. У разі подання такої скарги суд має відмовити у відкритті апеляційного провадження (пункт 1 частини першої статті 358 ЦПК України). У випадку відкриття провадження щодо ухвали суду першої інстанції, що не підлягає апеляційному оскарженню, вказане провадження підлягає закриттю	92
Заява поручителя – фізичної особи про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, у спорі щодо правочину, укладеного для забезпечення виконання основного зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці, має розглядатися за правилами господарського, а не цивільного судочинства	94
Суд може залишити заяву про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду без розгляду лише до відкриття провадження у справі. Після відкриття провадження у справі, якщо пропущено встановлений строк для звернення за видачею виконавчого листа, а причини його пропуску не визнані судом поважними, суд має розглянути таку заяву з урахуванням вимог, передбачених статтями 485, 486 ЦПК України, та відмовити у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду	96
Суперечність, наявна в рішенні третейського суду і його невід'ємних складових (ухвала про виправлення арифметичної описки та ухвала про роз'яснення резолютивної частини рішення), які унеможливають визначення розміру грошової суми, що підлягає стягненню з відповідача, є підставою для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду	98
Смерть фізичної особи – боржника, яка настала після вирішення третейським судом справи по суті, не є підставою для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, оскільки така обставина не може позбавити стягувача права пред'явити виконавчий документ до виконання та замінити боржника, який вибув із встановлених судом правовідносин, його правонаступником (якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво).	
Процесуальне правонаступництво можливе як на стадії розгляду справи	

третейським судом, так і на стадії виконання рішення, яке набрало законної сили, незалежно від того, чи пред'явлений виконавчий лист до примусового виконання	100
Якщо в мотивувальній та/або резолютивній частинах рішення третейського суду про стягнення заборгованості за договором позики, укладеним під час шлюбу, не містяться висновки суду про права та обов'язки дружини позичальника, яка не брала участі у справі, а також суд не встановив обставин щодо використання отриманих за договором позики коштів в інтересах сім'ї, у суду відсутні підстави для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду на підставі пункту 9 частини першої статті 486 ЦПК України	103
3. Справи щодо забезпечувальних заходів у справах, що розглядаються третейським судом	105
Можливість вжиття державним судом забезпечувальних заходів у справах, що розглядаються третейським судом, передбачена виключно частиною третьою статті 149 ЦПК України. При цьому можливість здійснення таких заходів у порядку господарського судочинства законодавством не передбачена.	
Разом із тим норми ЦПК України не містять будь-яких обмежень щодо суб'єктного складу при розгляді питань, пов'язаних із забезпеченням позову у третейських справах, що не перешкоджає розгляду заяв про вжиття судом забезпечувальних заходів у справах, які розглядаються третейським судом, де сторонами є виключно юридичні особи	105
Глава 4 розділу IX ЦПК України (Проведення у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів) та частина шоста статті 431 ЦПК України не передбачають можливості забезпечення виконання рішень третейських судів шляхом вжиття державним судом передбачених статтею 150 ЦПК України заходів	107
Саме лише посилення в заяві про забезпечення позову на потенційну можливість ухилення відповідача від виконання рішення третейського суду без наведення відповідного обґрунтування не є достатньою підставою для задоволення такої заяви	110
Ненадання заявником відомостей про наявні відкриті рахунки відповідача із зазначенням фінансових установ, у яких вони відкриті, позбавляє суд можливості виконати вимогу закону щодо перевірки співмірності заявлених вимог вказаному виду забезпечення, а їх неврахування може призвести до перешкоджання господарської діяльності відповідача, що є підставою для відмови в задоволенні заяви про забезпечення позову у справі, яка передана на розгляд третейського суду	112
Можливість вжиття державним судом заходів забезпечення доказів, зокрема призначення експертизи, за заявою сторони у справі, яка передана на розгляд третейського суду, передбачена частиною сьомою статті 116	

ЦПК України, не є втручанням у компетенцію третейського суду, а полягає у сприянні державного суду в отриманні доказів для з'ясування обставин, що мають значення для вирішення справи третейським судом	115
Положення статті 149 та пункту 6 частини першої статті 150 ЦПК України, які регламентують забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку, не можуть застосовуватися при розгляді заяви про скасування рішення третейського суду	116

Правові висновки Великої Палати Верховного Суду, які застосовано у практиці Касаційного цивільного суду, у справах щодо оскарження рішень третейських судів та надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів

постанова Великої Палати Верховного Суду від 02 жовтня 2018 року у справі № 910/1733/18, провадження № 12-170гс18

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/77312765>

постанова Великої Палати Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 755/11648/15-ц, провадження № 14-336цс18

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/78680719>

постанова Великої Палати Верховного Суду від 19 березня 2019 року у справі № 904/2526/18, провадження № 12-272гс18

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/81013416>

постанова Великої Палати Верховного Суду від 03 липня 2019 року у справі № 342/180/17, провадження № 14-131цс19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/82998244>

постанова Великої Палати Верховного Суду від 12 лютого 2020 року у справі № 381/4019/18, провадження № 14-729цс19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/87640690>

Підтверджені правові позиції Верховного Суду України, які застосовано у практиці Касаційного цивільного суду, у справах щодо оскарження рішень третейських судів та надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів

постанова Верховного Суду України від 08 квітня 2015 року у справі № 3-37гс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/43653318>

постанова Верховного Суду України від 16 вересня 2015 року у справі № 6-1203цс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/51834147>

постанова Верховного Суду України від 04 листопада 2015 року у справі № 6-2074цс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53241366>

постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2015 року у справі № 6-1716цс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53815631>

постанова Верховного Суду України від 18 листопада 2015 року у справі № 6-187цс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53815635>

постанова Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року у справі № 6-2743цс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56095679>

постанова Верховного Суду України від 27 січня 2016 року у справі № 6-2712цс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/55476556>

постанова Верховного Суду України від 03 лютого 2016 року у справі № 6-2630цс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/55609693>

постанова Верховного Суду України від 01 червня 2016 року у справі № 3-430гс16 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/58248567>

постанова Верховного Суду України від 24 травня 2017 року у справі № 6-580цс17 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66907391>

1. Справи щодо оскарження рішень третейських судів

1.1. Підвідомчість справ третейським судам

1.1.1. Справи, не підвідомчі третейським судам

Спори щодо визнання правочину дійсним або недійсним та визнання права власності на об'єкти нерухомості, зокрема земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, не підвідомчі третейським судам відповідно до статей 215, 218, 220 ЦК України, частини другої статті 158 ЗК України, частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди».

Якщо рішенням третейського суду порушені права та інтереси власника об'єкта нерухомості чи користувача земельної ділянки, якого не було залучено до участі у справі, рішення третейського суду може бути скасовано на підставі пункту 5 частини другої статті 458 ЦПК України

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду 18 березня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_4 на ухвалу Одеського апеляційного суду від 20 березня 2020 року у справі за заявою Південного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України (далі – Управління) про скасування рішення постійно діючого третейського суду асоціації «МІАР-ТС» (далі – третейський суд), ухваленого 19 січня 2006 року у справі за позовною заявою ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – ОСОБА_4, про визнання договору дарування дійсним, визнання права власності на нерухоме майно.

Суди встановили, що рішенням третейського суду від 19 січня 2006 року визнано дійсним договір дарування 1/2 частки демонстраційного майданчику від 17 листопада 2005 року, яка складається у цілому з нежитлових будівель, загальною площею 29,5 кв. м, офісу А площею 13,6 кв. м, сторожки Б площею 15,9 кв. м, огорожа №№ 1–6, розміщених у цілому на земельній ділянці, площею 767 кв. м, на АДРЕСА_1, укладений між ОСОБА_1 та ОСОБА_3, ОСОБА_6.

22 серпня 2006 року було зареєстровано право власності ОСОБА_1 на 1/2 частку демонстраційного майданчику на АДРЕСА_1.

Земельна ділянка за адресою АДРЕСА_1 на час ухвалення рішення третейським судом знаходилася у користуванні підприємства «Одеська виправна колонія № 14 Управління державного департаменту України з питань виконання покарань в Одеській області». Розпорядженням Одеського міського голови від 25 серпня 2005 року № 482 було надано згоду на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у подальше користування підприємству «Одеська виправна колонія № 14 Управління державного департаменту України з питань виконання покарань в Одеській області».

21 січня 2009 року підприємству «Одеська виправна колонія № 14» було видано Державний акт на право постійного користування земельною ділянкою, площею 10,9825 га, цільове призначення – для експлуатації та обслуговування будівель і споруд колонії, місце розташування земельної ділянки – АДРЕСА_1.

Розпорядженням Одеської обласної державної адміністрації від 04 серпня 2018 року № 899/А-2018 вказану земельну ділянку надано у постійне користування державній установі «Одеська виправна колонія № 14», речові права на зазначену земельну ділянку внесено до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

У квітні 2019 року Управління звернулося до апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Одеського апеляційного суду від 20 березня 2020 року рішення третейського суду від 19 січня 2006 року скасовано повністю. Скасовуючи рішення третейського суду, суд апеляційної інстанції керувався тим, що розглянутий спір не підвідомчий третейському суду відповідно до закону, вказаним рішенням вирішено питання про права та обов'язки особи, яка не брала участі у справі.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Згідно з пунктом 1 частини другої статті 458 ЦПК України рішення третейського суду може бути скасовано у разі, якщо справа, в якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону.

Згідно із пунктом 7 статті 6 Закону України «Про третейські суди» (в редакції, чинній на момент прийняття рішення третейським судом) третейські суди не можуть розглядати справи, які відповідно до закону підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України.

Як зазначено в Рішенні Конституційного Суду України від 10 січня 2008 року у справі № 1-рп/2008, третейські суди не здійснюють правосуддя, їх рішення не є актами правосуддя, а самі вони не входять до системи судів загальної юрисдикції.

Якщо згідно з положеннями чинного законодавства певне питання вирішується «судом», «у судовому порядку», «на підставі рішення суду» тощо, слід вважати, що йдеться про суди загальної юрисдикції, і відповідні справи не підлягали розгляду у третейських судах відповідно до Закону України «Про третейські суди» (в редакції, чинній на момент прийняття рішення третейським судом). Тому виключно судами загальної юрисдикції розглядаються, зокрема, земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками (частина друга статті 158 ЗК України); спори щодо визнання правочину дійсним або недійсним (відповідно до статей 215, 218, 220 ЦК України) тощо.

За таких обставин суд першої інстанції зробив обґрунтований висновок про те, що спори про визнання договорів дійсними та визнання права власності на об'єкти нерухомості не підвідомчі третейським судам.

Відповідно до пункту 5 частини другої статті 458 ЦПК України рішення третейського суду може бути скасовано у разі, якщо третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Виходячи з того, що Державне підприємство «Одеська виправна колонія № 14», яке безпосередньо підпорядковується Південному міжрегіональному управлінню з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України, є користувачем земельною ділянкою, розміщеною за адресою: АДРЕСА_1, то визнання рішенням третейського суду за фізичною особою ОСОБА_1 права власності на нерухоме майно, яке розміщене на цій земельній ділянці, порушує права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі, а саме заявника.

Отже, враховуючи, що рішенням третейського суду порушені права та інтереси заявника як користувача земельної ділянки, якого не було залучено до участі у справі, є правильним і висновок суду про наявність правових підстав для застосування норми пункту 5 частини другої статті 458 ЦПК України.

Враховуючи наведене, Верховний Суд ухвалу Одеського апеляційного суду від 20 березня 2020 року залишив без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2021 року у справі № TC-89-P/2005/2006 (провадження № 61-10402ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96006166>

Аналогічний правовий висновок викладено у постановах Верховного Суду:

від 21 лютого 2019 року у справі № 12-161/07 (провадження № 61-46659ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80147495>

від 20 червня 2019 року у справі № 0114/07 (провадження № 61-7024ав19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82599746>

від 25 червня 2020 року у справі № 1 (провадження № 61-17123ав19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90168931>

Аналогічну правову позицію викладено у постанові Верховного Суду України від 16 вересня 2015 року у справі № 6-1203цс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/51834147>

Спори між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, що виникають як під час укладення, так і під час виконання, зміни, розірвання такого договору, незалежно від предмета і підстав позову та незважаючи на те, хто звертається з позовом до суду (банк або інша фінансова установа чи споживач), мають вирішуватися на підставі вимог Закону України «Про захист прав споживачів», а тому не можуть бути предметом третейського розгляду відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди»

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 14 березня 2019 року розглянув апеляційну скаргу Акціонерного товариства Комерційного банку «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк») на ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 12 листопада 2018 року у справі за заявою ОСОБА_4 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 31 березня 2015 року у справі за позовом Публічного акціонерного товариства Комерційного банку «ПриватБанк» (далі – ПАТ КБ «ПриватБанк») до ОСОБА_4 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що 14 липня 2008 року між ПАТ КБ «ПриватБанк» та ОСОБА_4 було укладено кредитний договір, за яким позичальник отримав кредит у розмірі 1 400 грн у вигляді встановленого кредитного ліміту на платіжну картку.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 31 березня 2015 року стягнуто з ОСОБА_4 на користь ПАТ КБ «ПриватБанк» заборгованість за кредитним договором від 14 липня 2008 року в сумі 12 749,42 грн та третейський збір – 250,00 грн.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 12 листопада 2018 року, постановленою ним як судом першої інстанції, рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 31 березня 2015 року у справі за позовом ПАТ КБ «ПриватБанк» до ОСОБА_4 про стягнення заборгованості скасовано. Судове рішення апеляційного суду як суду першої інстанції мотивоване тим, що Закон України «Про третейські суди» (пункт 14 частина перша статті 6) містить заборону на розгляд третейськими судами справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки), а тому справа, в якій прийнято рішення третейським судом, не підвідомча йому відповідно до закону.

У грудні 2018 року АТ КБ «ПриватБанк» як правонаступник ПАТ КБ «ПриватБанк» подало до Верховного Суду апеляційну скаргу, в якій просило скасувати ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 12 листопада 2018 року та ухвалити нове рішення, яким у задоволенні заяви відмовити. Апеляційна скарга мотивована тим, що апеляційний суд як суд першої інстанції дійшов неправильного висновку про наявність підстав для задоволення заяви, оскільки з підвідомчості третейських судів виключені справи у спорах щодо захисту прав споживачів, а не справи за позовами банку до позичальників-споживачів. Сама лише участь у справі споживача, який не заявляє вимог про захист своїх прав, не може визначати справу як таку, що стосується захисту його прав.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Згідно з пунктом 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди» третейські суди в порядку, передбаченому цим законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком, зокрема, справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

Рішенням Конституційного Суду України від 10 листопада 2011 року № 15-рп/2011 у справі за конституційним зверненням громадянина ОСОБА_5 щодо офіційного тлумачення положень пунктів 22, 23 статті 1, статті 11, частини восьмої статті 18, частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів» у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції України (справа про захист прав споживачів кредитних послуг) визначено, що дія цього Закону поширюється і на правовідносини між кредитором та позичальником (споживачем за договором про надання споживчого кредиту), що виникають як під час укладення, так і виконання такого договору.

Отже, спори між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, що виникають як під час укладення, так і під час виконання такого договору, відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди», незважаючи на наявність третейського застереження, не можуть бути предметом третейського розгляду, оскільки Законом України від 03 лютого 2011 року № 2983-VI «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судам» виключено з компетенції третейського суду вирішення спорів щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

Відмежування цивільних правовідносин за участю споживачів від правовідносин за участю інших суб'єктів здійснюється на підставі визначення правової форми їх участі в конкретних правовідносинах. А тому, незалежно від предмета і підстав позову та незважаючи на те, хто звертається з позовом до суду (банк або інша фінансова установа чи споживач), на правовідносини, що виникають із споживчого кредиту, поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів».

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 березня 2019 року у справі № 774/135/18 (провадження № 1-48015ав18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80458299>

Аналогічний правовий висновок викладено у постановах Верховного Суду:

від 11 січня 2018 року у справі № 755/6219/16-ц (провадження № 61-1608св17) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71519063>

від 29 листопада 2018 року у справі № 786/123/18 (провадження № 61-35753ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78376502>

від 06 серпня 2018 року у справі № 786/130/18 (провадження № 61-20916ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75743730>

від 31 січня 2019 року у справі № 796/106/2018 (провадження № 61-40328ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79684529>

від 04 квітня 2019 року у справі № 774/62/18 (провадження № 61-46076ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80980817>

від 25 квітня 2019 року у справі № 774/64/18 (провадження № 61-46196ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81425844>

від 13 червня 2019 року у справі № 774/81/18 (провадження № 61-41098ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82599775>

від 11 липня 2019 року у справі № 774/98/18 (провадження № 61-39577ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83024952>

від 18 липня 2019 року у справі № 774/72/18 (провадження № 61-39962ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83142643>

від 25 липня 2019 року у справі № 774/30/18 (провадження № 61-39088ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83335477>

від 01 серпня 2019 року у справі № 774/43/18 (провадження № 61-37869ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83413767>

від 17 вересня 2020 року у справі № 824/11/20 (провадження № 61-4721ав20)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91643755>

Аналогічний правовий висновок викладено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 755/11648/15-ц (провадження № 14-336цс18)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/78680719>

Аналогічну правову позицію викладено Верховним Судом України, зокрема у постановках:

від 04 листопада 2015 року у справі № 6-2074цс15

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/53241366>

від 11 листопада 2015 року у справі № 6-1716цс15

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/53815631>

від 18 листопада 2015 року у справі № 6-187цс15

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/53815635>

від 03 лютого 2016 року у справі № 6-2630цс15

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/55609693>

від 27 січня 2016 року у справі № 6-2712цс15

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/55476556>

Спір про стягнення заборгованості зі споживача за договором про придбання ним товару у лізинг є спором щодо захисту прав споживачів, а тому, незважаючи на наявність третейського застереження, не може бути предметом третейського розгляду відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди»

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 10 вересня 2018 року розглянув апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Фангарант Груп» (далі – ТОВ «ФК «Фангарант Груп») на ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 04 липня 2018 року у справі за заявою ОСОБА_4 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Розвитку ринку фінансових послуг» від 09 березня 2018 року у справі за позовом ТОВ «ФК «Фангарант Груп» до ОСОБА_4 про стягнення заборгованості за договором про отримання товарів на умовах лізингу (оренди).

Суди встановили, що 17 липня 2017 року між ОСОБА_4 та Товариством з обмеженою відповідальністю «МПК» укладено договір про отримання товарів у системі «ПлатиПізнішеТМ», за яким ОСОБА_4 є покупцем товару (шина автомобільна 315/70 R22.5 KORMORAN ROADS D TL 150 у кількості 4 штук) у лізинг.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Розвитку ринку фінансових послуг» від 09 березня 2018 року задоволено позов ТОВ «ФК «Фангарант Груп» до ОСОБА_4 про стягнення заборгованості за договором про отримання товарів на умовах лізингу (оренди), стягнуто з ОСОБА_4 на користь ТОВ «ФК «Фангарант Груп» заборгованість за основним зобов'язанням у розмірі 29 511,11 грн та неустойку у розмірі 16 231,11 грн, а всього 45 742,22 грн, а також вирішено питання про стягнення судового (третейського) збору.

У червні 2018 року ОСОБА_4 звернувся до суду із заявою, в якій просив скасувати відповідне рішення третейського суду. На обґрунтування підстав скасування рішення третейського суду, зокрема, зазначав, що третейський суд

дійшов необґрунтованого висновку про те, що ця справа підвідомча третейському суду, оскільки є справою про захист прав споживачів, яка виключена з компетенції третейського суду.

Ухвалою Апеляційного суду міста Києва від 04 липня 2018 року заяву ОСОБА_4 задоволено.

ТОВ «ФК «Фангарант Груп» подало до Верховного Суду апеляційну скаргу, в якій просить скасувати ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 04 липня 2018 року, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що спірні правовідносини не регулюються Законом України «Про захист прав споживачів», оскільки у спірних правовідносинах ТОВ «ФК «Фангарант Груп» не є споживачем, а звернулося з позовом до суду про стягнення заборгованості внаслідок неналежного виконання боржником умов договору. Оскільки споживач не звертався за захистом прав споживача до третейського суду, то, відповідно, не виникло і правовідносин щодо захисту прав споживачів та справа за його участю не є справою щодо захисту прав споживача. Правовідносини щодо захисту прав споживачів у третейському суді виникають із зверненням споживача до третейського суду за захистом своїх прав, а не з суб'єктного складу сторін або характеру спору, переданого на розгляд третейського суду.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Законом України «Про внесення змін до статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судам» частину першу статті 6 Закону України «Про третейські суди» доповнено пунктом 14, згідно з яким третейські суди не можуть розглядати справи у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки). Зазначений Закон набрав чинності 12 березня 2011 року.

Предметом спору, який розглядався третейським судом, є стягнення заборгованості зі споживача за договором про придбання ним товару у лізинг. Тобто спір виник з приводу виконання договору, за яким відповідач є споживачем послуг.

Так, відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди», незважаючи на наявність третейського застереження, спори за такими договорами, як під час їх укладення, так і під час їх виконання, не можуть бути предметом третейського розгляду, оскільки цим законом виключено з компетенції третейського суду вирішення спорів щодо захисту прав споживачів.

Згідно з пунктом п'ятим частини першої статті 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», фінансовою вважається послуга фінансового лізингу.

Задовольняючи позов про стягнення заборгованості за договором про отримання товарів на умовах лізингу (оренди), третейський суд керувався тим, що ТОВ «ФК «Фангарант Груп» не є споживачем, а тому спірні правовідносини не регулюються Законом України «Про захист прав споживачів».

Зазначений висновок є помилковим, оскільки за цим договором ОСОБА_4 отримує товари (послуги) від постачальника, а постачальник забезпечує надання товарів (послуг) клієнту, отже, ОСОБА_4 є споживачем отриманих послуг та на спірні правовідносини поширюється Закон України «Про захист прав споживачів».

Виходячи з суб'єктного складу сторін та характеру спірних правовідносин, що були предметом розгляду у третейському суді, а також з того, що відносини, які виникли між сторонами спору та були предметом розгляду у третейському суді, пов'язані з виконанням зобов'язань за споживчим договором та на момент ухвалення рішення третейського суду від 09 березня 2018 року діяла редакція Закону України «Про третейські суди», в якій передбачена заборона розгляду третейськими судами справ у спорах щодо захисту прав споживачів, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про те, що цей спір не підвідомчий третейському суду.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 вересня 2018 року у справі № 796/140/2018 (провадження № 61-40902ав18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76350322>

Аналогічний правовий висновок викладено у постановах Верховного Суду:

від 27 серпня 2018 року у справі № 796/55/2018 (провадження № 61-35247ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76103232>

від 25 жовтня 2018 року у справі № 796/105/2018 (провадження № 61-42043ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77473893>

від 13 грудня 2018 року у справі № 796/136/2018 (провадження № 61-40098ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78715204>

Спір, який виник щодо виконання умов договору про надання туристичних послуг та додаткової угоди про розстрочення платежу, є спором за договором про надання споживчого кредиту, а тому, незважаючи на наявність третейського застереження, не може бути предметом третейського розгляду на підставі пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди»

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 03 вересня 2018 року розглянув апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Фангарант Груп» (далі – ТОВ ФК «Фангарант Груп») на ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 22 березня 2018 року у справі за заявою ОСОБА_4 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Розвитку ринку фінансових послуг» від 29 грудня 2017 року у справі за позовом ТОВ ФК «Фангарант Груп» до ОСОБА_4, ОСОБА_5 про стягнення боргу за договором.

Суди встановили, що 10 серпня 2016 року між ОСОБА_4 та Товариством з обмеженою відповідальністю «Туристична агенція «Поїхали з нами» (далі – ТОВ «Туристична агенція «Поїхали з нами»)) укладено договір на туристичне

обслуговування. Крім того, 10 серпня 2016 року між ОСОБА_4 та ТОВ «Туристична агенція «Поїхали з нами» укладено додаткову угоду про розстрочення платежу, за умовами якої ОСОБА_4 прийняв на себе зобов'язання щодо сплати платежів за договором на туристичне обслуговування в сумі 29 811,25 грн з розстрочкою платежу. З метою забезпечення виконання грошового зобов'язання за вказаним договором 10 серпня 2016 року між ТОВ ФК «Фангарант Груп» та ОСОБА_5 укладено договір поруки.

17 червня 2016 року між ТОВ «Туристична агенція «Поїхали з нами» та ТОВ «ФК «Фангарант Груп» укладено генеральний договір факторингу, відповідно до умов якого ТОВ «Туристична агенція «Поїхали з нами» відступило факторові право грошової вимоги до боржників за договорами про надання послуг.

Рішенням Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Розвитку ринку фінансових послуг» від 29 грудня 2017 року задоволено позов ТОВ «ФК «Фангарант Груп» до ОСОБА_4, ОСОБА_5 про стягнення солідарно 40 137,97 грн боргу.

У лютому 2018 року ОСОБА_4 звернувся до апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду. Заявник зазначив, що третейський суд дійшов необґрунтованого висновку про те, що ця справа підвідомча третейському суду, оскільки є спором щодо захисту прав споживачів, розгляд яких не належить до компетенції третейських судів. Крім того, зазначив, що у грудні 2017 року сплатив заборгованість за туристичні послуги в повному обсязі, а також те, що у договорі поруки відсутнє третейське застереження.

Ухвалою Апеляційного суду міста Києва від 22 березня 2018 року, постановленою ним як судом першої інстанції, рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Розвитку ринку фінансових послуг» від 29 грудня 2017 року у справі за позовом ТОВ «Фінансова компанія «Фангарант Груп» до ОСОБА_4 та ОСОБА_5 про стягнення боргу за договором скасовано.

Судове рішення апеляційного суду мотивоване тим, що справа не підвідомча третейським судам, оскільки на правовідносини, що виникають зі споживчого кредиту, поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів». Крім того, суд дійшов висновку, що договір поруки не містить третейської угоди, тому наявні підстави для скасування оскарженого рішення третейського суду також в частині стягнення коштів з поручителя.

Не погоджуючись із вказаною ухвалою апеляційного суду, ТОВ ФК «Фангарант Груп» подало до Верховного Суду апеляційну скаргу, яка мотивована тим, що третейські суди не можуть розглядати спори про захист прав споживачів, а не будь-які спори за участю споживача. У цьому випадку спір виник внаслідок невиконання боржником умов договору. Вказував, що між ТОВ ФК «Фангарант Груп» та ОСОБА_4 кредитні правовідносини не виникали, оскільки право вимоги до останнього у заявника виникло на підставі договору факторингу. Крім того, поручитель несе разом з ОСОБА_4 солідарну відповідальність за належне виконання ним своїх зобов'язань, була ознайоmlена із умовами додаткової угоди про розстрочення платежу, в якій міститься третейське застереження. За таких обставин, підписуючи

договір поруки, поручитель ОСОБА_5 погодилася із викладеним у додатковій угоді про розстрочення платежу третейським застереженням.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди» третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком, зокрема, справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

З матеріалів справи встановлено, що на підставі укладеної між ОСОБА_4 та ТОВ «Туристична агенція «Поїхали з нами» додаткової угоди про розстрочення платежу від 10 серпня 2016 року ОСОБА_4 прийняв на себе зобов'язання щодо сплати платежів за договором на туристичне обслуговування в сумі 29 811,25 грн з розстрочкою платежу. В додатковій угоді також міститься повідомлення про відступлення права вимоги на користь ТОВ «ФК «Фангарант Груп».

Враховуючи викладене, у справі виникли правовідносини щодо надання споживачу коштів на оплату споживчих потреб. Право вимоги до споживача, яке виникло у ТОВ «Туристична агенція «Поїхали з нами», відступлено за генеральним договором факторингу від 17 червня 2016 року ТОВ «ФК «Фангарант Груп», який згідно з пунктом 1.3 набуває всі права ТОВ «Туристична агенція «Поїхали з нами» щодо вимоги грошових платежів у боржника. Таким чином, ТОВ «ФК «Фангарант Груп» набуло право вимоги за договором споживчого кредиту.

Оскільки укладений договір надання споживачу фінансових послуг, а спірне рішення третейського суду ухвалене після внесення змін до Закону України «Про третейські суди», ОСОБА_4 є споживачем фінансових послуг, спір виник щодо стягнення з нього заборгованості за кредитом, то третейському суду на підставі положень пункту 14 частини першої статті 6 цього Закону така справа не підвідомча.

Доводи апеляційної скарги про те, що між ТОВ ФК «Фангарант Груп» та ОСОБА_4 відсутні правовідносини щодо надання фінансових послуг споживачу є необґрунтованими, оскільки, укладаючи договір про надання туристичних послуг та додаткову угоду до нього, ОСОБА_4 став споживачем фінансових послуг ТОВ «Туристична агенція «Поїхали з нами» та набув статус боржника за вказаними правовідносинами до моменту виконання грошового зобов'язання. Відповідно до умови додаткової угоди сторони погодили уступку права вимоги за вказаним договором ТОВ ФК «Фангарант Груп», який став фактично правонаступником прав та обов'язків ТОВ «Туристична агенція «Поїхали з нами». Таким чином, вказані доводи спростовуються встановленими на підставі матеріалів справи обставинами та положеннями законодавства.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 вересня 2018 року у справі № 796/40/2018 (6/796/29/2018) (провадження № 61-32179ав18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76441679>

Спiр про стягнення коштів за невиконання умов договору купiвлi-продажу мобiльного телефону (споживчого договору) не пiдвiдомчий третейському суду, оскiльки незалежно вiд предмета i пiдстав позову та незважаючи на те, хто звертається з позовом до суду, на спори, що виникають iз побутових договорiв зi споживачем товарiв, укладених з метою задоволення власних потреб, поширюється дiя Закону України «Про захист прав споживачiв»

Верховний Суд у складi колегiї суддiв Першої судової палати Касацiйного цивiльного суду 22 листопада 2018 року розглянув апеляцiйну скаргу фiзичної особи – пiдприємця ОСОБА_1 (далi – ФОП ОСОБА_1) на ухвалу Апеляцiйного суду мiста Києва вiд 07 червня 2018 року у справi за заявою ФОП ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рiшення Постiйно дiючого третейського суду при Асоцiацiї «Арбiтражна палата» вiд 17 березня 2016 року у справi за позовом ФОП ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення боргу за договором.

Суди встановили, що 28 листопада 2012 року мiж ФОП ОСОБА_1 та ОСОБА_2 укладений договiр купiвлi-продажу товару iз вiдстроченням оплати. Вiдповiдно до пунктiв 1, 2 вказаного договору ОСОБА_2 проданий Apple iPhone 5 чорний 16 Gb належної якостi, за який вiн зобов'язався сплатити 13 044,00 грн у строки, визначенi графiком.

Рiшенням Постiйно дiючого третейського суду при Асоцiацiї «Арбiтражна палата» вiд 17 березня 2016 року стягнуто з ОСОБА_2 борг за договором у розмірі 21 522,60 грн та сплачений третейський збiр – 500,00 грн на її користь.

02 травня 2018 року ФОП ОСОБА_1 звернулася до суду iз заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання вiдповiдного рiшення третейського суду.

Ухвалою Апеляцiйного суду мiста Києва вiд 07 червня 2018 року у задоволеннi заяви фiзичної особи – пiдприємця ОСОБА_1 вiдмовлено. Вiдмовляючи у задоволеннi заяви, апеляцiйний суд керувався тим, що ОСОБА_2 є покупцем товару (мобiльного телефону), а тому правовiдносини, що виникли мiж сторонами, регулюються положеннями Закону України «Про захист прав споживачiв», що свiдчить про те, що вказаний спiр не пiдвiдомчий третейському суду.

Переглядаючи справу як суд апеляцiйної iнстанцiї, Верховний Суд погодився з висновком апеляцiйного суду та зазначив таке.

Спори за споживчим договором, що виникають як пiд час укладення, так виконання такого договору, вiдповiдно до пункту 14 частини першої статтi 6 Закону України «Про третейські суди», незважаючи на наявнiсть третейського застереження в договорi, не можуть бути предметом третейського розгляду, оскiльки Законом України «Про внесення змiни до статтi 6 Закону України «Про третейські суди» щодо пiдвiдомчостi справ у сферi захисту прав споживачiв третейським судам» виключено з компетенцiї третейського суду вирiшення спорiв щодо захисту прав споживачiв, у тому числi споживачiв послуг банку (кредитної спiлки).

Відмежування цивільних правовідносин за участю споживачів від правовідносин з іншими суб'єктами здійснюється на підставі визначення правової форми їх участі в конкретних правовідносинах та їх предмета.

А тому незалежно від предмета і підстав позову та незважаючи на те, хто звертається з позовом до суду, на правовідносини, що виникають із побутових договорів зі споживачем товарів, укладених з метою задоволення власних потреб, поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів».

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 листопада 2018 року у справі № 796/108/2018 (провадження № 61-40266ав18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78131239>

Розгляд спорів про визнання недійсними нотаріально посвідчених довіреностей належить до юрисдикції державного суду як органу судової влади та не підвідомчий третейському суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 09 липня 2020 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_4 на ухвалу Полтавського апеляційного суду від 25 лютого 2020 року за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Український правовий союз» від 27 серпня 2007 року у справі за позовом ОСОБА_4 до ОСОБА_3 про визнання недійсною довіреності від 17 жовтня 2003 року.

Суди встановили, що 17 жовтня 2003 року позивач ОСОБА_4 на ім'я відповідача ОСОБА_3 видала довіреність, згідно з якою позивач уповноважила відповідача управляти та розпоряджатися майном, де б воно не знаходилося та з чого б воно не складалося, надавши довіреній особі право на вчинення від її імені обсягу усіх передбачених цивільним законом дій, пов'язаних з управлінням та розпорядженням нерухомим і рухомим майном. Доручення видано строком на три роки і дійсне до 17 жовтня 2006 року.

Через чотири роки після видання довіреності ОСОБА_3 підписав з ОСОБА_4 третейську угоду про те, що всі спори, розбіжності, вимоги або претензії щодо визнання недійсною нотаріально посвідченої довіреності від 17 жовтня 2003 року підлягають остаточному вирішенні у Постійно діючому третейському суді при Всеукраїнській громадській організації «Український правовий союз».

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Український правовий союз» від 27 серпня 2007 року визнано довіреність, посвідчену 17 жовтня 2003 року державним нотаріусом Другої державної мариупольської нотаріальної контори Царьовою І. В., від імені ОСОБА_4 на ім'я ОСОБА_3, недійсною з моменту її вчинення, тобто з 17 жовтня 2003 року.

У грудні 2019 року ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду на підставі того, що справа не підвідомча третейському суду; третейський суд вирішив питання про належні йому права та обов'язки без залучення його до справи.

Ухвалою Полтавського апеляційного суду від 25 лютого 2020 року заяву ОСОБА_1 задоволено. Ухвала суду першої інстанції мотивована тим, що оскаржуване рішення третейського суду впливає на майнові права та інтереси ОСОБА_1, який не був залучений до участі у справі. Суд першої інстанції дійшов висновку, що справа підвідомча третейському суду, а доводи заявника в цій частині є необґрунтованими.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до пункту 11 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди» третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком інших справ, які відповідно до закону підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України.

Згідно зі статтею 41, частиною першою статті 62, статті 64 ЦК Української РСР (у редакції на час видачі оспорованої довіреності) довіреністю є одностороння угода, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами та спрямована на встановлення, зміну та припинення цивільних прав або обов'язків тієї особи, яку представляють.

За змістом глави 3 розділу I «Загальні положення» ЦК Української РСР угода може бути визнана недійсною за позовом особи.

Згідно зі статтею 204 ЦК України правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним.

Відповідно до частин першої, третьої статті 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою – третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу. Якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий правочин може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний правочин).

Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються (стаття 5 Закону України «Про судоустрій і статус судів»).

Довіреність – це одностороння угода, яка може бути оспорена заінтересованими особами.

Таким чином, розгляд спорів про визнання недійсними угод (правочинів) належить до юрисдикції суду як органу судової влади, а не третейського суду.

Отже, ОСОБА_1 обґрунтовано посилався на таку підставу скасування рішення третейського суду, як: справа, в якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону, а висновок суду першої інстанції в цій частині не відповідає нормам матеріального і процесуального права.

З огляду на викладене, Верховний Суд дійшов висновку про зміну мотивувальної частини рішення суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 липня 2020 року у справі № 814/1070/19 (провадження № 61-5328ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90536910>

Непідписаний витяг з Умов та правил надання банківських послуг, що містить третейське застереження та до якого боржник приєднався шляхом підписання анкети-заяви, не може бути підтвердженням укладення третейської угоди, що виключає можливість розгляду такого спору третейським судом

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 18 червня 2020 року розглянув апеляційну скаргу Акціонерного товариства комерційного банку «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк»), на ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 25 лютого 2020 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 24 квітня 2019 року у справі за позовом АТ КБ «ПриватБанк» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Упак 2000» (далі – ТОВ «Упак 2000»), ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що 13 лютого 2015 року ТОВ «Упак 2000» підписано заяву про відкриття рахунку в АТ КБ «ПриватБанк», згідно з якою товариство приєдналось до «Умов та правил надання банківських послуг», «Тарифів Банку», які разом із заявою становлять Договір банківського обслуговування.

18 лютого 2015 року між АТ КБ «ПриватБанк» та ОСОБА_1 було укладено договір поруки, відповідно до умов якого остання надала поруку за виконання кредитних зобов'язань ТОВ «Упак 2000» перед банком.

АТ КБ «ПриватБанк» свої зобов'язання за договором виконало в повному обсязі, надавши ТОВ «Упак 2000» кредитний ліміт у розмірі 25 000,00 грн, однак позичальником кредит погашено не було, внаслідок чого утворилась заборгованість.

У квітні 2019 року банк звернувся до Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» із позовом до ТОВ «Упак 2000» та ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 24 квітня 2019 року стягнуто солідарно з ТОВ «Упак 2000» та ОСОБА_1 на користь АТ КБ «ПриватБанк» заборгованість за договором від 13 лютого 2015 року в розмірі 19 931,09 грн та третейський збір у розмірі 1 360,00 грн.

У грудні 2019 року ОСОБА_1 звернулася до Дніпровського апеляційного суду із заявою, в якій просила скасувати відповідне рішення третейського суду. Заява мотивована тим, що ця справа не підвідомча третейському суду, оскільки «Умови та правила надання банківських послуг» з третейським застереженням, на які посилається банк, не містять підпису ані позичальника ТОВ «Упак 2000», ані поручителя ОСОБА_1, що свідчить про відсутність третейської угоди.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 25 лютого 2020 року заяву ОСОБА_1 задоволено. Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Із витребуваних матеріалів третейської справи за позовом АТ КБ «ПриватБанк» до ТОВ «Упак 2000», ОСОБА_1 про стягнення заборгованості у розмірі 19 931,09 грн встановлено, що третейська угода в матеріалах справи відсутня, а наявний витяг «Умов та правил надання банківських послуг» не містить третейського застереження та, зокрема, пункту 1.1.7.29.

Посилання третейського суду на існування пункту 1.1.7.29 «Умов та правил надання банківських послуг», згідно з яким сторони домовились, що всі спори, які виникають з договору, підлягають вирішенню у Постійно діючому третейському суді при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз», суперечать матеріалам справи, які не містять підтверджень того, що саме з цими умовами надання банківських послуг позичальник ознайомився і погодився з ними, підписуючи заяву-анкету про приєднання до «Умов та правил надання банківських послуг» ПриватБанку, а також те, що вказані документи на момент отримання кредитних коштів взагалі містили третейське застереження.

На підставі викладеного колегія суддів вважає, що доводи апеляційної скарги про те, що суд при постановленні ухвали не врахував, що третейська угода може бути укладена у вигляді третейського застереження у договорі, контракті або у вигляді окремої письмової угоди; крім укладення кредитного договору ТОВ «Упак 2000», підписано заяву, відповідно до якої воно приєдналось до «Умов та правил надання банківських послуг», якими передбачено третейське застереження; «Умови та правила надання банківських послуг» розміщені на офіційному вебсайті банку, є необґрунтованими.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 червня 2020 року у справі № 803/98/19 (провадження № 61-5250ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89961488>

Аналогічний правовий висновок викладено у постанові Верховного Суду:

від 15 квітня 2021 року у справі № 803/122/20 (провадження № 61-3770ав21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96377257>

від 13 травня 2021 року у справі № 803/142/20 (провадження № 61-4231ав21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96933295>

від 27 травня 2021 року у справі № 803/159/20 (провадження № 61-6528ав19)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97242831>

від 17 червня 2021 року у справі № 803/150/20 (провадження № 61-3943ав21)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97828964>

Аналогічний правовий висновок викладено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 03 липня 2019 року у справі № 342/180/17, провадження № 14-131цс19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/82998244>

1.1.2. Справи, підвідомчі третейським судам

Наявність дійсного третейського застереження та обов'язковість звернення до третейського суду не є обмеженням права сторони на судовий захист, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та статтею 55 Конституції України, а є обраним сторонами за власним волевиявленням (добровільно) видом альтернативного захисту.

Якщо оскаржуваний до державного суду договір містить дійсне третейське застереження і відповідач до початку розгляду справи по суті та до подання ним першої заяви по суті спору подав заперечення проти вирішення спору державним судом, суд постановляє ухвалу про залишення позову без розгляду на підставі пункту 6 частини першої статті 257 ЦПК України

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 17 листопада 2022 року розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1, правонаступником якого є ОСОБА_3, на постанову Дніпровського апеляційного суду від 05 квітня 2022 року у справі за позовом Товариство з обмеженою відповідальністю «Валком Агроплюс» (далі – ТОВ «Валком Агроплюс») до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про визнання договору поруки недійсним.

Суди встановили, що у квітні 2021 року ТОВ «Валком Агроплюс» звернулось до суду з позовом до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про визнання договору поруки недійсним.

Ухвалою Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 09 квітня 2021 року відкрито провадження у справі.

16 листопада 2021 року ОСОБА_1 звернувся до суду з клопотанням про залишення позову без розгляду, в обґрунтування якого посилався на наявність третейської угоди про розгляд спорів між сторонами оскаржуваного договору поруки Постійно діючим третейським судом «Південно-Східний Міжрегіональний», яка є дійсною та не втратила чинності.

Ухвалою Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 04 січня 2022 року заяву ОСОБА_1 задоволено. Позов ТОВ «Валком Агроплюс» залишено без розгляду з підстав, передбачених пунктом 6 частини першої статті 257 ЦПК України.

Постановою Дніпровського апеляційного суду від 05 квітня 2022 року ухвалу Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 04 січня 2022 року скасовано, справу направлено до суду першої інстанції для продовження розгляду. Постанова апеляційного суду мотивована тим, що місцевий суд,

залишаючи без розгляду позов ТОВ «Валком Агроплюс», фактично позбавив останнього права на розгляд справи державним судом, рішення якого є обов'язковим для виконання на території України.

Переглядаючи справу в касаційному порядку, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Третейський розгляд спорів сторін у сфері цивільних і господарських правовідносин – це вид недержавної юрисдикційної діяльності, яку третейські суди здійснюють на підставі законів України шляхом застосування, зокрема, методів арбітрування. Здійснення третейськими судами функції захисту, передбаченої в абзаці сьомому статті 2, статті 3 Закону України «Про третейські суди», є здійсненням ними не правосуддя, а третейського розгляду спорів сторін у цивільних і господарських правовідносинах у межах права, визначеного частиною п'ятою статті 55 Конституції України.

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує кожній особі право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру. Зазначена норма кореспондується у частині надання відповідних гарантій зі статтею 55 Конституції України.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні № 1-рп/2008 розтлумачив, що гарантуючи судовий захист з боку держави, Основний Закон України водночас визнає право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (частина п'ята статті 55 Конституції України). Це конституційне право не може бути скасоване або обмежене (частина друга статті 22, стаття 64 Конституції України).

Одним із способів реалізації права кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань у сфері цивільних та господарських правовідносин є звернення до третейського суду (абзац перший пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі про виконання рішень третейських судів від 24 лютого 2004 року № 3-рп/2004).

Практика Європейського суду з прав людини свідчить, що звернення фізичних та/або юридичних осіб до третейського суду є правомірним, якщо відмова від послуг державного суду відбулася за вільним волевиявленням сторін спору (рішення у справі «Девір проти Бельгії» від 27 лютого 1980 року).

Згідно з частиною першою статті 627 ЦК України відповідно до статті 6 цього Кодексу сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Погоджуючи за власним волевиявленням (добровільно) умови договору, сторона договору погоджується із обов'язковістю їх виконання на підставі норм статей 525, 526 ЦК України.

Отже, наявність дійсного третейського застереження та обов'язковість звернення до третейського суду за наявності волі на розгляд справи третейським судом не є обмеженням права сторони на судовий захист, гарантованого статтею 6 Конвенції, статтею 55 Конституції України. Водночас норми Закону України «Про третейські суди» гарантують у цьому випадку учасникам цивільних відносин права розраховувати на швидкий та ефективний спосіб вирішення цивільного спору альтернативним шляхом.

За змістом пункту 6 частини першої статті 257 ЦПК України суд постановляє ухвалу про залишення позову без розгляду, якщо між сторонами укладено угоду про передачу спору на вирішення до третейського суду, і від відповідача не пізніше початку розгляду справи по суті, але до подання ним першої заяви щодо суті спору надійшли заперечення проти вирішення спору в суді, якщо тільки суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана.

Підсумовуючи викладене, Верховний Суд погодився із висновком суду першої інстанції про наявність підстав для залишення позову ТОВ «Валком Агроплюс» до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про визнання договору поруки недійсним без розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 вересня 2022 року у справі № 191/687/21 (провадження № 61-4042св22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106815329>

Вимоги пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо обмеження компетенції третейських судів не поширюються на спори, що виникають з акцесорних договорів, навіть за умови, якщо такими договорами забезпечено виконання зобов'язання за споживчим договором. Таким чином, спір, який виникає за договором поруки, не є спором про захист прав споживачів і може бути підвідомчий третейському суду за наявності відповідного третейського застереження

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 23 червня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 15 березня 2021 року про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 03 січня 2020 року у справі за позовом кредитної спілки «СуперКредит» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суди встановили, що 08 грудня 2016 року між КС «СуперКредит» (позикодавець) та ОСОБА_2 (позичальник) було укладено кредитний договір кредитної лінії, відповідно до якого КС «СуперКредит» зобов'язалась надати ОСОБА_2 фінансовий кредит у сумі 10 000 грн.

З метою забезпечення своєчасного та повного виконання зобов'язань за вказаним вище кредитним договором 08 грудня 2016 року між КС «СуперКредит» та ОСОБА_1 (поручителем) та ОСОБА_2 було укладено договір поруки, відповідно

до якого ОСОБА_1 поручилася перед кредитною спілкою за невиконання позичальником усіх зобов'язань у тому ж обсязі, що і ОСОБА_2 за умовами кредитного договору.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 03 січня 2020 року було задоволено позов КС «СуперКредит» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

У березні 2020 року ОСОБА_1 звернулась до апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду, мотивуючи свою заяву тим, що третейським судам заборонено розглядати справи у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки). Натомість спір стосується неналежного виконання зобов'язання, яке виникло на підставі кредитного договору та полягає у споживанні послуг, наданих кредитною спілкою, а тому третейський суд не міг розглядати вказаний спір, оскільки він стосується прав боржника-споживача фінансових послуг.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 15 березня 2021 року заяву ОСОБА_1 залишено без задоволення.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до статті 553 ЦК України договір поруки є додатковим, акцесорним зобов'язанням, який забезпечує належне виконання основного зобов'язання та виникає і існує лише за умови існування основного, забезпеченого договору, яким у цьому випадку є кредитний договір. Акцесорний договір не є споживчим договором, а сторона такого договору не є споживачем, оскільки вказаний договір не направлений на задоволення особистих потреб поручителя.

Згідно з пунктом 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди» (частину першу цієї статті доповнено пунктом 14 згідно із Законом України від 03 лютого 2011 року № 2983-VI «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судам») третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком, зокрема, справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

Споживачем, права якого захищаються на підставі Закону України «Про захист прав споживачів», є лише громадянин (фізична особа), який придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити товари (роботи, послуги) для власних побутових потреб. Цей Закон регулює відносини споживача з підприємством, установою, організацією чи громадянином-підприємцем, які виготовляють та продають товари, виконують роботи і надають послуги, незалежно від форм власності та організаційних форм підприємництва.

Порука є способом забезпечення зобов'язань боржника перед кредитором і має похідну правову природу від правовідносин, що виникають з кредитного договору.

Поручитель за змістом договору поруки не є споживачем послуг банку з кредитування, а навпаки, є особою, яка своєю відповідальністю забезпечує відповідальність боржника в договорі споживчого кредиту, тобто споживача.

Договір поруки не є договором на придбання, замовлення, використання продукції для особистих потреб, не пов'язаних з підприємницькою діяльністю, виконанням обов'язку найманого працівника, або договором про намір здійснити такі дії.

Отже, поручитель не може розглядатись у договорі поруки як споживач послуг банку, а тому в цих правовідносинах на нього не поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів».

Вимоги пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо обмеження компетенції третейських судів не поширюються на спори, що виникають з акцесорних договорів навіть за умови, якщо такими договорами забезпечено виконання зобов'язання за споживчим договором.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 червня 2021 року у справі № 824/47/20 (провадження № 61-6259ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97903644>

Аналогічний правовий висновок викладено у постановах Верховного Суду:

від 13 червня 2018 року у справі № 757/29337/16-ц (провадження № 61-670св17) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74895418>

від 22 листопада 2018 року у справі № 796/168/2018 (провадження № 61-42715ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78160515>

від 29 листопада 2018 року у справі № 796/163/2018 (провадження № 61-44851ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78376356>

від 24 січня 2019 року у справі № 796/89/2018 (провадження № 61-47316ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79516631>

від 28 лютого 2019 року у справі № 796/118/2018 (провадження № 61-44898ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80181270>

від 10 вересня 2020 року у справі № 824/155/19 (провадження № 61-20072ав19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91519915>

від 08 жовтня 2020 року у справі № 824/48/20 (провадження № 61-12843ав20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92120317>

Аналогічний правовий висновок викладено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 755/11648/15-ц (провадження № 14-336цс18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78680719>

Аналогічну правову позицію викладено Верховним Судом України у постанові від 24 травня 2017 року у справі № 6-580цс17 (№ 755/30974/14-ц) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66907391>

Договір про надання сільськогосподарських послуг з обробітку землі за своєю правовою природою є договором про надання послуг. Отже, спори, які виникають із цього договору, не є справами щодо користування земельною ділянкою і можуть бути передані на розгляд третейського суду за наявності між сторонами третейської угоди

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 15 листопада 2018 року розглянув апеляційну скаргу Приватного підприємства «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС» (далі – ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС») на ухвалу Апеляційного суду Сумської області від 29 травня 2018 року за заявою ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС» про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Господарський арбітраж» від 11 грудня 2017 року у справі за позовом ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС» до ОСОБА_4 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що 26 жовтня 2016 року між ОСОБА_4 і ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС» укладено договір про надання сільськогосподарських послуг. Згідно з умовами договору виконавець (ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС») зобов'язався за завданням замовника (ОСОБА_4) протягом визначеного в договорі строку надавати за плату сільськогосподарські послуги з обробітку землі з використанням власної спеціалізованої техніки, матеріалів і залученням свого персоналу для подальшого виробництва сільськогосподарської продукції, а замовник зобов'язався відшкодувати виконавцю понесені у зв'язку з наданням послуг витрати. Сільськогосподарська продукція, вироблена у процесі надання послуг, є власністю замовника.

У відшкодування понесених виконавцем на обробіток землі витрат ОСОБА_4 зобов'язався сплатити ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС» грошові кошти у розмірі 113 566,37 гривень у строк до 31 липня 2017 року.

У зв'язку з невиконанням ОСОБА_4 своїх договірних зобов'язань ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС» звернулося до нього з позовом, який рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Господарський арбітраж» від 11 грудня 2017 року задоволено і стягнуто з ОСОБА_4 заборгованість у розмірі 113 566,57 гривень і 2 000,00 гривень у відшкодування витрат з оплати третейського збору.

У березні 2018 року ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС» звернулося до Апеляційного суду Сумської області як до суду першої інстанції із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Апеляційного суду Сумської області від 29 травня 2018 року у задоволенні заяви ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС» відмовлено. Відмовляючи у задоволенні заяви, апеляційний суд послався на непідвідомчість цього спору третейським судам на підставі статті 6 Закону України «Про третейській суди» і статті 158 ЗК України, оскільки спір стосується користування земельною ділянкою і може вирішуватися виключно судом.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Виключно судом вирішуються земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, а також спори щодо розмежування територій сіл, селищ, міст, районів та областей (стаття 158 ЗК України).

У статті 6 Закону України «Про третейські суди» визначено, що третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком, зокрема, справ у спорах щодо нерухомого майна, включаючи земельні ділянки.

Під користуванням майном розуміється передбачена законом можливість його використовувати і отримувати від нього корисні властивості.

Умовами укладеного сторонами договору про надання сільськогосподарських послуг не передбачено для ПП «ЮТС-АГРОПРОДУКТ ПЛЮС» будь-яких прав користування земельною ділянкою, власником якої є ОСОБА_4.

За цим договором виконавець зобов'язаний виключно надавати сільськогосподарські послуги з обробітку землі з використанням спеціалізованої техніки, залученням власного персоналу і використанням своїх матеріалів (засобів захисту рослин, добрив, насіння, паливно-мастильних матеріалів), а замовник зобов'язаний оплатити надані послуги. Сільськогосподарська продукція, вироблена у процесі надання послуг, є власністю замовника.

Оскільки договір про надання сільськогосподарських послуг від 26 жовтня 2016 року за своєю правовою природою є договором про надання послуг, а не договором щодо користування земельною ділянкою, спори, які виникають з цього договору, не є спорами щодо користування земельною ділянкою і можуть передаватися на розгляд третейському суду.

Враховуючи наведене, Верховний Суд апеляційну скаргу задовольнив, ухвалу апеляційного суду Сумської області від 29 травня 2018 року – скасував.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 листопада 2018 року у справі № 22вк/788/1/18 (провадження № 61-38104ав18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78110367>

Третейська угода, предметом якої є не лише конкретний спір, що існує на момент укладення такої угоди, а й будь-які спори, які виникатимуть між сторонами договору в майбутньому, відповідає вимогам Закону України «Про третейські суди», а тому справа може бути передана на розгляд третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 28 січня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_2 на ухвалу Черкаського апеляційного суду від 10 серпня 2020 року у справі за заявою ОСОБА_2 про скасування рішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник» від 08 травня 2020 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 та ОСОБА_3 про стягнення боргу.

Суди встановили, що 01 квітня 2019 року між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 укладено договір позики, за умовами якого ОСОБА_1 передав у власність ОСОБА_2 грошові кошти в розмірі 11 000 000,00 грн строком на один календарний рік до 01 квітня 2020 року.

З метою забезпечення виконання зобов'язань за договором позики 01 квітня 2019 року між ОСОБА_1 та ОСОБА_3 укладено договір поруки.

Пунктом 7.4 договору позики від 01 квітня 2019 року та пунктом 10 договору поруки від 01 квітня 2019 року визначено, що всі спори та непорозуміння за цим договором сторони будуть вирішувати шляхом переговорів. У разі недосягнення взаємних домовленостей шляхом переговорів, усі спори, які можуть виникнути при виконанні (чи невиконанні) цього договору, сторони зобов'язуються передати на вирішення до Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник».

Рішенням Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник» від 08 травня 2020 року позов ОСОБА_1 задоволено повністю, стягнуто солідарно з ОСОБА_2 та ОСОБА_3 на користь ОСОБА_1 борг у сумі 11 110 000,00 грн та третейський збір у сумі 5 000,00 грн.

Не погодившись з рішенням, ОСОБА_2 звернулась до апеляційного суду із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду. Скарга мотивована тим, що у третейському застереженні, яке міститься у договорі, немає чіткого визначення предмета спору, а тому слід дійти висновку, що рішення третейським судом прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою.

Ухвалою Черкаського апеляційного суду від 10 серпня 2020 року заяву ОСОБА_2 залишено без задоволення, а рішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник» від 08 травня 2020 року залишено без змін.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Зміст пункту 7.4 третейської угоди «...всі спори, які можуть виникнути при виконанні (чи невиконанні) даного договору, сторони зобов'язуються передати на вирішення до Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник»» необхідно розуміти так, що вказані особи дійшли згоди про те, що всі спори, які існують між ними або виникатимуть у майбутньому будуть вирішуватись ними в третейському суді.

Фактично предметом третейської угоди може бути не лише спір, який існує на момент укладення такої угоди, а й будь-які спори, які виникатимуть між сторонами договору в майбутньому та передбачені третейською угодою.

Оскільки укладена третейська угода відповідає вимогам Закону України «Про третейські суди», а її умовами передбачено вирішення не конкретного, а будь-якого спору, який може виникнути в майбутньому, тому доводи касаційної скарги про те, що рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою через її невідповідність загальним вимогам цивільного законодавства внаслідок відсутності умови про предмет спору, який підлягає розгляду третейським судом, є необґрунтованими.

Врахувавши викладене, колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновком суду попередньої інстанції про відсутність підстав для скасування

рішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник» від 08 травня 2020 року.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2021 року у справі № 01/19-2020 (провадження № 61-13079ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94525056>

Аналогічний висновок викладено в постанові Верховного Суду від 04 жовтня 2018 року у справі № 910/8961/17 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77149731>

Аналогічну правову позицію викладено у постанові Верховного Суду України від 08 квітня 2015 року у справі № 3-37гс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/43653318>

1.2. Підстави для скасування рішення третейського суду

При розгляді заяви про скасування рішення третейського суду суд не перевіряє рішення третейського суду на відповідність нормам матеріального або процесуального права, а перевіряє лише на дотримання процедурних вимог, які встановлені законом.

Стаття 51 Закону України «Про третейські суди» та стаття 458 ЦПК України містять виключний перелік підстав для скасування рішення третейського суду, і тягар доведення наявності зазначених підстав покладається на сторону, яка звертається із заявою про скасування рішення третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 10 жовтня 2019 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 28 грудня 2018 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Арбітражна палата» від 22 листопада 2017 року у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Факторингове Бюро» (далі – ТОВ «Факторингове Бюро») до ОСОБА_1 про стягнення боргу.

Суди встановили, що 25 квітня 2017 року між ОСОБА_1 (комітентом), ФОП ОСОБА_2 (комісіонером) та ТОВ «Факторингове бюро» (фінансовою компанією) було укладено договір комісії на закупівлю товарів із залученням фінансування закупок від фінансової компанії.

Сторони у договорі обумовили, що у разі виникнення спору у зв'язку з укладанням, виконанням та/або розірванням договору сторони передають його на вирішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Арбітражна палата» відповідно до його регламенту. Спір підлягає розгляду одним третейським суддею, який призначається головою третейського суду відповідно до регламенту.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Арбітражна палата» від 22 листопада 2017 року стягнуто з ОСОБА_1 на користь ТОВ «Факторингове Бюро» борг за договором у сумі 82 714,71 грн та третейський збір у сумі 1 459,61 грн.

У грудні 2017 року ОСОБА_1 звернулася із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду. Заява мотивована, зокрема, тим,

що договір комісії на закупівлю товарів із залученням фінансування закупок від фінансової компанії від 25 квітня 2017 року (далі – договір) вона не уклала і не підписувала, дізналася про вказаний договір лише отримавши позовну заяву і додані до неї документи. Також видаткові накладні про отримання товару та заявки про надання гранту фінансування, на які посилається ТОВ «Факторингове Бюро» у своїй заяві, вона не підписувала, товару не отримувала.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 28 грудня 2018 року у задоволенні заяви ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Арбітражна палата» від 22 листопада 2017 року відмовлено.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Згідно з частинами першою, другою статті 458 ЦПК України рішення третейського суду може бути скасовано лише у випадках, передбачених цією статтею. Рішення третейського суду може бути скасовано у разі, якщо: 1) справа, в якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону; 2) рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за межі третейської угоди; 3) третейську угоду визнано судом недійсною; 4) склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам закону; 5) третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Тлумачення статті 51 Закону України «Про третейські суди», статті 458 ЦПК України свідчить, що у них передбачено виключний перелік підстав для скасування рішення третейського суду і тягар доведення наявності зазначених підстав покладається на сторону, яка звертається із заявою про скасування рішення третейського суду.

Тому аргумент апеляційної скарги про те, що договір комісії на закупівлю товарів із залученням фінансування закупок від фінансової компанії від 25 квітня 2017 року вона не уклала і не підписувала, дізналася про вказаний договір лише отримавши позовну заяву і додані до неї документи, колегія суддів відхилила.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 жовтня 2019 року у справі № 796/1/2018 (провадження № 61-2561ав19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84911532>

Особа, яка звертається із заявою про скасування рішення третейського суду у порядку статей 454, 455 ЦПК України, повинна довести, що оскаржуване рішення третейського суду безпосередньо вирішує питання про її права та обов'язки, і такий зв'язок має бути очевидним та безумовним, а не ймовірним

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 25 березня 2021 року розглянув апеляційну скаргу представника ОСОБА_3 – ОСОБА_7 на ухвалу Львівського апеляційного суду від 07 жовтня 2020 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення третейського суду від 04 лютого 2009 року у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Облнафтобуд Альянс» (далі – ТОВ «Облнафтобуд Альянс») до ОСОБА_2 про визнання договору дійсним, визнання права власності.

Суди встановили, що рішенням третейського суду для вирішення конкретного спору від 04 лютого 2009 року задоволено позов ТОВ «Облнафтобуд Альянс» до ОСОБА_2, визнано дійсним укладений між ТОВ «Облнафтобуд Альянс» та ОСОБА_2 договір купівлі-продажу від 17 листопада 2008 року нежитлової будівлі літ. «М-1», загальною площею 15,6 кв. м, що розташована за адресою: АДРЕСА_1, право власності ТОВ «Облнафтобуд Альянс» на нежитлову будівлю магазину, загальною площею 15,6 кв. м, що позначена на плані літ. «М-1» та розташована за адресою: АДРЕСА_2.

На виконання зазначеного рішення третейського суду 08 вересня 2009 року ОКП ЛМР «Бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки» прийняло рішення про реєстрацію за ТОВ «Облнафтобуд Альянс» права власності на нежитлову будівлю літ. «М-1», загальною площею 15,6 кв. м, що розташована за адресою: АДРЕСА_2.

10 вересня 2009 року між ТОВ «Облнафтобуд Альянс» (продавець) та ОСОБА_3 (покупець) укладений договір купівлі-продажу нежитлової будівлі, за умовами якого ОСОБА_3 набув у власність нежитлову будівлю літ. «М-1» загальною площею 15,6 кв. м, що розташована за адресою: АДРЕСА_2.

02 грудня 2011 року ОСОБА_3 за договором купівлі-продажу 1/2 частки нежитлової будівлі відчужив на користь ОСОБА_4 1/2 частку нежитлової будівлі, яка становить 7,8 кв. м, від нежитлової будівлі у цілому (літ. «М-1»), що розташована за адресою: АДРЕСА_2.

27 січня 2012 року ОСОБА_3 за договором купівлі-продажу 1/2 частки нежитлової будівлі відчужив на користь ОСОБА_5 1/2 частку нежитлової будівлі, яка становить 7,8 кв. м, від нежитлової будівлі у цілому (літ. «М-1»), що розташована за адресою: АДРЕСА_2.

27 січня 2020 року ОСОБА_1 (власник 1/4 частини будівлі офісу літ. «А-2» загальною площею 255,9 кв. м з приміщенням паливної площею 7,1 кв. м, що розташована за адресою: АДРЕСА_2) звернулася до Львівського апеляційного суду як суду першої інстанції із заявою про скасування рішення третейського суду для вирішення конкретного спору від 04 лютого 2009 року. На обґрунтування доводів заяви зазначала, зокрема, що відповідним рішенням третейського суду порушуються її права та обов'язки як співвласниці будівлі офісу літ. «А-2» на АДРЕСА_2, до якої примикає нежитлова будівля літ. «М-1», оскільки реєстрація права власності на нежитлову будівлю літ. «М-1», як об'єкт нерухомого майна, позбавляє її можливості здійснювати догляд за належною їй будівлею літ. «А-2»,

проводити її поточний ремонт, переобладнання, реконструкцію тощо. Відсутність дозвільної документації та інформації про матеріали, що використовувалися при будівництві будівлі літ. «М-1», дотримання протипожежних норм, необхідних для її експлуатації, може призвести до негативних наслідків (аварій, пожеж тощо), що порушує її право на вільне та безпечне володіння і користування своїм майном, загрожує її життю та здоров'ю.

Ухвалою Львівського апеляційного суду від 07 жовтня 2020 року заяву ОСОБА_1 задоволено.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до положень статті 51 Закону України «Про третейські суди» рішення третейського суду може бути оскаржене сторонами, третіми особами, а також особами, які не брали участі у справі, в разі якщо третейський суд вирішив питання про їх права і обов'язки, у випадках, передбачених цим Законом, до компетентного суду відповідно до встановлених законом підвідомчості та підсудності справ.

Особа, яка не брала участі у третейському розгляді, має право на оскарження рішення третейського суду лише у тому випадку, якщо рішенням третейського суду безпосередньо вирішені питання про її права та обов'язки, тобто третейським судом вирішено спір про право у правовідносинах, учасником яких на момент розгляду справи та прийняття третейським судом рішення є заявник, або таке рішення має містити судження про права та обов'язки цієї особи у відповідних правовідносинах.

У контексті зазначеного, якщо заявник лише зазначає про те, що оскаржуване рішення може вплинути на його права та/або інтереси, та/або обов'язки, або лише зазначає (констатує), що рішенням вирішено про його права та/або обов'язки чи інтереси, такі посилання не можуть бути достатньою та належною підставою для скасування рішення третейського суду.

Особа, яка звертається із заявою про скасування рішення третейського суду у порядку статей 454, 455 ЦПК України, повинна довести, що оскаржуване рішення третейського суду прийнято про її права та обов'язки і такий зв'язок має бути очевидним та безумовним, а не ймовірним.

Рішення є таким, що прийнято про права та обов'язки особи, яка не була залучена до третейського розгляду, якщо в мотивувальній частині рішення наявні висновки суду про права та обов'язки цієї особи або у резолютивній частині рішення третейський суд прямо зазначив про права та обов'язки цієї особи.

У справі за позовом ТОВ «Облнафтобуд Альянс» до ОСОБА_2 про визнання дійсним договору купівлі-продажу нежитлової будівлі літ. «М-1», загальною площею 15,6 кв. м, що розташована за адресою: АДРЕСА_2, укладеного 17 листопада 2008 року між ТОВ «Облнафтобуд Альянс» та ОСОБА_2, визнання права власності ТОВ «Облнафтобуд Альянс» на зазначену нежитлову будівлю, у якій прийнято оскаржуване заявницею рішення третейського суду, третейський суд питання про права та обов'язки ОСОБА_1 як співвласниці сусідньої будівлі – офісу літ. «А-2» на АДРЕСА_2, до якої примикає нежитлова будівля літ. «М-1», не вирішував.

Доводи заявниці про те, що рішення третейського суду про визнання дійсним договору купівлі-продажу від 17 листопада 2008 року, яким узаконено експлуатацію, як об'єкта нерухомості, нежитлової будівлі літ. «М-1», загальною площею 15,6 кв. м, що розташована за адресою: АДРЕСА_2, може призвести до вкрай негативних наслідків, аварій, пожеж, є виключно її припущенням та не свідчать про існування порушеного права ОСОБА_1 як співвласниці сусіднього нерухомого майна – будівлі офісу літ. «А-2» по АДРЕСА_2.

Враховуючи наведене, Верховний Суд апеляційну скаргу задовольнив, ухвалу Львівського апеляційного суду від 07 жовтня 2020 року скасував та ухвалив нове судові рішення про відмову у задоволенні заяви ОСОБА_1 про скасування рішення третейського суду від 04 лютого 2009 року у справі за позовом ТОВ «Облнафтобуд Альянс» до ОСОБА_2 про визнання договору дійсним, визнання права власності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 березня 2021 року у справі № 4811/5/20 (провадження № 61-18044ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95907440>

Якщо при вирішенні третейським судом позову про стягнення з позичальника заборгованості за кредитним договором питання щодо стягнення заборгованості з поручителя не вирішувалось, у поручителя, якого не було залучено до участі у справі, відсутня можливість оскарження такого рішення третейського суду, оскільки питання про його права та/або обов'язки не розглядалось

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 03 вересня 2020 року розглянув апеляційні скарги ОСОБА_2 та ОСОБА_1 на ухвалу Чернігівського апеляційного суду від 09 червня 2020 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Всеукраїнський фінансовий союз» від 14 січня 2015 року у справі за позовом Публічного акціонерного товариства «Альфа-Банк» (далі – ПАТ «Альфа-Банк») до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суди встановили, що 23 травня 2008 року між ЗАТ «Альфа-Банк», правонаступником якого є ПАТ «Альфа-Банк», та ОСОБА_2 був укладений кредитний договір. З метою забезпечення виконання умов кредитного договору у той же день між ЗАТ «Альфа-Банк», правонаступником якого є ПАТ «Альфа-Банк», та ОСОБА_1 укладено договір поруки.

Рішенням Постійно діючого Третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Всеукраїнський фінансовий союз» від 14 січня 2015 року за позовом ПАТ «Альфа-Банк» до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за кредитним договором стягнуто з ОСОБА_2 на користь ПАТ «Альфа-Банк» заборгованість за кредитним договором у розмірі 146 498,59 грн, відсотки – 64 994,76 грн, пеню – 3 206 169,54 грн та витрати з оплати третейського збору у сумі 400,00 грн.

Постановою головного державного виконавця Іваничівського районного відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Волинській області у виконавчому провадженні щодо виконання виконавчого листа, виданого 17 квітня 2015 року Новозаводським районним судом м. Чернігова, звернуто стягнення на усі види доходів, що належать до виплати боржнику ОСОБА_2 після відрахування податків, з утриманням у розмірі 20 % доходу.

У січні 2020 року ОСОБА_1 звернулася до суду із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду. Заява обґрунтована, зокрема, тим, що її не було залучено до участі у справі. ОСОБА_1 вважала, що не залучивши її до участі в справі як особу, яка є поручителем за кредитним договором від 23 травня 2008 року, тобто яка несе відповідальність і має обов'язки в обсязі, як і боржник, третейський суд фактично обмежив її права, визначені Законом України «Про третейські суди».

Ухвалою Чернігівського апеляційного суду від 09 червня 2020 року, який діяв як суд першої інстанції, у задоволенні заяви ОСОБА_1 відмовлено. Ухвала суду першої інстанції мотивована тим, що права ОСОБА_1 оскарженим рішенням третейського суду не порушуються, вона не була стороною у цій справі та не є стороною виконавчого провадження про стягнення заборгованості з ОСОБА_2, тому підстави для скасування рішення третейського суду відсутні.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до частини першої статті 454 ЦПК України сторони, треті особи, а також особи, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їх права та обов'язки, мають право звернутися до суду із заявою про скасування рішення третейського суду.

Встановивши, що ОСОБА_1 не була стороною третейського розгляду справи за позовом ПАТ «Альфа-Банк» до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за кредитним договором, суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що оскарженим рішенням третейського суду питання про її права та обов'язки не вирішувалось. Можливість оскарження рішення третейського суду залежить від наявності у особи, яка ініціює таке питання, прав та обов'язків, пов'язаних із предметом третейського розгляду, а враховуючи те, що предметом третейського розгляду було стягнення з позичальника ОСОБА_2 заборгованості за кредитним договором, питання щодо стягнення заборгованості з поручителя третейським судом не вирішувалось, отже, у зв'язку з вирішенням третейським судом вказаного позову права ОСОБА_1 не зачіпались, питання про її обов'язки не вирішувалось.

Крім того, у відзиві на апеляційну скаргу банк визнає, що порука ОСОБА_1 на підставі частини четвертої статті 559 ЦК України припинилась, вказує про відсутність вимог до поручителя ОСОБА_1 у зв'язку із припиненням поруки.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційні скарги без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 вересня 2020 року у справі № 4823/119/20 (провадження № 61-9745ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92624742>

Рішення третейського суду про стягнення грошових коштів з ОСББ як з юридичної особи не вирішує питання про права та обов'язки окремого співвласника багатоквартирного будинку. Отже, заява про скасування такого рішення третейського суду, подана співвласником багатоквартирного будинку, який не брав участі у третейському розгляді, не підлягає задоволенню

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду 09 червня 2022 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 та ОСОБА_2 на ухвалу Харківського апеляційного суду від 02 серпня 2021 року у справі за заявою ОСОБА_1 та ОСОБА_2 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Європейська ліга правових інновацій» від 28 серпня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_3 до Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «Черемушки-2017» (далі – ОСББ) про відшкодування збитків.

Суди встановили, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 є власниками квартир у будинку АДРЕСА_1.

Рішенням установчих зборів співвласників будинку АДРЕСА_1 вирішено створити ОСББ «Черемушки-2017» та затвердити його Статут. 29 червня 2017 року ОСББ «Черемушки-2017» зареєстровано в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

17 липня 2017 року ОСОБА_3 та ОСББ «Черемушки-2017» в особі ОСОБА_5 укладено три договори зберігання, відповідно до яких ОСББ прийняло на відповідальне зберігання майно загальною вартістю 1 424 822,10 грн та зобов'язалося повернути його у схоронності.

У пунктах 6.1 зазначених договорів викладено третейське застереження, відповідно до якого спори за договором, не врегульовані шляхом переговорів, сторони передають на вирішення третейського суду.

У зв'язку з невиконанням умов договорів зберігання та неповернення майна ОСОБА_3 звернувся до третейського суду з позовом. Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Європейська ліга правових інновацій» від 28 серпня 2017 року стягнуто з ОСББ «Черемушки-2017» на користь ОСОБА_3 1 424 822,10 грн збитків.

Рішенням ОСББ від 06 вересня 2017 року відкликано членів правління ОСББ «Черемушки-2017» у повному складі та обрано новий склад правління: ОСОБА_2, ОСОБА_12 та ОСОБА_1.

У квітні 2020 року ОСОБА_2, ОСОБА_1 звернулися до суду із заявою про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Європейська ліга правових інновацій» від 28 серпня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_3 до ОСББ «Черемушки-2017» про відшкодування збитків. В обґрунтування вимог заяви посилалися на те, що третейський суд у цій справі вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі, зокрема, заявників, які є власниками квартир у багатоквартирному будинку на АДРЕСА_1, а саме квартир АДРЕСА_2 та АДРЕСА_3 відповідно.

Ухвалою Харківського апеляційного суду від 02 серпня 2021 року відмовлено у задоволенні заяви ОСОБА_1 та ОСОБА_2. Суд виходив з відсутності підстав вважати, що оскаржуваним рішенням третейського суду вирішено питання про права та обов'язки ОСОБА_1 і ОСОБА_2, оскільки останні не відповідають за зобов'язаннями ОСББ «Черемушки-2017».

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до частини першої статті 454 ЦПК України сторони, треті особи, а також особи, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їх права та обов'язки, мають право звернутися до суду із заявою про скасування рішення третейського суду.

Частинами восьмою – десятою статті 4 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» передбачено, що ОСББ відповідає за своїми зобов'язаннями коштами і майном об'єднання, від свого імені набуває майнові і немайнові права та обов'язки, виступає позивачем та відповідачем у суді. Об'єднання не несе відповідальності за зобов'язаннями співвласників.

Можливість оскарження рішення третейського суду особою, яка не брала участі у справі, залежить від доведеності особою, яка ініціює таке питання, існування у неї прав та обов'язків, пов'язаних із предметом третейського розгляду. Предметом третейського розгляду у справі за позовом ОСОБА_3 було стягнення з ОСББ «Черемушки-2017» збитків, питання щодо стягнення яких з окремих членів ОСББ третейський суд не вирішував, і в описовій, мотивувальній та резолютивній частинах рішення не містяться висновки або судження щодо заявників. Отже рішенням третейського суду питання про права та обов'язки ОСОБА_1 і ОСОБА_2 суд не вирішував.

Доводи апеляційної скарги ОСОБА_1 та ОСОБА_2 про неврахування судом першої інстанції того, що заявники є співвласниками багатоквартирного будинку і ОСББ фінансується за рахунок внесків співвласників, відхиляються апеляційним судом, оскільки такі обставини не вказують на вирішення особистих прав фізичних осіб – заявників оскаржуваним рішенням третейського суду.

Доводи апеляційної скарги про те, що відповідно до розділу VIII Статуту ОСББ «Черемушки-2017» у разі ліквідації об'єднання кошти, що залишилися після задоволення вимог кредиторів, розподіляються між усіма співвласниками пропорційно площі квартири (квартир) та/або нежитлових приміщень у будинку, що перебувають у їхній власності, Верховний Суд відхилив, оскільки питання про

права та обов'язки особи, яка не брала участі у справі, повинно бути вирішено саме на час ухвалення третейським судом оскаржуваного рішення.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 червня 2022 року у справі № 01/08/2017 (провадження № 61-12686ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827628>

Рішення третейського суду про стягнення заборгованості за договором про надання поворотної фінансової позики з ТОВ як з юридичної особи не вирішує питання про права та обов'язки, зокрема корпоративні права, окремих учасників ТОВ. Отже, заява про скасування такого рішення третейського суду, подана учасником ТОВ, який не брав участі у третейському розгляді, не підлягає задоволенню

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 11 червня 2020 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_2 на ухвалу Полтавського апеляційного суду від 02 грудня 2019 року у справі за заявою ОСОБА_2 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Український правовий союз» від 16 серпня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Біо енергетична компанія» (далі – ТОВ «Біо енергетична компанія») про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що 02 вересня 2015 року між ОСОБА_1 і ТОВ «Біо енергетична компанія» укладений договір про надання поворотної фінансової допомоги.

Відповідно до пункту 3.1 договору та додатку № 1 до договору про надання фінансової допомоги поворотна фінансова допомога повинна бути повернута ТОВ «Біо енергетична компанія» у розмірі 600 000,00 грн протягом четвертого кварталу 2018 року та 600 000,00 грн протягом першого кварталу 2019 року.

ТОВ «Біо енергетична компанія» свої зобов'язання з повернення фінансової допомоги належним чином не виконало, станом на 30 липня 2019 року у ТОВ «Біо енергетична компанія» виникла заборгованість у розмірі 1 009 700,00 грн.

02 серпня 2019 року ОСОБА_1 звернулась до Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Український правовий союз» з позовом до ТОВ «Біо енергетична компанія» про стягнення заборгованості за договором про надання поворотної фінансової допомоги від 02 вересня 2015 року в розмірі 1 009 700,00 грн та витрати зі сплати третейського збору у розмірі 8 000,00 грн.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Український правовий союз» від 16 серпня 2019 року позов ОСОБА_1 задоволено.

У листопаді 2019 року ОСОБА_2 звернулася до апеляційного суду як суду першої інстанції із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду. Заява мотивована тим, що третейський суд розглянув справу без участі ОСОБА_2 та, ухвалюючи рішення, вирішив питання, що стосуються її прав та обов'язків, позбавивши її при цьому права особисто взяти участь у третейському розгляді, надати свої доводи та заперечення проти поданого позову.

Ухвалою Полтавського апеляційного суду від 02 грудня 2019 року у задоволенні заяви ОСОБА_2 відмовлено. Судове рішення апеляційного суду як суду першої інстанції мотивовано тим, що відповідним рішенням третейського суду не порушено права, інтереси чи обов'язки ОСОБА_2 як учасника ТОВ «Біо енергетична компанія». Крім того, вона не була учасником правовідносин, щодо яких виник спір між ОСОБА_1 і ТОВ «Біо енергетична компанія», а отже, заявником не доведено існування обставин, передбачених частиною другою статті 458 ЦПК України.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Як вбачається з апеляційної скарги, заявник в обґрунтування своїх вимог посилається на те, що третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі (пункт 5 частини третьої статті 51 названого Закону і, відповідно, пункт 5 частини другої статті 458 ЦПК України).

Директор ТОВ «Біо енергетична компанія», укладаючи договір поворотної фінансової допомоги від 02 вересня 2015 року з ОСОБА_1, діяв у межах наданих йому статутом повноважень, внаслідок укладення такої угоди виникли певні обов'язки для юридичної особи, і можливе порушення вимог закону під час її укладення і виконання може мати негативні наслідки для самого товариства, проте це не свідчить про порушення корпоративних прав заявника.

Таким чином, рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Український правовий союз» від 16 серпня 2019 року не порушено права, інтереси чи обов'язки ОСОБА_2 як учасника ТОВ «Біо енергетична компанія», крім того, вона не була учасником правовідносин, щодо яких виник спір між ОСОБА_1 і ТОВ «Біо енергетична компанія».

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 червня 2020 року у справі № 814/808/19 (провадження № 61-746ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89824925>

Позивач, відповідач, третя особа у справі, розглянутій третейським судом, та особи, які не брали участі у справі, і третейський суд вирішив питання про їх права і обов'язки, є різними суб'єктами у справах про оскарження рішень третейських судів. Ототожнення застосованого у статті 454 ЦПК України і в статті 51 Закону України «Про третейські суди» поняття «особа, яка не брала участі у справі»

з особою, яка є стороною третейського розгляду, проте не була присутня під час третейського розгляду справи, є помилковим

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 11 червня 2020 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 11 грудня 2019 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 02 липня 2019 року у справі за позовом Акціонерного товариства комерційного банку «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк») до Товариства з обмеженою відповідальністю «Абріс Град» (далі – ТОВ «Абріс Град»), ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що 07 червня 2017 року ЗАТ КБ «ПриватБанк» і ТОВ «Абріс Град» уклали кредитний договір шляхом підписання заяви про відкриття поточного рахунку з кредитним лімітом 200 000,00 грн.

Повернення кредиту забезпечене договором поруки від 31 січня 2018 року, укладеним між АТ КБ «ПриватБанк» та ОСОБА_1.

При укладенні договорів сторони дійшли згоди про те, що всі спори, розбіжності або вимоги, які виникають з цього договору та інших договорів між Банком та Клієнтом або у зв'язку з ними, в тому числі, що стосуються їх виконання, порушення, припинення або визнання недійсним, підлягають вирішенню у Постійно діючому третейському суді при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз».

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 02 липня 2019 року у справі позов АТ КБ «ПриватБанк» задоволено, стягнуто солідарно з ТОВ «Абріс Град» та ОСОБА_1 на користь АТ КБ «ПриватБанк» заборгованість у сумі 196 687,75 грн, а також 4 000,00 грн третейського збору.

24 липня 2019 року ОСОБА_1 звернулася до Дніпровського апеляційного суду з заявою про скасування вищевказаного рішення. Вимоги обґрунтовувала тим, що вона не була повідомлена про розгляд справи у третейському суді, внаслідок чого була позбавлена можливості брати безпосередню участь у третейському розгляді, надавати пояснення та заперечення проти поданого банком позову. Посилаючись на те, що третейський суд вирішив питання про її права та обов'язки як особи, яка не брала участі у справі (пункт 5 частини другої статті 458 ЦПК України), просила скасувати рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 02 липня 2019 року.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 11 грудня 2019 року у задоволенні заяви ОСОБА_1 відмовлено.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Тлумачення статті 51 Закону України «Про третейські суди», статті 458 ЦПК України свідчить, що у них передбачено виключний перелік підстав для скасування рішення третейського суду і тягар доведення наявності зазначених підстав

покладається на сторону, яка звертається із заявою про скасування рішення третейського суду.

Відповідно до статті 34 Закону України «Про третейські суди» учасниками третейського розгляду є сторони та їх представники.

Встановивши, що ОСОБА_1 є відповідачем у третейській справі, суд першої інстанції зробив обґрунтований висновок про відмову у скасуванні рішення третейського суду з тих підстав, що суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі (пункт 5 частини другої статті 458 ЦПК України).

Положення пункту 5 частини другої статті 458 ЦПК України поширюються лише на тих осіб, які не входили до складу учасників третейського розгляду, тобто не були залучені до участі у справі, проте третейський суд вирішив питання про їх права та обов'язки.

ОСОБА_1, яка є стороною у третейській справі і не була повідомлена про розгляд справи, не є особою, яка не брала участі у третейському розгляді.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 червня 2020 року у справі № 803/59/19 (провадження № 61-487ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89819266>

Аналогічний правовий висновок викладено у постановах Верховного Суду:

від 15 листопада 2018 року у справі № 796/53/2018 (провадження № 61-19907ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78110433>

від 15 листопада 2018 року у справі № 796/56/2018 (провадження № 61-18669ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78110410>

від 17 жовтня 2019 року у справі № 824/254/2018 (провадження № 61-5701ав19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85009149>

Спадкоємець сторони у справі, розглянутій третейським судом, має право оскаржити рішення третейського суду як її правонаступник відповідно до положень статті 55 та пункту 1 частини п'ятої статті 454 ЦПК України, а не як особа, яка не брала участі у справі, але третейський суд вирішив питання про її права та обов'язки

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 08 листопада 2022 року розглянуто апеляційну скаргу ОСОБА_2 на ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 20 червня 2022 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Товарній біржі «Самарська» від 12 грудня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3 про стягнення грошових коштів за договором позики.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду при Товарній біржі «Самарська» від 12 грудня 2019 року позов ОСОБА_2 було задоволено та стягнуто з ОСОБА_3 на користь ОСОБА_2 4 904 000 грн.

У листопаді 2021 року ОСОБА_1 (сестра ОСОБА_3) звернулася до Дніпровського апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду. Заяву мотивувала тим, що її брат ОСОБА_3 помер, а вона є його спадкоємцем. Рішенням Постійно діючого третейського суду при Товарній біржі «Самарська» від 12 грудня 2019 року порушуються її права.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 20 червня 2022 року рішення Постійно діючого третейського суду при Товарній біржі «Самарська» від 12 грудня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3 про стягнення грошових коштів за договором позики скасовано.

Частково задовольняючи заяву ОСОБА_1, суд вважав, що вона є особою, яка має право оскаржити рішення третейського суду відповідно до пункту 2 частини п'ятої статті 454 ЦПК України, оскільки ОСОБА_3 помер, а вона є його спадкоємцем та не була обізнана про існування рішення Постійно діючого третейського суду при Товарній біржі «Самарська» від 12 грудня 2019 року, про існування якого дізналась у вересні 2021 року, після ознайомлення її представника із матеріалами даної судової справи.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до частини першої статті 454 ЦПК України сторони, треті особи, а також особи, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та обов'язки, мають право звернутися до суду із заявою про скасування рішення третейського суду.

За загальними правилами ЦПК України суд приступає до розгляду справи по суті лише у разі дотримання заявником (позивачем) вимог щодо права на звернення до суду та порядку його реалізації, зокрема дотримання процесуального строку звернення до суду й подання відповідних доказів до заяви (позову).

Дніпровський апеляційний суд дійшов суперечливих висновків щодо процесуального статусу ОСОБА_1 у цій справі.

Рішення прийнято про права особи, яка не була залучена до участі у справі, лише у разі, якщо у мотивувальній частині цього рішення містяться висновки суду про права незалученої особи. Таких висновків у рішенні третейського суду про права чи обов'язки ОСОБА_1 немає.

Отже, ОСОБА_1 мала право подати відповідну заяву саме як правонаступник сторони спору відповідно до вимог статті 55 ЦПК України.

Відповідно до частин п'ятої, сьомої статті 454 ЦПК України заява про скасування рішення третейського суду подається протягом дев'яноста днів стороною, третьою особою в справі, розглянутій третейським судом, – з дня прийняття рішення третейським судом.

Заява, подана після закінчення строку, встановленого частинами п'ятою або шостою цієї статті, повертається.

З наданих матеріалів справи вбачається що ОСОБА_1 не просила поновити строк на оскарження рішення третейського суду. Такі процесуальні дії не вчиняв і апеляційний суд.

Встановивши, що оскаржуване рішення третейського суду ухвалено 12 грудня 2019 року, ОСОБА_1 вважає себе правонаступником сторони у справі, розглянутій третейським судом, а саме відповідача, при цьому із заявою про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Товарній біржі «Самарська» звернулася тільки у листопаді 2021 року, тоді як строк його оскарження для сторін спору закінчився у березні 2020 року, апеляційний суд як суд першої інстанції мав повернути заяву на підставі частини сьомої статті 454 ЦПК України.

Враховуючи наведене, Верховний Суд скасував ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 20 червня 2022 року, заяву ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Товарній біржі «Самарська» від 12 грудня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3 про стягнення грошових коштів за договором позики повернув.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 листопада 2022 року у справі № 803/64/21 (провадження № 61-7125ав22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107291760>

Якщо сторони домовилися про застосування регламенту постійно діючого третейського суду при вирішенні цим третейським судом спорів між ними, але не закріпили кількісний склад третейського суду, то на одноособовий розгляд їх спору суддею третейського суду необхідна додаткова згода всіх сторін спору. Відсутність такої згоди свідчить про те, що склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам Закону України «Про третейські суди», що на підставі пункту 6 частини першої статті 486 ЦПК України є підставою для відмови судом у видачі виконавчого листа

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 17 вересня 2018 року розглянув апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Фангарант груп» (далі – ТОВ «ФК «Фангарант груп») на ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 10 липня 2018 року в справі за заявою ТОВ «Фінансова компанія «Фангарант груп» про видачу виконавчого листа на підставі рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Розвитку ринку фінансових послуг» (далі – постійно діючий третейський суд АРРФП) від 03 травня 2018 року у справі за позовом ТОВ «Фінансова компанія «Фангарант груп» до ОСОБА_4 про стягнення заборгованості за договором про отримання товарів на умовах лізингу (оренди).

Суди встановили, що 09 серпня 2016 року між фізичною особою – підприємцем ОСОБА_5 (далі – ФОП ОСОБА_5) та ОСОБА_4 було укладено договір про отримання товарів у системі «Плати Пізніше». Відповідно до пункту 1.1 договору від 09 серпня 2016 року в момент підписання цього договору всі існуючі та майбутні

права ФОП ОСОБА_5 за цим договором відступаються на користь ТОВ «ФК «Фангарант груп», яке є також стороною договору від 09 серпня 2016 року та виступає у ролі процесинг-центра, передбаченого умовами цього договору.

Пункт 8.6 договору від 09 серпня 2016 року містить третейське застереження, яке передбачає розгляд спорів сторін, що виникають щодо договору від 09 серпня 2016 року або у зв'язку з ним, окрім спорів щодо захисту прав споживачів, постійно діючим третейським судом АРРФП. Сторони цього договору погодили, що в процесі розгляду та вирішення відповідних спорів буде застосовуватись Регламент постійно діючого третейського суду АРРФП.

У зв'язку з тим, що ОСОБА_4 неналежним чином виконував свої зобов'язання за договором від 09 серпня 2016 року, ТОВ «ФК «Фангарант груп» звернулось до постійно діючого третейського суду АРРФП. Ухвалою постійно діючого третейського суду АРРФП про призначення складу суду від 17 квітня 2018 року у зв'язку з відсутністю будь-яких письмових повідомлень та відомостей щодо узгодження сторонами відповідного спору кандидатури третейського судді для одноособового вирішення спору, в тому числі у зв'язку з закінченням встановленого ухвалою постійно діючого третейського суду АРРФП від 03 квітня 2018 року терміну для узгодження відповідними сторонами кандидатури судді, матеріали відповідної справи було передано для одноособового розгляду та вирішення справи по суті Голові постійно діючого третейського суду АРРФП ОСОБА_6.

Рішенням постійно діючого третейського суду АРРФП від 03 травня 2018 року позов ТОВ «ФК «Фангарант груп» до ОСОБА_4 про стягнення заборгованості за договором про отримання товарів на умовах лізингу (оренди) задоволено повністю.

У червні 2018 року ТОВ «ФК «Фангарант груп» звернулось до Апеляційного суду міста Києва як суду першої інстанції із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду АРРФП від 03 травня 2018 року.

Ухвалою Апеляційного суду міста Києва від 10 липня 2018 року у задоволенні заяви ТОВ «ФК «Фангарант груп» про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду від 03 травня 2018 року відмовлено. Судове рішення апеляційного суду, прийняте ним як судом першої інстанції, мотивоване, зокрема, тим, що з наданих ТОВ «ФК «Фангарант груп» матеріалів не вбачається, що склад третейського суду для розгляду відповідної справи призначався відповідно до вимог закону. Згідно із пунктом 6 частини першої статті 486 ЦПК України, якщо склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам закону, суд відмовляє у видачі виконавчого листа.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Якщо сторони не домовилися про інше при передачі спору до постійно діючого третейського суду, а також при вказівці у третейській угоді на конкретний постійно діючий третейський суд, регламент третейського суду розглядається як невід'ємна частина третейської угоди. За будь-яких обставин у разі суперечності

третейської угоди регламенту третейського суду застосовуються положення регламенту (частини друга та третя статті 12 Закону України «Про третейські суди»).

У постійно діючому третейському суді кількісний та персональний склад третейського суду визначається за правилами, встановленими регламентом третейського суду (частина третя статті 16 Закону України «Про третейські суди»).

Згідно з пунктом 8.6 договору від 09 серпня 2016 року його сторони домовились про застосування регламенту постійно діючого третейського суду АРРФП при вирішенні цим третейським судом спорів між ними, але не закріпили кількісний склад третейського суду.

Частина перша статті 27 регламенту постійно діючого третейського суду АРРФП передбачає, що при третейському розгляді справи одноособовим третейським суддею сторони спільно призначають одноособового третейського суддю. Якщо сторони не узгодять кандидатуру одноособового третейського судді у 5-ти денний термін з дня отримання ухвали постійно діючого третейського суду АРРФП з вимогою про це, одноособовий третейський суддя призначається Головою постійно діючого третейського суду АРРФП, про що постановляється ухвала.

З матеріалів справи та доказів, наданих позивачем, не слідує, що відповідач узгодив з позивачем доручення Голові постійно діючого третейського суду АРРФП призначення чи обрання суддів для третейського розгляду відповідного спору. Також не слідує погодження відповідачем кількісного складу третейського суду, зокрема одноособового розгляду спору третейським суддею.

Враховуючи зазначене, склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам Закону України «Про третейські суди», що на підставі пункту 6 частини першої статті 486 ЦПК України є підставою для відмови судом у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду від 03 травня 2018 року.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 вересня 2018 року у справі № 796/138/2018 (провадження № 61-40895ав18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76566313>

Процедура відводу третейського судді в постійно діючому третейському суді визначається регламентом третейського суду. Відсутність заперечень іншої сторони щодо заявленого відводу судді третейського суду не може бути підставою вважати такого суддю відведеним із дня подання стороною заяви про його відвід, якщо таке положення не передбачене регламентом третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 20 грудня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_2 на ухвалу Київського апеляційного суду від 09 вересня 2021 року в справі за заявою ОСОБА_2 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Українська правнича фундація» від 02 липня 2021 року у третейській справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення боргу.

Суди встановили, що 16 березня 2020 року ОСОБА_1 та ОСОБА_2 уклали договір позики, за яким ОСОБА_2 отримав від ОСОБА_1 грошові кошти у розмірі 2 000,00 доларів США та зобов'язався повернути їх протягом двох місяців, але у будь-якому разі не пізніше 16 травня 2020 року.

У договорі міститься третейське застереження про передачу вирішення спірних питань до Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Українська правнича фундація» відповідно до його Регламенту.

У травні 2021 року ОСОБА_1 звернувся до Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Українська правнича фундація» з позовом до ОСОБА_2 про стягнення боргу.

17 червня 2021 року ОСОБА_2 направив суду заяву про відвід третейського судді Письмака О. Є., призначеного ухвалою голови третейського суду від 11 червня 2021 року.

Ухвалою голови Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Українська правнича фундація» від 01 липня 2021 року у задоволенні вказаної заяви про відвід третейського судді відмовлено.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Українська правнича фундація» від 02 липня 2021 року у третейській справі № 3105/21 позов задоволено. Стягнуто з ОСОБА_2 2 000,00 доларів США заборгованості за договором позики, 62,30 доларів США 3 % річних, 1 000,00 грн реєстраційного збору та 3 335,70 грн третейського збору.

ОСОБА_2 звернувся до Київського апеляційного суду із заявою про скасування вказаного рішення третейського суду. Заява мотивована тим, що позивач заперечень щодо заявленого відводу судді третейського суду не подав. Тобто при розгляді заяви про відвід третейського судді не було враховано те, що позивач у третейському спорі не висловив заперечень щодо відводу третейського судді Письмака О. Є., а тому останній вважається відведеним з дня подання заяви про його відвід на підставі положень частини сьомої статті 20 Закону України «Про третейські суди». Таким чином, заявник уважав, що склад Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Українська правнича фундація», яким прийнято рішення від 02 липня 2021 року, не відповідав вимогам закону, що є підставою для скасування такого рішення (пункт 4 частини третьої статті 51 Закону України «Про третейські суди», пункт 4 частини другої статті 458 ЦПК України).

Ухвалою Київського апеляційного суду від 09 вересня 2021 року відповідну заяву ОСОБА_2 залишено без задоволення. Київський апеляційний суд урахував відповідні положення Закону України «Про третейські суди» та нову редакцію Регламенту третейського суду, затвердженого позачерговими Зборами Ради Асоціації «Українська правнича фундація» від 21 квітня 2021 року, та зробив висновок про те, що саме Регламентом третейського суду визначається процедура відводу третейського судді.

У вказаному Регламенті третейського суду відсутнє положення, яке відповідає положенням частини сьомої статті 20 Закону України «Про третейські суди», відповідно до якої за відсутності заперечень іншої сторони щодо заявленого

відводу третейський суддя є відведеним із дня подання стороною заяви про його відвід. Склад третейського суду, який розглянув цю справу, на думку суду, відповідав вимогам статей 16–19 Закону України «Про третейські суди».

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

При зверненні із заявою про скасування рішення третейського суду ОСОБА_2 посилався на порушення процедури відводу третейського судді під час розгляду третейським судом справи, а також на невідповідність Регламенту третейського суду Закону України «Про третейські суди» під час вирішення указанного питання.

У частинах четвертій–сьомій статті 20 Закону України «Про третейські суди» передбачено, що процедура відводу третейського судді у постійно діючому третейському суді визначається регламентом третейського суду з додержанням вимог цього Закону.

Якщо у третейській угоді або у регламенті третейського суду не визначена процедура відводу третейського судді, то письмова мотивована заява про відвід третейського судді має бути подана стороною протягом трьох днів після того, як цій стороні стали відомі обставини, які є підставою для відводу третейського судді відповідно до цього Закону. У разі пропуску встановленого строку питання про прийняття заяви про відвід третейського судді вирішується головою третейського суду залежно від причин пропуску строку, якщо інше не передбачено регламентом третейського суду. Заява сторони про відвід подається третейському судді третейського суду для вирішення конкретного спору, кандидатура якого відводиться, або голові постійно діючого третейського суду. За відсутності заперечень іншої сторони щодо заявленого відводу третейський суддя є відведеним з дня подання стороною заяви про його відвід.

Разом із цим у квітні 2021 року затверджено нову редакцію Регламенту третейського суду, у якому відсутнє положення, на яке ОСОБА_2 посилається у своїй заяві про скасування рішення третейського суду щодо відсутності заперечень іншої сторони стосовно заявленого відводу, що, у свою чергу, є підставою для відводу третейського судді з дня подання стороною заяви про його відвід.

Відповідно до статті 17 Закону України «Про третейські суди» формування складу третейського суду в постійно діючому третейському суді здійснюється в порядку, встановленому регламентом третейського суду. Формування складу третейського суду в третейському суді для вирішення конкретного спору (суду *ad hoc*) здійснюється в порядку, погодженому сторонами.

Статтею 20 названого Закону передбачено загальний порядок відводу чи самовідводу третейського судді з уточненням щодо особливостей його застосування у постійно діючих третейських судах. Процедура відводу третейського судді у постійно діючому третейському суді визначається регламентом третейського суду з додержанням вимог цього Закону. Разом із тим за змістом частини 9 зазначеної статті незалежно від заперечень сторони третейський суддя третейського суду для вирішення конкретного спору (суду *ad hoc*), якому заявлений відвід, не може брати участі у справі.

З аналізу наведених норм можна дійти висновку, що законодавець, розмежовуючи поняття постійно діючих третейських судів та третейських судів для вирішення конкретного спору (суди *ad hoc*), встановлює особливості застосування норм Закону України «Про третейські суди», зокрема щодо відводу судді залежно від виду третейського суду: у постійно діючому третейському суді процедура відводу визначається регламентом третейського суду з додержанням вимог цього Закону, а у третейському суді для вирішення конкретного спору заявлення відводу судді є безумовною підставою для неучасті цього судді у розгляді справи.

Таким чином, посилання заявника про необхідність застосування для вирішення питання про відвід саме норми частини сьомої статті 20 Закону України «Про третейські суди» є безпідставними, оскільки процедура відводу третейського судді у спорі з квітня 2021 року визначена Регламентом третейського суду, а тому склад третейського суду, який розглянув цю справу, відповідав вимогам статей 16–19 Закону України «Про третейські суди».

Доводи апеляційної скарги щодо невідповідності нової редакції Регламенту третейського суду положенням Закону України «Про третейські суди» відхиляються Верховним Судом, оскільки процедура відводу третейського судді у постійно діючому третейському суді визначається регламентом третейського суду з додержанням вимог цього Закону (частина четверта статті 20 Закону України «Про третейські суди»), і ця процедура врегульована у спорі саме новою редакцією Регламенту третейського суду.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 грудня 2021 року у справі № 824/151/21 (провадження № 61-16699ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102050828>

Аналогічний правовий висновок викладено у постанові Верховного Суду від 14 січня 2021 року у справі № 824/130/20 (провадження № 61-16346ав20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94194425>

Аналогічну правову позицію викладено Верховним Судом України у постанові від 01 червня 2016 року у справі № 3-430rc16 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/58248567>

Положення розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців" та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» не поширюються на постійно діючі третейські суди, які утворюються без статусу юридичної особи та/або були створені до набрання чинності відповідним Законом (до 13 грудня 2015 року)

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 29 вересня 2022 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 11 травня 2022 року, постановлену за заявою ОСОБА_3 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду

«Південно-східний Міжрегіональний» від 20 грудня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за договором позики.

Суди встановили, що рішенням третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 20 грудня 2019 року стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 заборгованість за договором позики, укладеним між сторонами 18 січня 2019 року, в розмірі 2 650 000,00 грн.

ІНФОРМАЦІЯ_1 ОСОБА_2 помер.

У жовтні 2020 року ОСОБА_3 (дружина ОСОБА_2) звернулася до суду із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду. В обґрунтування вимог заяви ОСОБА_3 посилалися, зокрема, на те, що ОСОБА_2 жодних грошових коштів від ОСОБА_1 не отримував, договір позики не підписував, розписки про отримання коштів не писав. ОСОБА_1 сфальсифікувала як договір позики, так і сам позов, навмисно зазначала неправильну адресу проживання боржника, чим позбавила його права на судовий захист, участь у розгляді справи третейським судом.

Справу суди переглядали неодноразово.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 11 січня 2021 року у задоволенні заяви ОСОБА_3 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 20 грудня 2019 року відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні заяви, Дніпровський апеляційний суд як суд першої інстанції керувався тим, що оскаржуване рішення третейського суду ухвалене у спорі, передбаченому третейською угодою, і ним не вирішено питань, що виходять за її межі. ОСОБА_3 не надала доказів на підтвердження того, що третейська угода визнана недійсною, і суд не встановив таких обставин. Склад третейського суду був сформований згідно із вимогами Закону України «Про третейські суди» та регламенту третейського суду. Також суд зазначив, що доводи заяви по суті спору (стосовно неотримання померлим ОСОБА_2 грошових коштів, непідписання договору позики) не можуть бути підставою для скасування рішення третейського суду, оскільки їх перелік є вичерпним.

Постановою Верховного Суду від 08 квітня 2021 року ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 11 січня 2021 року скасовано, справу направлено для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Постанова Верховного Суду мотивована тим, що суд не перевіряв, чи Постійно діючий третейський суд «Південно-східний Міжрегіональний» вносив зміни до Положення про постійно діючий третейський суд та/або регламенту третейського суду або списку третейських суддів постійно діючого третейського суду та чи такі зміни були зареєстровані в порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». Також суд не встановив, чи внесені відомості про третейський суд до Єдиного державного реєстру, як це передбачено розділом II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень

з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». Отже, суд дійшов передчасного висновку про наявність повноважень Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» та суддів цього суду на здійснення своєї діяльності без виконання вимог закону й, відповідно, відсутності підстав, передбачених пунктом 4 частини другої статті 458 ЦПК України, для скасування рішення третейського суду.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 11 травня 2022 року заяву ОСОБА_3 задоволено, рішення Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 20 грудня 2019 року скасовано.

Дніпровський апеляційний суд як суд першої інстанції, скасовуючи рішення третейського суду, керувався тим, що склад Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» не відповідав вимогам закону, оскільки постійно діючий третейський суд не був зареєстрований у порядку, передбаченому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» (частина перша статті 9 Закону України «Про третейські суди» у редакції 2015 року), розділом II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». Водночас останні зміни до списку третейських суддів Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» зареєстровані 25 серпня 2021 року.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

У розділі II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», який набрав чинності 13 грудня 2015 року, визначено, що громадські формування протягом року, починаючи з 01 січня 2017 року, забезпечують подання заяв про внесення змін до Єдиного державного реєстру з відомостями про юридичну особу, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру у разі створення юридичної особи відповідно до цього Закону, але не були внесені до нього до цієї дати, в порядку, визначеному цим Законом.

До громадських формувань належать: політичні партії, структурні утворення політичних партій, громадські об'єднання, місцеві осередки громадського об'єднання із статусом юридичної особи, професійні спілки, їх об'єднання, організації профспілки, передбачені статутом профспілки та їх об'єднання, творчі спілки, місцеві осередки творчих спілок, постійно діючі третейські суди, організації роботодавців, їх об'єднання, відокремлені підрозділи іноземних неурядових організацій, представництва, філії іноземних благодійних організацій (пункт 3 частини першої

статті 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» у редакції 2015 року).

Отже, розділ II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» стосується громадських формувань зі статусом юридичної особи, які були створені після 13 грудня 2015 року, й у разі невнесення до Єдиного державного реєстру відомостей про юридичну особу, що підлягають внесенню відповідно до цього Закону, протягом року, починаючи з 01 січня 2017 року, такі громадські формування забезпечують подання заяв про внесення змін до Єдиного державного реєстру з відповідними відомостями про юридичну особу.

З урахуванням наведеного Верховний Суд як суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що положення розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» не поширюються на постійно діючі третейські суди, які утворюються без статусу юридичної особи.

Також Постійно діючий третейський суд «Південно-східний Міжрегіональний» зареєстрований управлінням юстиції 29 листопада 2005 року, тобто до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Враховуючи наведене, Верховний Суд апеляційну скаргу задовольнив, ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 11 травня 2022 року скасував, ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні заяви ОСОБА_3 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 20 грудня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за договором позики.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 вересня 2022 року у справі № 803/135/20 (провадження № 61-5805ав22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106598632>

Аналогічний правовий висновок викладено у постанові Верховного Суду від 21 вересня 2022 року у справі № 191/687/21 (провадження № 61-4042св22) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106815329>

1.3. Процесуальні особливості

1.3.1. Юрисдикція

Позовні вимоги про визнання права власності на майнові права внаслідок невиконання позичальником (фізичною особою) зобов'язань за договором позики, укладеним з іншою фізичною особою, за своєю правовою природою є зверненням стягнення на предмет застави. Таким чином, заява про скасування рішення третейського суду у відповідному спорі за суб'єктивним складом сторін підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 02 квітня 2020 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_3 та апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Апеляційного суду Черкаської області від 08 січня 2019 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник» від 05 листопада 2018 року у справі за позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_4 про визнання права власності на майнові права.

Суди встановили, що 11 вересня 2018 року між ОСОБА_3 і ОСОБА_4 укладено договір позики, відповідно до умов якого ОСОБА_3 передала відповідачеві 50 000,00 грн, а відповідач зобов'язувався повернути грошові кошти до 01 березня 2019 року. На забезпечення виконання договору позики 11 вересня 2018 року між ОСОБА_4 і ОСОБА_3 укладено договір застави майнових прав на частку в статутному капіталі ТОВ «Золото Ланів 2017» у розмірі 100 % статутного капіталу товариства, що становить 100 000,00 грн.

Також 11 вересня 2018 року між ОСОБА_3 і ОСОБА_4 була укладена третейська угода.

19 жовтня 2018 року ОСОБА_3 звернулася до третейського суду із позовом до ОСОБА_4 про визнання права власності на майнові права. У позовній заяві ОСОБА_3 зазначала, що відповідач ОСОБА_4 порушив обов'язок, покладений на нього договором позики щодо повернення коштів, просила визнати за нею право власності на майнові права на частку в статутному капіталі ТОВ «Золото Ланів 2017» у розмірі, що становить 100 % статутного капіталу.

Рішенням Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник» від 05 листопада 2018 року позов задоволено повністю, визнано право власності на майнові права на частку в статутному капіталі ТОВ «Золото Ланів 2017» у розмірі, що становить 100 % статутного капіталу товариства, за ОСОБА_3.

У грудні 2018 року ОСОБА_1 звернувся до апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Апеляційного суду Черкаської області від 08 січня 2019 року провадження у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник» від 05 листопада 2018 року у справі за позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_4 про визнання права власності на майнові права закрито. Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що оскільки з переходом до відповідача прав і обов'язків щодо частки в статутному капіталі ТОВ «Золото Ланів 2017» на підставі рішення третейського

суду до нього перейшли відповідні права та обов'язки стосовно участі у діяльності та управління цього товариства, то й відносини, які виникли між сторонами, за своєю правовою природою є корпоративними відносинами щодо володіння, користування й розпорядження належними корпоративними правами у цьому товаристві. Таким чином, спір у цій справі, який виник із корпоративних відносин, є господарсько-правовим і підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Предметом розгляду в Черкаському обласному постійно діючому третейському суді при Корпорації «Радник» у відповідній справі були позовні вимоги про визнання права власності на майнові права внаслідок невиконання позичальником (фізичною особою) зобов'язань за договором позики, укладеним з іншою фізичною особою, що за своєю правовою природою є зверненням стягнення на предмет застави.

Таким чином, оскільки вимога про визнання права власності на майнові права розглянута за участю фізичних осіб, то за суб'єктним складом сторін ця справа належить до юрисдикції загальних судів і підлягала б розгляду в порядку цивільного судочинства (за відсутності угоди сторін про передачу спору на вирішення третейським судом).

Отже розгляд заяви ОСОБА_1 про скасування рішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації «Радник» від 05 листопада 2018 року у справі за позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_4 про визнання права власності на майнові права також належить до юрисдикції загальних судів і не є підвідомчим господарському суду.

Враховуючи наведене, Верховний Суд скасував ухвалу Апеляційного суду Черкаської області від 08 січня 2019 року, а справу направив до апеляційного суду як суду першої інстанції для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 квітня 2020 року у справі № 793/480/18 (провадження № 61-1704ав19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88833991>

Справи про оскарження рішення третейського суду або про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду, ухваленого у спорі щодо правочину, укладеного з фізичною особою – поручителем для виконання основного зобов'язання за кредитним договором, сторонами якого є юридичні особи, підлягають вирішенню судом господарської юрисдикції

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 04 листопада 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_3 та апеляційну скаргу Акціонерного товариства Комерційний банк «ПриватБанк»

(далі – АТ КБ «ПриватБанк») на ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 13 квітня 2021 року у справі за заявою АТ КБ «ПриватБанк» про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 13 жовтня 2020 року в справі за позовом АТ КБ «ПриватБанк» до Приватного підприємства «Д. І. М.» (далі – ПП «Д. І. М.»), ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що 13 грудня 2019 року ПП «Д. І. М.» підписало заяву про відкриття поточного рахунку, згідно з якою підприємство приєдналося до «Умов та правил надання банківських послуг», тарифів банку, розміщених у мережі Інтернет на сайті privatbank.ua, які разом із заявою становлять договір банківського обслуговування від 13 грудня 2019 року, та взяло на себе зобов'язання виконувати умови договору.

26 грудня 2019 року між АТ КБ «ПриватБанк» та ОСОБА_1 було укладено договір поруки, предметом якого є надання поруки ОСОБА_1 перед банком за виконання ПП «Д. І. М.» зобов'язань, які випливають із кредитного договору від 13 грудня 2019 року.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 13 жовтня 2020 року стягнуто солідарно з ПП «Д. І. М.» та ОСОБА_1 на користь АТ КБ «ПриватБанк» заборгованість за договором від 13 грудня 2019 року в розмірі 109 271,12 грн та третейський збір за подання позовної заяви у розмірі 4 000,00 грн.

У березні 2021 року АТ КБ «ПриватБанк» звернулося до Дніпровського апеляційного суду як до суду першої інстанції з заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 13 квітня 2021 року у задоволенні заяви АТ КБ «ПриватБанк» відмовлено. Ухвала апеляційного суду як суду першої інстанції мотивована тим, що відсутні підстави вважати, що сторони у письмовому вигляді обумовили третейську угоду (третейське застереження).

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Частиною першою статті 56 Закону України «Про третейські суди» визначено, що заява про видачу виконавчого документа може бути подана до компетентного суду протягом трьох років з дня прийняття рішення третейським судом.

Критеріями розмежування судової юрисдикції, тобто передбаченими законом умовами, за яких певна справа підлягає розгляду за правилами того чи іншого виду судочинства, є суб'єктний склад правовідносин, предмет спору та характер спірних матеріальних правовідносин у їх сукупності. Крім того, таким критерієм може бути пряма вказівка в законі на вид судочинства, у якому розглядається визначена категорія справ.

Частиною першою статті 19 ЦПК України встановлено, що суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства.

Справи, що належать до юрисдикції господарських судів, визначено статтею 20 ГПК України.

До юрисдикції господарських судів належать справи: 1) у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та 2) у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці. У цьому випадку суб'єктний склад сторін правочинів, укладених для забезпечення виконання основного зобов'язання, не має значення для визначення юрисдикції господарського суду щодо розгляду відповідної справи.

Пунктом 11 частини першої статті 20 ГПК України визначено, що господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди», якщо такі рішення ухвалені у спорах, зазначених у цій статті.

У справі, що переглядається, рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 13 грудня 2019 року заборгованість стягнуто солідарно з боржника – юридичної особи ПП «Д. І. М.» та ОСОБА_1, який є поручителем за договором поруки, укладеним на забезпечення виконання зобов'язання за кредитним договором, сторонами якого є юридичні особи.

За таких обставин вирішення спору, що виник між сторонами у третейському суді, належить до юрисдикції господарських судів, тому, з урахуванням пункту 11 частини першої статті 20 ГПК України, справа про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, ухваленого у вказаному спорі, підлягає вирішенню господарським судом.

За таких обставин, не обговорюючи питання правильності застосування судом норм матеріального права, колегія суддів дійшла висновку про невідповідність оскаржуваного судового рішення вимогам статті 263 ЦПК України та його ухвалення з порушенням норм процесуального права, що є достатньою підставою для скасування судового рішення із закриттям провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 листопада 2021 року у справі № 803/12/21 (провадження № 61-7407ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100918756>

Аналогічний правовий висновок викладено в постановах Верховного Суду:

від 05 серпня 2021 року у справі № 803/124/20 (провадження № 61-3341ав21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98862321>

від 16 вересня 2021 року у справі № 803/140/20 (провадження № 61-11667ав21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99748030>

від 07 жовтня 2021 року у справі № 803/165/20 (провадження № 61-13516ав21)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100395979>
від 21 жовтня 2021 року у справі № 803/117/20 (провадження № 61-2077ав21)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100544636>
від 21 жовтня 2021 року у справі № 803/164/20 (провадження № 61-13514ав21)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100490891>
від 16 грудня 2021 року у справі № 803/158/20 (провадження № 61-15078ав21)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102221413>
від 28 липня 2022 року у справі № 803/53/21 (провадження № 61-1035ав22)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105505177>
Аналогічний правовий висновок викладено в постанові Великої Палати Верховного Суду від 02 жовтня 2018 року у справі № 910/1733/18 (провадження № 12-170гс18)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/77312765>

1.3.2. Інше

Враховуючи те, що пункт 1 частини п'ятої, частина сьома статті 454 ЦПК України, які визнані Конституційним Судом України неконституційними, втрачають чинність через три місяці з дня припинення чи скасування воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» зі змінами, до спливу зазначеного періоду вказана норма підлягає застосуванню, але з урахуванням того, що 90-денний строк для подання заяви про скасування рішення третейського суду, передбачений пунктом 1 частини п'ятої статті 454 ЦПК України, не є преклюзивним (присічним), оскільки ЦПК України не містить заборони на поновлення цього строку за заявою учасника справи у разі визнання судом причин його пропуску поважними

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 27 липня 2022 року розглянув апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Євротранстелеком» (далі – ТОВ «Євротранстелеком») на ухвалу Київського апеляційного суду від 03 червня 2022 року у справі за заявою ТОВ «Євротранстелеком» про скасування рішення третейського суду для вирішення конкретного спору (суд АД НОС) від 29 грудня 2021 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ТОВ «Євротранстелеком» про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що рішенням третейського суду для вирішення конкретного спору (суд АД НОС) від 29 грудня 2021 року задоволено позов ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ТОВ «Євротранстелеком», стягнуто солідарно з ОСОБА_2, ТОВ «Євротранстелеком» заборгованість за договором позики у розмірі 31 094 794,00 грн та витрати на сплату винагороди третейського судді у розмірі 32 500,00 грн.

У січні 2022 року ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання відповідного рішення третейського суду. Ухвалою Київського апеляційного суду від 03 лютого 2022 року заяву ОСОБА_1 задоволено.

У червні 2022 року ТОВ «Євротранстелеком» звернулося до апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про скасування рішення третейського суду для

вирішення конкретного спору (суд АД НОС) від 29 грудня 2021 року про солідарне стягнення із ОСОБА_2, ТОВ «Євротранстелеком» на користь ОСОБА_1 заборгованості за договором позики.

Свої вимоги заявник обґрунтовував тим, що ТОВ «Євротранстелеком» не знало і не могло знати про розгляд третейської справи, тому товариство належить до осіб, які не брали участі у справі, а третейський суд вирішив питання про його права та обов'язки, тому заява подається протягом дев'яноста днів з дати, коли заявник дізнався про прийняття рішення третейським судом.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 03 червня 2022 року заяву повернуто особі, яка її подала на підставі частини сьомої статті 454 ЦПК України у зв'язку з пропуском строку, встановленого цією статтею на оскарження рішення третейського суду.

Ухвала суду першої інстанції обґрунтовувалася тим, що із заявою про скасування рішення третейського суду ТОВ «Євротранстелеком» звернулося поза межами строку, встановленого статтею 454 ЦПК України та частиною першою статті 51 Закону України «Про третейські суди». Строк, передбачений пунктом 1 частини п'ятої статті 454 ЦПК України, є преклюзивним (припиняючим), тобто його закінчення є безумовною підставою для повернення поданої заяви.

У червні 2022 року ТОВ «Євротранстелеком» подало апеляційну скаргу на ухвалу Київського апеляційного суду від 03 червня 2022 року, в якій просить скасувати ухвалу та направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції, обґрунтовуючи свої вимоги порушенням судом норм процесуального права. Вказує на те, що пункт 1 частини п'ятої статті 454, частину сьому статті 454 ЦПК України визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), у тому, що вони унеможливають поновлення судом строку на подання особою, яка є стороною, третьою особою в справі, розглянутій третейським судом, заяви про скасування рішення третейського суду, згідно з Рішенням Конституційного Суду від 06 квітня 2022 року № 2-р(II)/2022.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Заява про скасування рішення третейського суду подається протягом дев'яноста днів: 1) стороною, третьою особою в справі, розглянутій третейським судом, – з дня прийняття рішення третейським судом; 2) особами, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та обов'язки, – з дня, коли вони дізналися або могли дізнатися про прийняття рішення третейським судом (частина п'ята статті 454 ЦПК України).

Частина сьома статті 454 ЦПК України містить правило про те, що заява, подана після закінчення строку, встановленого частиною п'ятою статті 454 ЦПК України, повертається.

Рішенням Конституційного Суду України від 06 квітня 2022 року № 2-р(II)/2022 у справі № 3-9/2019(206/19) за конституційною скаргою ОСОБА_7 щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 ЦПК України визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), пункт 1 частини п'ятої, частину сьому статті 454 ЦПК України

у тому, що вони унеможливляють поновлення судом строку на подання особою, яка є стороною, третьою особою в справі, розглянутій третейським судом, заяви про скасування рішення третейського суду.

Водночас Конституційний Суд України вказав, що пункт 1 частини п'ятої, частина сьома статті 454 ЦПК України визнані неконституційними, втрачають чинність через три місяці з дня припинення чи скасування воєнного стану, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 зі змінами.

Тому до спливу зазначеного періоду вказана норма підлягає застосуванню, але з урахуванням висновків Верховного Суду.

Здійснюючи тлумачення положень частини сьомої статті 454 ЦПК України, Верховний Суд зазначає, що вказана норма процесуального права не є імперативною, цей строк не є преклюзивним (присічним), оскільки не містить заборони на поновлення цього строку, як, наприклад, це передбачено у частині другій статті 358, частині третій статті 394, частині третій статті 424 ЦПК України та інших нормах.

Строки, в межах яких вчиняються процесуальні дії, встановлюються законом, а якщо такі строки законом не визначені, – встановлюються судом (частина перша статті 120 ЦПК України).

Право на вчинення процесуальної дії втрачається із закінченням строку, встановленого законом або судом. Документи, подані після закінчення процесуальних строків, залишаються без розгляду, крім випадків, передбачених цим Кодексом (частини перша та друга статті 126 ЦПК України).

За частиною першою статті 127 ЦПК України суд за заявою учасника справи поновлює пропущений процесуальний строк, встановлений законом, якщо визнає причини його пропуску поважними, крім випадків, коли цим Кодексом встановлено неможливість такого поновлення.

Ураховуючи те, що пункт 1 частини п'ятої, частину сьому статті 454 ЦПК України визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), суд першої інстанції не дослідив питання поважності пропуску строку на подання ТОВ «Євротранстелеком» заяви про оскарження рішення третейського суду, передбаченого вимогами частини п'ятої статті 454 ЦПК України.

Враховуючи наведене, Верховний Суд скасував ухвалу Київського апеляційного суду від 03 червня 2022 року, а справу направив до Київського апеляційного суду як суду першої інстанції для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 липня 2022 року у справі № 824/49/22 (провадження № 61-5223ав22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105438213>

Аналогічний правовий висновок викладено в постановах Верховного Суду:

від 14 травня 2020 року у справі № 781/2/2018 (провадження № 61-41606ав18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89426482>

від 29 жовтня 2020 року у справі № 755/7631/20 (провадження № 61-12521ав20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92551554>

від 12 листопада 2020 року у справі № 803/87/20 (провадження № 61-11402ав20)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92972937>
від 20 травня 2022 року у справі № 824/236/21 (провадження № 61-19239ав21)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104497219>
від 02 червня 2022 року у справі № 814/477/21 (провадження № 61-13256ав21)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104644615>
від 09 червня 2022 року у справі № 824/3/22 (провадження № 61-2454ав22)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827599>
від 21 липня 2022 року у справі № 824/41/22 (провадження № 61-4381ав22)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105402333>

Наслідком пропуску заявником строку на оскарження рішення третейського суду відповідно до частини сьомої статті 454 ЦПК України є повернення заяви, а не відмова в її задоволенні

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 10 вересня 2018 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_5 на ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 16 лютого 2018 року у справі за заявою ОСОБА_5 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 30 вересня 2014 року у справі за позовом Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» (далі – ПАТ «Укрсоцбанк») до ОСОБА_5 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 30 вересня 2014 року стягнуто з ОСОБА_5 на користь ПАТ «Укрсоцбанк» заборгованість за кредитними договорами у загальному розмірі 11 551 534,93 грн та витрати, пов'язані з вирішенням спору третейським судом, у розмірі 25 500,00 грн.

15 січня 2018 року ОСОБА_5 звернувся до апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Апеляційного суду міста Києва від 16 лютого 2018 року у задоволенні заяви ОСОБА_5 відмовлено. Ухвала суду мотивована тим, що заява про скасування рішення третейського суду подана після закінчення строків, встановлених частиною п'ятою статті 454 ЦПК України, а тому відсутні підстави для її задоволення.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до частин першої, п'ятої та сьомої статті 454 ЦПК України сторони, треті особи, а також особи, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та обов'язки, мають право звернутися до суду із заявою про скасування рішення третейського суду.

Заява про скасування рішення третейського суду подається протягом дев'яноста днів: стороною, третьою особою в справі, розглянутій третейським судом, – з дня прийняття рішення третейським судом; особами, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та обов'язки, –

з дня, коли вони дізналися або могли дізнатися про прийняття рішення третейським судом.

Заява, подана після закінчення строку, встановленого частинами п'ятою або шостою цієї статті, повертається. Аналогічна норма містилися і в частинах другій, третій статті 389-1 ЦПК України 2004 року, чинного на час прийняття рішення третейського суду.

Однак апеляційний суд, дійшовши правильного висновку про пропуск заявником строку на оскарження рішення третейського суду, не звернув уваги на те, що наслідком такого пропуску відповідно до частини сьомої статті 454 ЦПК України є повернення заяви, а не відмова у її задоволенні.

Виходячи зі змісту мотивувальної частини ухвали, що оскаржується, суд надав оцінку лише дотриманню заявником строку звернення до суду із заявою про скасування рішення третейського суду, вказавши про порушення цього процесуального строку. Таким чином, суд фактично вирішив процесуальне питання, постановивши ухвалу, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі.

Враховуючи наведене, Верховний Суд скасував ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 16 лютого 2018 року, а справу направив до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 вересня 2018 року у справі № 796/5/18 (провадження № 61-18309ав18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76441960>

Рекомендоване повідомлення про вручення поштового відправлення, на якому заявник і працівник поштового зв'язку проставили підписи, є належним доказом вручення заявнику рішення третейського суду та свідчить про недоведення останнім поважності причин пропуску строку на оскарження рішення третейського суду, що є підставою для повернення відповідної заяви згідно із частиною сьомою статті 454 ЦПК України

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 06 жовтня 2022 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 11 серпня 2022 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 24 липня 2015 року у третейській справі за позовом Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» (далі – ПАТ «Укрсоцбанк») до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 24 липня 2015 року стягнуто з ОСОБА_1 на користь ПАТ «Укрсоцбанк» заборгованість за кредитним договором від 17 липня 2008 року у розмірі 1 427 741,38 грн та за договором кредиту від 26 травня 2008 року у розмірі 4 633 476,85 грн.

Вказане рішення третейського суду направлено ОСОБА_1 05 серпня 2015 року. Відповідно до рекомендованого повідомлення про вручення поштового

відправлення ОСОБА_1 отримав 10 серпня 2015 року направлену кореспонденцію у третейській справі, про що свідчить його підпис у графі «вручено особисто», а також підпис працівника поштового зв'язку.

12 травня 2022 року до Київського апеляційного суду надійшла заява ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 24 липня 2015 року. ОСОБА_1 заявив клопотання про поновлення строку звернення до суду із заявою про скасування рішення третейського суду, яке мотивоване тим, що про вказане рішення третейського суду він дізнався лише 24 січня 2022 року, його не було повідомлено про дату судового засідання третейського суду, він не отримував копію рішення за адресою свого проживання та реєстрації.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 11 серпня 2022 року клопотання ОСОБА_1 про поновлення строку на подання заяви про скасування рішення третейського суду залишено без задоволення. Заяву ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 24 липня 2015 року повернуто заявнику з підстав, передбачених частиною сьомою статті 454 ЦПК України.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Заява про скасування рішення третейського суду подається протягом дев'яноста днів стороною, третьою особою в справі, розглянутій третейським судом, – з дня прийняття рішення третейським судом (частина п'ята статті 454 ЦПК України).

Вказана норма процесуального права не є імперативною, а встановлений нею строк не може вважатися преклюзивним (присічним), оскільки ця норма не містить заборони на поновлення цього строку.

Відповідно до частини першої статті 127 ЦПК України суд за заявою учасника справи поновлює пропущений процесуальний строк, встановлений законом, якщо визнає причини його пропуску поважними, крім випадків, коли цим Кодексом встановлено неможливість такого поновлення.

Заявник вважає, що рекомендовані повідомлення про вручення йому 09 квітня, 16 липня і 10 серпня 2015 року поштових відправлень у відповідній третейській справі достеменно не підтверджують вручення відповідних ухвал і рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків.

Напис про одержання поштового відправлення учасником справи, в якому зазначене його прізвище, зроблений працівником поштового зв'язку, зазвичай є переконливим доказом отримання відправлення саме адресатом. Таке переконання ґрунтується на презумпції добросовісного виконання працівниками пошти своїх обов'язків. Однак таку презумпцію може бути поставлено під сумнів і спростовано.

Разом із тим рекомендоване повідомлення про вручення поштового відправлення, на якому ОСОБА_1 та працівником поштового зв'язку проставлені підписи, підтверджує факт вручення 10 серпня 2015 року відповідачу копії рішення

Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 24 липня 2015 року.

Окрім зазначеного, рекомендовані повідомлення про вручення поштового відправлення підтверджують, що відповідач двічі 15 квітня 2015 року та 16 липня 2015 року, отримував кореспонденцію, яка стосувалася розгляду цієї справи, тобто був обізнаний про наявність на розгляді у Постійно діючому Третейському суді при Асоціації українських банків справи № 640/15.

Заявник не спростував презумпцію добросовісного виконання працівниками підприємства поштового зв'язку своїх обов'язків при врученні йому відповідних рекомендованих листів, докази на спростування встановлених судом першої інстанції обставин відсутні.

Із урахуванням зазначеного, доводи апеляційної скарги про те, що ОСОБА_1 довідався про рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 24 липня 2015 року лише 24 січня 2022 року, є необґрунтованими. Строк на оскарження рішення третейського суду був пропущений ОСОБА_1 з суб'єктивних причин, останнім не наведено обставин, які унеможлилювали подання заяви про скасування вказаного рішення третейського суду у передбачений процесуальним законом строк.

Враховуючи наведене, Верховний Суд ухвалу Київського апеляційного суду від 11 серпня 2022 року залишив без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 жовтня 2022 року у справі № 824/44/22 (провадження № 61-8474ав22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106637571>

Розгляд справ за заявами про скасування рішення третейського суду, який розпочато судами першої інстанції за правилами ЦПК України, що діяли до 15 грудня 2017 року, підлягає завершенню судами цієї інстанції. Відповідно, судами, повноважними для розгляду таких заяв, є суди першої інстанції за місцем розгляду справи третейським судом, а судами апеляційної інстанції, повноважними для перегляду рішень, ухвалених судами першої інстанції, є апеляційні суди, а не Верховний Суд.

Якщо заявник скористався правом на оскарження рішення третейського суду до набрання чинності новою редакцією ЦПК України, якою змінено інстанційну юрисдикцію заяв про скасування рішень третейського суду, розгляд судом апеляційної інстанції такої справи як судом першої інстанції свідчить про розгляд справи неповноважним судом

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 18 листопада 2021 року розглянув апеляційну скаргу Публічного акціонерного товариства Комерційного банку «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк») на ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 23 серпня 2018 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого

третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 25 грудня 2013 року у справі за позовом АТ КБ «ПриватБанк» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 25 грудня 2013 року у справі за позовом ПАТ КБ «ПриватБанк» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості стягнуто з відповідача на користь банку заборгованість за кредитним договором від 18 березня 2008 року у сумі 15 946,77 грн та витрати зі сплати третейського збору в сумі 500,00 грн.

07 грудня 2017 року ОСОБА_1 звернулася до Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 08 грудня 2017 року заяву ОСОБА_1 залишено без руху, а ухвалою цього ж суду від 19 січня 2018 року справу передано до Апеляційного суду Дніпропетровської області для вирішення питання про відкриття провадження у справі.

Ухвалою Апеляційного суду Дніпропетровської області від 23 серпня 2018 року заяву ОСОБА_1 задоволено. Рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 25 грудня 2013 року скасовано на підставі того, що в силу положень пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди» справа не підвідомча третейському суду.

Переглядаючи справу, Верховний Суд зазначив таке.

03 жовтня 2017 року ухвалено Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», який набрав чинності 15 грудня 2017 року, відповідно до якого прийняту нову редакцію Цивільного процесуального кодексу України.

Частиною другою статті 23 ЦПК України (у новій редакції) встановлено, що справи щодо оскарження рішень третейських судів, оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів, про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів розглядаються апеляційними судами як судами першої інстанції за місцем розгляду справи третейським судом (за місцезнаходженням арбітражу).

Згідно з підпунктом 11 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення» ЦПК України заяви і скарги, подані до набрання чинності цією редакцією Кодексу, провадження за якими не відкрито на момент набрання чинності цією редакцією Кодексу, розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності цієї редакції Кодексу. Такі заяви чи скарги не можуть бути залишені без руху, повернуті або передані за підсудністю, щодо них не може бути прийнято рішення про відмову у прийнятті чи відмову у відкритті провадження за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу, якщо вони подані з додержанням відповідних вимог процесуального закону, які діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу.

Перехідні положення Кодексу не містять спеціального правила щодо порядку оскарження судових рішень у справах, стосовно вирішення яких змінено правила інстанційної підсудності, у тому числі і справ за заявами про скасування рішення третейського суду, а тому системне тлумачення положень процесуального закону дає підстави для висновку, що справи за заявами про скасування рішення третейського суду, які розпочаті розглядом судами першої інстанції за правилами ЦПК України, які діяли до 15 грудня 2017 року, підлягають завершенню розглядом судами цієї інстанції. Відповідно, судами, повноважними для розгляду таких заяв, є суди першої інстанції за місцем розгляду справи третейським судом, а судами апеляційної інстанції, повноважними для перегляду рішень, ухвалених судами першої інстанції, є апеляційні суди, а не Верховний Суд.

Тлумачення процесуального закону, здійснене судами першої та апеляційної інстанцій, суперечить положенням частини четвертої статті 3 ЦПК України та призводить до звуження процесуальних прав учасників процесу, оскільки передача цієї справи на розгляд Верховному Суду як суду апеляційної інстанції, унеможливорює перегляд справи в порядку касаційного провадження, як це передбачав процесуальний закон, чинний на момент подання заяви до суду першої інстанції.

У частині першій статті 58 Конституції України закріплено один із найважливіших загальновизнаних принципів сучасного права – закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Це означає, що вони поширюють свою дію тільки на ті відносини, які виникли після набуття законами чи іншими нормативно-правовими актами чинності.

Зокрема, у Рішенні Конституційного Суду України від 09 лютого 1999 року № 1-рп/99 у справі про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів наголошується на тому, що до події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце.

Також частиною четвертою статті 3 ЦПК України встановлено, що закон, який встановлює нові обов'язки, скасовує чи звужує права, належні учасникам судового процесу, чи обмежує їх використання, не має зворотної дії в часі.

У справі, яка переглядається, заяву про скасування рішення третейського суду ОСОБА_1 подала до Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська 02 грудня 2017 року, тобто до набрання чинності новою редакцією ЦПК України.

За таких обставин суд першої інстанції, передаючи справу на розгляд апеляційному суду, а суд апеляційної інстанції, відкриваючи провадження у справі як суд першої інстанції, керуючись тим, що у новій редакції ЦПК України змінено інстанційну юрисдикцію справ за заявами про оскарження рішень третейського суду, порушили приписи статті 58 Конституції України та статті 3 ЦПК України, застосували ретроспективну (зворотну) дію закону – законодавчого акта, що скасовує право, належне учаснику судового процесу, на розгляд справи повноважним судом.

Враховуючи, що аналіз норм ЦПК України 2004 року та ЦПК України у чинній редакції свідчить, що заяви, які подані до суду за правилами ЦПК України, не підлягають передачі за підсудністю після її зміни у зв'язку з набранням чинності новою редакцією процесуального закону, обґрунтованим є висновок про те, що розгляд заяви ОСОБА_1 про скасування рішення третейського суду здійснено неповноважним складом суду.

Порушення норм процесуального права є обов'язковою підставою для скасування судового рішення суду першої інстанції та ухвалення нового судового рішення, якщо справу розглянуто неповноважним складом суду (пункт 1 частини третьої статті 376 ЦПК України).

Враховуючи наведене, Верховний Суд скасував ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 23 серпня 2018 року та ухвалив нове судове рішення у справі по суті спору.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2021 року у справі № 774/107/18 (провадження № 61-45922ав18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101279978>

Відповідно до статей 454, 456, 457 ЦПК України за наслідками розгляду заяви про скасування рішення третейського суду суд має право постановити ухвалу про відмову в задоволенні заяви і залишення рішення третейського суду без змін або про повне чи часткове скасування такого рішення. Повноважень суду першої інстанції щодо закриття провадження у справі за заявою про скасування рішення третейського суду ЦПК України не передбачає

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 25 березня 2021 року розглянув апеляційні скарги Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «Черемушки-2017» (далі – ОСББ «Черемушки-2017»), ОСОБА_3 на ухвалу Харківського апеляційного суду від 14 травня 2020 року за заявою ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Європейська ліга правових інновацій» від 28 серпня 2017 року та заявою ОСОБА_2, ОСОБА_3 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Європейська ліга правових інновацій» від 28 серпня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Черемушки-2017» про відшкодування збитків.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Європейська ліга правових інновацій» від 28 серпня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Черемушки-2017» про відшкодування збитків стягнуто з ОСББ «Черемушки-2017» на користь ОСОБА_1 збитки у розмірі 1 424 822,10 грн.

У березні 2020 року ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання зазначеного рішення третейського суду.

У квітні 2020 року ОСОБА_3, ОСОБА_2 звернулися до суду із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Харківського апеляційного суду від 14 травня 2020 року провадження за заявою ОСОБА_3, ОСОБА_2 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Європейська ліга правових інновацій» від 28 серпня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Черемушки-2017» про відшкодування збитків закрито.

Заяву ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Європейська ліга правових інновацій» від 28 серпня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Черемушки-2017» про відшкодування збитків задоволено.

Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що рішенням Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Європейська ліга правових інновацій» від 28 серпня 2017 року не вирішувалось питання про права та обов'язки ОСОБА_3 та ОСОБА_2, тому підстави вважати їх особами, чиї права порушені оскаржуваним рішенням, відсутні.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до частин першої, сьомої, восьмої статті 454 ЦПК України сторони, треті особи, а також особи, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про їх права та обов'язки, мають право звернутися до суду із заявою про скасування рішення третейського суду. Заява, подана після закінчення строку, встановленого частинами п'ятою або шостою цієї статті, повертається. Суд постановляє ухвалу про відмову у відкритті провадження у справі з підстав, передбачених пунктами 1–3 і 6 частини першої статті 186 цього Кодексу, а також у разі якщо рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу оскаржено (оспоровано) з підстав, не передбачених законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Відповідно до частини першої статті 456 ЦПК України суд за відсутності підстав для відмови у відкритті провадження у справі або повернення заяви про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу не пізніше п'яти днів з дня надходження такої заяви відкриває провадження у справі та пропонує учасникам справи подати свої заперечення (пояснення) з приводу поданої заяви та докази, на яких такі заперечення (пояснення) ґрунтуються, та визначає строк для подання таких заперечень (пояснень) і доказів.

У частинах п'ятій, шостій статті 457 ЦПК України передбачено, що справа розглядається судом за правилами, встановленими для розгляду справи судом першої інстанції у порядку спрощеного позовного провадження, з особливостями, встановленими цим розділом. За наслідками розгляду заяви про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу суд має право: 1) постановити ухвалу про відмову у задоволенні заяви і залишення рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу без змін; 2) постановити

ухвалу про повне або часткове скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу.

Тлумачення статей 454, 456, 457 ЦПК України дозволяє зробити висновок, що за наслідками розгляду заяви про скасування рішення третейського суду суд має право постановити ухвалу про відмову у задоволенні заяви і залишення рішення третейського суду без змін або про повне або часткове скасування такого рішення. Повноважень суду першої інстанції щодо закриття провадження у справі за заявою про скасування рішення третейського суду ЦПК України не передбачає.

05 травня 2020 року Харківський апеляційний суд постановив ухвалу про відкриття провадження у цій справі за заявою ОСОБА_3 та ОСОБА_2, в якій зробив висновок, що заява ОСОБА_3 та ОСОБА_2 про скасування рішення третейського суду відповідає вимогам статті 455 ЦПК України, а тому підстави для відмови у відкритті провадження у справі або повернення заяви відсутні.

Харківський апеляційний суд як суд першої інстанції наведеного не врахував, у зв'язку з чим дійшов помилкового висновку про закриття провадження у цій справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 березня 2021 року у справі № 01/08/2017 (провадження № 61-8475ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96006141>

Аналогічний правовий висновок викладено в постановах Верховного Суду:

від 30 червня 2022 року у справі № 803/44/21 (провадження № 61-3818ав22) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105148718>

від 23 квітня 2020 року у справі № 4823/119/20 (провадження № 61-4722ав20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92624742>

Неподання належним чином завіреної копії рішення третейського суду заявником, який мав реальну можливість ініціювати отримання такої копії та не клопотав перед судом про витребування оригіналу чи належним чином завіреної копії рішення третейського суду, є підставою для повернення заяви про скасування рішення третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 28 жовтня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 25 червня 2021 року, постановлену за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Захисники правопорядку» від 10 березня 2009 року, у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3 про визнання права власності та за зустрічним позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_2 про визнання права власності.

Суди встановили, що у травні 2021 року ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Захисники правопорядку» від 10 березня 2009 року у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3 про визнання права власності та за зустрічним позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_2 про визнання права власності.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 07 червня 2021 року заяву ОСОБА_1 було залишено без руху для виконання вимог статті 455 ЦПК України.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 25 червня 2021 року заяву ОСОБА_1 визнано неподаною та повернуто заявнику. Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що подана ОСОБА_1 заява не відповідає вимогам статей 185, 484 ЦПК України, зокрема заявник у визначений строк не усунув недоліки та не додав до заяви оригіналу рішення третейського суду або належним чином завіреної його копії, що є підставою для визнання заяви неподаною та її повернення.

У липні 2021 року ОСОБА_1 подав до Верховного Суду апеляційну скаргу, в якій, посилаючись на порушення судом норм процесуального права, просить відповідну ухвалу скасувати, справу направити для продовження розгляду до Дніпровського апеляційного суду. Апеляційна скарга мотивована тим, що у заявника немає можливості надати належним чином завіреної копії рішення третейського суду від 10 березня 2009 року та третейської угоди, оскільки він не був залучений третейським судом до участі у справі.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до положень частини четвертої статті 455 ЦПК України до заяви про скасування рішення третейського суду додається оригінал рішення третейського суду або належним чином завірена його копія.

Водночас зазначена норма не передбачає можливості подання заяви без оригіналу рішення третейського суду або належним чином завіреної його копії.

Згідно з частиною третьою статті 185 ЦПК України, якщо позивач відповідно до ухвали суду у встановлений строк виконає вимоги, визначені статтями 175 і 177 цього Кодексу, сплатить суму судового збору, позовна заява вважається поданою в день первісного її подання до суду. Якщо позивач не усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, заява вважається неподаною і повертається позивачеві.

Указана норма є імперативною, а тому, установивши, що заявник не усунув недоліки заяви у строк, встановлений судом в ухвалі про залишення заяви без руху, Дніпровський апеляційний суд обґрунтовано повернув заяву, що відповідає вимогам статей 185, 455 ЦПК України.

Як впливає з матеріалів справи, заявник за отриманням копії оскаржуваного рішення третейського суду звертався до Комунального підприємства «Дніпровське міське бюро технічної інвентаризації» (далі – КП «Дніпровське МБТІ») та отримав незавірену копію рішення, яку подав на виконання ухвали суду першої інстанції.

Водночас заявник не ініціював питання про надання йому саме належним чином завіреної копії рішення третейського суду.

Зі змісту супровідного листа КП «Дніпровське МБТІ» випливає, що на підприємстві є примірник рішення третейського суду, на підставі якого 22 травня 2009 року було зареєстровано право власності на відповідне нерухоме майно.

Отже, не заслуговують на увагу доводи заявника про те, що він як особа, яка не брала участі у розгляді справи третейським судом, а також з огляду

на припинення діяльності третейського суду, не мав змоги отримати належним чином засвідченої копії рішення третейського суду.

Верховний Суд також звертає увагу, що заявник не клопотав перед судом про витребування оригіналу чи належним чином завіреної копії рішення третейського суду, а суд на стадії прийняття заяви, оцінюючи її відповідність вимогам статті 455 ЦПК України, не мав підстав з власної ініціативи витребувати рішення третейського суду чи його завірену копію.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 жовтня 2021 року у справі № 803/28/21 (провадження № 61-12325ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100734687>

Неподання оригіналу чи належним чином завіреної копії третейської угоди заявником, який не мав реальної можливості ініціювати отримання такої копії, проте заявляє клопотання перед судом про витребування цих доказів, свідчить про відсутність підстав для повернення заяви про скасування рішення третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду 17 грудня 2020 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 04 травня 2020 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 03 січня 2020 року у справі за позовом Кредитної спілки «СуперКредит» (далі – КС «СуперКредит») до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суди встановили, що у березні 2020 року ОСОБА_2 звернулася до апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 03 січня 2020 року, яким було задоволено позов КС «СуперКредит» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 11 березня 2020 року на підставі частини п'ятої статті 455 ЦПК України заяву ОСОБА_1 було залишено без руху, надано строк для усунення недоліків, а саме для направлення на адресу суду оригіналу третейської угоди або належним чином завіреної копії, роз'яснені правові наслідки невиконання вимог цієї ухвали.

25 березня 2020 року ОСОБА_1 надала клопотання, в якому пояснила, що надати оригінал третейської угоди не може у зв'язку з тим, що третейське застереження міститься у самому договорі поруки, оригінал якого знаходиться у позивача, у зв'язку з чим просила його витребувати.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 04 травня 2020 року відповідну заяву ОСОБА_1 було повернуто заявнику. Ухвала суду мотивована тим, що ОСОБА_1 не виконала вимоги ухвали апеляційного суду про залишення заяви без руху та не усунула недоліки, зазначені у вказаній ухвалі.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до пункту 2 частини четвертої статті 455 ЦПК України до заяви про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу додаються оригінал третейської або арбітражної угоди, або належним чином завірена її копія.

Відповідно до частини п'ятої статті 455 ЦПК України до заяви про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу, поданої без додержання вимог, визначених у цій статті, застосовуються положення статті 185 цього Кодексу.

Відповідно до частини четвертої статті 83 ЦПК України, якщо доказ не може бути поданий у встановлений законом строк з об'єктивних причин, учасник справи повинен про це письмово повідомити суд та зазначити: доказ, який не може бути подано; причини, з яких доказ не може бути подано у зазначений строк; докази, які підтверджують, що особа здійснила всі залежні від неї дії, спрямовані на отримання вказаного доказу.

Залишаючи заяву без руху, суд першої інстанції керувався тим, що звертаючись з заявою про скасування рішення третейського суду, ОСОБА_1 не надала суду оригінал третейської або арбітражної угоди, або належним чином завіреної її копії.

З метою усунення недоліків, зазначених в ухвалі суду про залишення заяви без руху від 11 березня 2020 року, ОСОБА_1 надала суду клопотання, в якому пояснила, що надати оригінал третейської угоди не може у зв'язку з тим, що третейське застереження міститься у самому договорі поруки, оригінал якого в неї відсутній, він знаходиться у позивача, у зв'язку з чим просила його витребувати.

Таке клопотання судом не вирішено в установленому ЦПК України порядку.

Ураховуючи викладене, суд першої інстанції, у порушення вказаних положень процесуального законодавства, дійшов помилкового висновку про повернення заявнику заяви про скасування рішення третейського суду.

Враховуючи наведене, Верховний Суд задовольнив апеляційну скаргу, оскаржуване судові рішення скасував та направив справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 грудня 2020 року у справі № 824/47/20 (провадження № 61-9305ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93666798>

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові Верховного Суду від 07 березня 2019 року у справі № 824/232/2018 (провадження № 61-119ав19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80458241>

Суд, установивши, що рішення третейського суду, яке було виконане відповідачем, підлягає скасуванню, може дійти висновку про наявність правових підстав для повороту його виконання на підставі частини четвертої статті 444 ЦПК України за наявності відповідної заяви сторони

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 05 березня 2020 року розглянув апеляційні скарги Акціонерного товариства комерційного банку «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк») на ухвали Дніпровського апеляційного суду від 11 червня та 26 вересня 2019 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 24 березня 2015 року у справі за позовом ПАТ КБ «ПриватБанк» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 24 березня 2015 року позов ПАТ КБ «ПриватБанк» задоволено, стягнуто з ОСОБА_1 на користь ПАТ КБ «ПриватБанк» заборгованість за кредитним договором у загальному розмірі 22 059,96 грн та витрати, пов'язані з вирішенням спору третейським судом, у розмірі 250,00 грн.

Ухвалою Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 26 червня 2015 року видано виконавчий лист на примусове виконання відповідного рішення третейського суду.

26 квітня 2018 року виконавче провадження закінчено у зв'язку із фактичним повним виконанням виконавчого листа про стягнення з ОСОБА_1 на користь ПАТ КБ «ПриватБанк» заборгованості у розмірі 20 059,96 грн та витрат у сумі 250,00 грн.

12 березня 2019 року ОСОБА_1 звернулася до апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 24 березня 2015 року. Заява мотивована тим, що спірні правовідносини щодо стягнення боргу за кредитним договором регулюються Законом України «Про захист прав споживачів», а тому ця справа не підвідомча третейському суду відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейській суди», що є підставою для скасування оскарженого рішення третейського суду. Крім того, угоду щодо передання спору на вирішення третейського суду сторони не укладали.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 11 червня 2019 року заяву ОСОБА_1 задоволено. Суд також дійшов висновку про задоволення заяви ОСОБА_1 про поворот виконання рішення на підставі частини четвертої статті 444 ЦПК України, враховуючи наявність доказів про його виконання заявником.

Не погоджуючись із вказаними ухвалами апеляційного суду АТ КБ «ПриватБанк» подало до Верховного Суду апеляційні скарги. Банк зазначав, що подаючи заяву про поворот виконання рішення третейського суду, заявник надала докази отримання вказаних грошових коштів виконавчою службою під час примусового виконання рішення третейського суду, проте не надала доказів перерахування коштів від виконавчої служби до банку.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Відповідно до частини четвертої статті 444 ЦПК України якщо скасовано рішення третейського суду, боржникові повертається все те, що з нього стягнуто на користь стягувача за вказаним рішенням.

Поворот виконання рішення є цивільною процесуальною гарантією захисту майнових прав відповідача, яка полягає у поверненні позивачем (стягувачем) відповідачу (боржнику) всього одержаного за скасованим рішенням.

Для настання повороту виконання рішення третейського суду необхідні: одержання позивачем майна або грошових сум у порядку виконання рішення суду; скасування рішення третейського суду.

До заяви про поворот виконання рішення шляхом повернення стягнутих грошових сум, майна або його вартості додається документ, який підтверджує те, що суму, стягнуту за раніше прийнятим рішенням, списано установою банку або майно вилучено державним або приватним виконавцем (частина шоста статті 444 ЦПК України).

Так, звертаючись до суду із заявою про поворот виконання рішення третейського суду ОСОБА_1 надала документи (постанову державного виконавця від 26 квітня 2018 року про закінчення виконавчого провадження у зв'язку із повним фактичним виконання рішення; довідку виконавчої служби про перерахування на користь ПАТ КБ «ПриватБанк» стягнутих рішенням сум), які підтверджують одержання банком грошових коштів на виконання рішення третейського суду.

Під час розгляду справи в суді першої інстанції банк не подавав заяву про те, що довідка державного виконавця про перерахунок грошових коштів банку і постанова про закінчення виконавчого провадження викликають сумнів у їх достовірності, їх потрібно виключити з числа доказів і розглядати справу на підставі інших доказів.

Оскільки суду не було надано доказів на спростування довідки державного виконавця про отримання банком грошових коштів, суд, оцінивши їх допустимість та належність, дійшов правильного висновку, що вони підтверджують факт отримання банком грошових коштів у сумі 20 309,96 грн на виконання рішення третейського суду.

Установивши, що рішення третейського суду, яке було виконано відповідачем, підлягає скасуванню, апеляційний суд дійшов правильного висновку про наявність правових підстав для повороту його виконання на підставі частини четвертої статті 444 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 березня 2020 року у справі № 803/9/19 (провадження № 61-13926ав19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88103327>

Відсутність клопотання іншої сторони про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, відповідно до частини п'ятої статті 137 ЦПК України унеможлиблює вирішення судом з власної ініціативи питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу у справі про скасування рішення третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 03 лютого 2022 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на додаткову ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 02 листопада 2021 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 24 березня 2015 року у третейській справі за позовом Публічного акціонерного товариства Комерційного банку «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк») до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 24 березня 2015 року стягнуто з ОСОБА_1 на користь АТ КБ «ПриватБанк» заборгованість за кредитним договором від 19 червня 2013 року в сумі 8 331,26 грн та витрати з оплати третейського збору в сумі 250,00 грн.

У березні 2021 року ОСОБА_1 звернулася до апеляційного суду із заявою про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 24 березня 2015 року.

Дніпровський апеляційний суд ухвалою від 10 серпня 2021 року заяву задовольнив. Рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» від 24 березня 2015 року скасував. Стягнув з АТ КБ «ПриватБанк» на користь ОСОБА_1 судовий збір у розмірі 454,00 грн.

У серпні 2021 року ОСОБА_1 звернувся до апеляційного суду із заявою про ухвалення додаткового рішення, в якій просив стягнути з АТ КБ «ПриватБанк» на користь ОСОБА_1 судові витрати у вигляді витрат на професійну правничу допомогу в сумі 27 000,00 грн та витрати, пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи, а саме – поштові витрати на суму 102,50 грн.

Дніпровський апеляційний суд додатковою ухвалою від 02 листопада 2021 року стягнув з АТ КБ «ПриватБанк» на користь ОСОБА_1 судові витрати в сумі 1 902,50 грн.

Суд мотивував ухвалу про часткове задоволення вимог заяви тим, що справа про скасування рішення третейського суду з ціною позову 8 331,26 грн не є складною, не потребувала значного обсягу часу для підготовки її до розгляду, адже у цій категорії справ сформована усталена практика; заява, окрім обґрунтування підстав для поновлення строку та звільнення від сплати судового збору, містить обґрунтування на двох сторінках. Беручи до уваги незначну складність справи та ціну позову третейської справи, встановивши часткове підтвердження виконаних адвокатом робіт, ураховуючи, що заявлений заявником

розмір витрат на професійну правничу допомогу у сумі 27 000,00 грн є неспівмірним, не відповідає критерію реальності адвокатських послуг та розумності їхнього розміру, суд дійшов висновку про наявність підстав для часткового стягнення понесених ОСОБА_1 витрат на професійну правничу допомогу в розмірі 1 800,00 грн, а також поштових витрат, пов'язаних з розглядом цієї справи, на суму 102,50 грн, що підтверджується копіями фіскальних чеків.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

У статті 59 Конституції України закріплено, що кожен має право на професійну правничу допомогу. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Чинне цивільно-процесуальне законодавство визначило критерії, які слід застосовувати при визначенні розміру витрат на правничу допомогу.

Згідно зі статтею 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат. Для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи. У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Частиною другою статті 141 ЦПК України встановлено, що інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються: 1) у разі задоволення позову

– на відповідача; 2) у разі відмови в позові – на позивача; 3) у разі часткового задоволення позову – на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог.

Відповідно до частини третьої статті 141 ЦПК України при вирішенні питання про розподіл судових витрат суд враховує: чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, в тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес; поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо; дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялися.

Тобто у ЦПК України передбачено критерії визначення та розподілу судових витрат: 1) їх дійсність; 2) необхідність; 3) розумність їх розміру з урахуванням складності справи та фінансового стану учасників справи.

Принцип змагальності знайшов своє втілення, зокрема, у положеннях частин п'ятої та шостої статті 137 ЦПК України, відповідно до яких саме на іншу сторону покладено обов'язок обґрунтування наявності підстав для зменшення розміру витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами, а також обов'язок доведення їх неспівмірності, тому при вирішенні питання про стягнення витрат на професійну правничу допомогу слід надавати оцінку виключно тим обставинам, щодо яких інша сторона має заперечення.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

При розгляді справи судом учасники справи викладають свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення, міркування щодо процесуальних питань у заявах та клопотаннях, а також запереченнях проти заяв і клопотань (частина перша статті 182 ЦПК України).

Тобто саме зацікавлена сторона має вчинити певні дії, спрямовані на відшкодування з іншої сторони витрат на професійну правничу допомогу, а інша сторона має право на відповідні заперечення проти таких вимог, що виключає ініціативу суду з приводу відшкодування витрат на професійну правничу допомогу одній із сторін без відповідних дій з боку такої сторони.

Розглянувши заяву про ухвалення додаткового рішення, суд дійшов обґрунтованого висновку про наявність підстав для стягнення з АТ КБ «ПриватБанк» на користь ОСОБА_1 судових витрат, в тому числі витрат на професійну правничу допомогу.

Однак, зменшуючи розмір витрат на правничу допомогу, апеляційний суд не врахував, що матеріали справи не містять клопотання АТ КБ «ПриватБанк» про

зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, що відповідно до частини п'ятої статті 137 ЦПК України унеможливило вирішення судом з власної ініціативи питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу. Підстав для самостійного вирішення судом питання про зменшення цих витрат з урахуванням наведених обставин у суду не було.

Водночас колегія суддів погодилась з висновком апеляційного суду в частині того, що представник заявника не надав доказів підготовки ним та подання до Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Дніпровський Банківський Союз» заяви про надання копії рішення від 24 березня 2015 року (1 год вартістю 2 000,00 грн), підготовки та подання до Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська заяви про надання ухвали від 15 липня 2015 року та можливості ознайомлення з матеріалами справи щодо видачі виконавчого листа про примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду (1 год вартістю 2 000,00 грн).

Таким чином, загальна сума судових витрат, яка підлягає стягненню на користь заявника, становить 23 102,50 грн (27 000,00 – 4 000,00 + 102,50).

Враховуючи наведене, Верховний Суд частково задовольнив апеляційну скаргу, додаткову ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 02 листопада 2021 року змінив, зазначивши, що з АТ КБ «ПриватБанк» на користь ОСОБА_1 підлягають стягненню судові витрати в розмірі 23 102,50 грн.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 лютого 2022 року у справі № 803/9/21 (провадження № 61-17223ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102941250>

У разі часткового усунення недоліків заяви про скасування рішення третейського суду суд може з власної ініціативи постановити ухвалу, якою продовжити строк для усунення недоліків

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 05 грудня 2019 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 19 березня 2019 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 20 листопада 2018 року в справі за позовом Публічного акціонерного товариства «Фідобанк» (далі – ПАТ «Фідобанк») до Приватної виробничо-комерційної фірми «МІЧ», ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що у лютому 2019 року ОСОБА_1 звернулася до апеляційного суду як до суду першої інстанції з заявою про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 20 листопада 2018 року в справі за позовом ПАТ «Фідобанк» до Приватної виробничо-комерційної фірми «МІЧ», ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 26 лютого 2019 року заяву ОСОБА_1 залишено без руху для подачі копії заяви з її підписом, оригіналу або належним чином завіреної копії третейської угоди та документа про сплату судового збору.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 19 березня 2019 року заяву ОСОБА_1 визнано неподаною та повернуто особі, яка її подала, у зв'язку з тим, що ОСОБА_1 не в повному обсязі усунула недоліки, а саме не надала підписану копію заяви. Повертаючи апеляційну скаргу, суд керувався тим, що ОСОБА_1 не виконала вимоги ухвали суду про залишення апеляційної скарги без руху в частині надання підписаної копії заяви, що відповідно до статей 185, 455 ЦПК України є підставою для повернення такої заяви особі, яка її подала.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Відповідно до частин першої, п'ятої статті 455 та частини третьої статті 185 ЦПК України якщо недоліки заяви не усунуто, заява вважається неподаною і повертається особі, яка її подала.

Аналіз частин першої, п'ятої статті 455 та частини третьої статті 185 ЦПК України зумовлює висновок, що суддя, встановивши, що заява оформлена з порушенням вимог статті 455 ЦПК України, постановляє ухвалу, в якій зазначаються підстави залишення її без руху, про що повідомляє особу, яка подала заяву про скасування рішення третейського суду, і надає їй строк для усунення недоліків, який не може перевищувати п'яти днів з дня отримання особою ухвали.

Законодавець не покладає на суд обов'язку повторно постановити ухвалу про залишення заяви без руху в разі усунення недоліків такої заяви частково.

При цьому вказані процесуальні правові приписи не позбавляють суд першої інстанції права в разі усунення недоліків не в повному обсязі постановити ухвалу, якою продовжити строк для усунення недоліків заяви про скасування рішення третейського суду.

Згідно з частиною другою статті 127 ЦПК України встановлений судом процесуальний строк може бути продовжений судом, зокрема, з ініціативи суду.

Враховуючи наведене, Верховний Суд задовольнив апеляційну скаргу, скасував ухвалу Київського апеляційного суду від 19 березня 2019 року, направив справу для продовження розгляду до Київського апеляційного суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 грудня 2019 року у справі № 824/21/19 (провадження № 61-8501ав19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86400549>

Скасування в іншому провадженні рішення третейського суду, що оскаржується, є преюдиційним фактом та підставою для закриття провадження у справі у зв'язку з відсутністю предмета оскарження

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 26 листопада 2020 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 18 травня 2020 року у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 29 листопада 2019 року у третейській справі за позовом кредитної спілки «СуперКредит» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суди встановили, що 04 серпня 2017 року між кредитною спілкою «СуперКредит» та ОСОБА_2 (позичальник) був укладений кредитний договір. 04 серпня 2017 року між кредитною спілкою «СуперКредит» та ОСОБА_1 було укладено договір поруки, відповідно до пункту 1.1 якого останній зобов'язувався солідарно з позичальником відповідати перед кредитною спілкою за виконання зобов'язань за кредитним договором.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 29 листопада 2019 року задоволено позов кредитної спілки «СуперКредит» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором на загальну суму 9 195,88 грн.

Не погоджуючись із таким рішенням суду, ОСОБА_1 звернувся до Київського апеляційного суду із заявою, в якій просив скасувати відповідне рішення третейського суду.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 18 травня 2020 року у задоволенні заяви ОСОБА_1 відмовлено.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Згідно з даними Єдиного державного реєстру судових рішень постановою Верховного Суду від 05 листопада 2020 року апеляційну скаргу ОСОБА_2 у справі № 824/96/20 за заявою ОСОБА_2 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 29 листопада 2019 року у третейській справі за позовом кредитної спілки «СуперКредит» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором задоволено. Ухвалу Київського апеляційного суду від 21 липня 2020 року скасовано. Заяву ОСОБА_2 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 29 листопада 2019 року задоволено. Рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 29 листопада 2019 року у третейській справі за позовом кредитної спілки «СуперКредит» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором скасовано.

Частиною четвертою статті 82 ЦПК України передбачено, що обставини, встановлені судовим рішенням у цивільній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

Преюдиційність ґрунтується на правовій властивості законної сили судового рішення і означається його суб'єктивними і об'єктивними межами, за якими сторони

та інші особи, які брали участь у розгляді справи, а також їх правонаступники не можуть знову оспорювати в іншому процесі встановлені судовим рішенням у такій справі правовідносини.

Суть преюдиції полягає і в неприпустимості повторного розгляду судом одного й того ж питання між тими ж сторонами. У випадку преюдиціального установлення певних обставин особам, які беруть участь у справі (за умови, що вони брали участь у справі при винесенні преюдиціального рішення), не доводиться витрачати час на збирання, витребування і подання доказів, а суду – на їх дослідження і оцінку. Преюдиціальне значення мають лише рішення зі справи, в якій беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини. Преюдицію утворюють виключно лише ті обставини, які безпосередньо досліджувалися і встановлювалися судом, що знайшло відображення в мотивувальній частині судового акта.

Таким чином, Верховний Суд як суд апеляційної інстанції у справі № 824/96/20 за заявою ОСОБА_2 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 29 листопада 2019 року у третейській справі за позовом кредитної спілки «СуперКредит» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором встановив, що ОСОБА_2 відповідно до вимог статей 526, 531 ЦК України та умов кредитного договору від 04 серпня 2017 року належним чином виконала зобов'язання перед кредитором у серпні 2017 року, тому вимога КС «СуперКредит» до поручителя ОСОБА_1 у виконаному зобов'язанні задоволенню третейським судом 29 листопада 2019 року не підлягала.

Отже, враховуючи викладене, оскільки постановою Верховного Суду від 05 листопада 2020 року було скасовано рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 29 листопада 2019 року у третейській справі за позовом кредитної спілки «СуперКредит» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором, провадження у цій справі підлягає закриттю у зв'язку із відсутністю предмета оскарження.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2020 року у справі № 824/42/20 (провадження № 61-9799ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149985>

2. Справи щодо надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів

Суд відмовляє у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, якщо на день ухвалення рішення про видачу виконавчого листа рішення третейського суду скасовано судом ухвалою, яка набрала законної сили. Скасування ухвали про скасування рішення третейського суду надалі не є підставою для скасування ухвали про відмову у видачі виконавчого листа як такої, що прийнята з порушенням норм процесуального права

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 29 липня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_2 на ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 24 вересня 2020 року у справі за заявою ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 04 травня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, Товариства з обмеженою відповідальністю «ВАЛКОМ АГРОПЛЮС» (далі – ТОВ «ВАЛКОМ АГРОПЛЮС») про солідарне стягнення заборгованості.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 04 травня 2017 року задоволені позовні вимоги ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ТОВ «ВАЛКОМ АГРОПЛЮС» про солідарне стягнення заборгованості та стягнуто солідарно з ОСОБА_2 та ТОВ «ВАЛКОМ АГРОПЛЮС» на його користь заборгованість за договором позики від 06 січня 2017 року та договором поруки від 06 січня 2017 року в розмірі 3 890 000,00 грн. Вирішено питання судових витрат.

У лютому 2020 року ОСОБА_1 звернувся з заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 24 вересня 2020 року у задоволенні заяви ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа відмовлено. Відмовляючи у задоволенні заявлених вимог, суд керувався тим, що на час розгляду цієї заяви рішення Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 04 травня 2017 року скасовано.

У січні 2021 року ОСОБА_2 подав до Верховного Суду апеляційну скаргу, у якій просить скасувати ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 24 вересня 2020 року, заяву ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа задовольнити. Апеляційна скарга мотивована тим, що ухвала Дніпровського апеляційного суду від 30 липня 2020 року про скасування рішення Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 04 травня 2017 була оскаржена позивачем 23 вересня 2020 року, тобто раніше ніж була винесена ухвала про відмову у видачі виконавчих листів. Отже, під час постановлення ухвали суд посилався на судові рішення, що не набрало законної сили, а згодом взагалі було скасовано постановою Верховного Суду від 17 грудня 2020 року у справі № 803/29/20.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Згідно з частиною третьою статті 485 ЦПК України при розгляді справи суд встановлює наявність чи відсутність підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, передбачених статтею 486 цього Кодексу.

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 486 ЦПК України суд відмовляє у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, якщо на день ухвалення рішення за заявою про видачу виконавчого листа рішення третейського суду скасовано судом.

Згідно з частиною четвертою статті 460 ЦПК України ухвала суду за наслідками розгляду заяви про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу або про відмову в його скасуванні, якщо вона не була оскаржена в апеляційному порядку, набирає законної сили після закінчення строку на апеляційне оскарження.

Ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 30 липня 2020 року ОСОБА_1 оскаржив 23 вересня 2020 року.

Тобто на момент постановлення оскарженої ухвали суду від 24 вересня 2020 року ухвала Дніпровського апеляційного суду від 30 липня 2020 року була чинною, тому суд першої інстанції обґрунтовано відмовив у видачі виконавчого листа.

Колегія суддів відхилила доводи апеляційної скарги стосовно того, що постановою Верховного Суду від 17 грудня 2020 року ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 30 липня 2020 року скасовано, у задоволенні заяви ТОВ «ВАЛКОМ АГРОПЛЮС» про скасування рішення Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 04 травня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ТОВ «ВАЛКОМ АГРОПЛЮС» про солідарне стягнення заборгованості відмовлено, оскільки ця постанова Верховного Суду на час прийняття оскарженої ухвали не була прийнята.

Враховуючи наведене, Верховний Суд залишив апеляційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 липня 2021 року у справі № 803/20/20 (провадження № 61-2076ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98705188>

Реєстрація за іпотекодержателем права власності на передане в іпотеку нерухоме майно, що належало іпотекодавцю, у рахунок виконання основного зобов'язання в порядку, встановленому статтею 37 Закону України «Про іпотеку», тобто вирішення питання шляхом позасудового врегулювання спору на підставі договору, є підставою для припинення зобов'язання боржника за договором про надання позики в цілому, у тому числі в частині, непогашеній за рахунок іпотечного майна, що свідчить про наявність підстав для визнання виконавчого документа, виданого на підставі рішення третейського суду, таким, що не підлягає виконанню

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 03 серпня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Полтавського апеляційного суду від 22 квітня 2021 року, постановлену за результатами розгляду заяви ОСОБА_2 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Правові ініціативи» від 17 вересня 2020 року у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1, Приватного підприємства «Фірма «Румб» (далі – ПП «Фірма «Румб»)) про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що ухвалою Полтавського апеляційного суду від 15 жовтня 2020 року видано виконавчий документ на підставі рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Правові ініціативи» від 17 вересня 2020 року у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 та ПП «Фірма «Румб» про стягнення солідарно з ОСОБА_1 та ПП «Фірма «Румб» на користь ОСОБА_2 заборгованості за договором про надання позики у розмірі 915 000,00 грн, пені у розмірі у розмірі 727 425,00 грн та судового збору у розмірі 10 510,00 грн.

16 грудня 2020 року приватний виконавець Роткевич І. В. ухвалила постанову про відкриття виконавчого провадження щодо виконання виконавчого листа про стягнення заборгованості з боржника ОСОБА_1.

У березні 2021 року ОСОБА_1 звернувся до Полтавського апеляційного суду як суду першої інстанції із заявою, в якій просив визнати таким, що не підлягає виконанню відповідний виконавчий лист. На обґрунтування доводів заяви зазначав, що після ухвалення Постійно діючим Третейським судом при Асоціації «Правові ініціативи» рішення у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 та ПП «Фірма «Румб» про стягнення заборгованості за договором позики та видачі судом виконавчого документа на його примусове виконання, ОСОБА_2 у рахунок виконання основного зобов'язання за договором позики від 02 березня 2020 року у позасудовому порядку набула право власності на предмет іпотеки – пасажирські причали (перша черга), загальною площею 4970,0 кв. м, що знаходяться за адресою: АДРЕСА_1, що належить іпотекодавцю ОСОБА_1 на підставі договору купівлі-продажу від 09 липня 2003 року.

Одразу після набуття права власності на предмет іпотеки, а саме 29 грудня 2020 року, за договором купівлі-продажу від 29 грудня 2020 року ОСОБА_2 відчужила зазначене нерухоме майно на користь ОСОБА_6.

Ухвалою Полтавського апеляційного суду від 22 квітня 2021 року у задоволенні заяви ОСОБА_1 про визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, відмовлено. Судове рішення апеляційного суду як суду першої інстанції мотивоване тим, що виконавчий документ може бути визнаний судом таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, якщо його було видано помилково або якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням, добровільним виконанням боржником чи іншою особою або з інших причин. Натомість фактичне виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом є самостійною підставою для закінчення виконавчого провадження, передбаченою пунктом 9 частини першої статті 39 Закону України «Про виконавче провадження». У такому випадку немає необхідності звертатися до суду із заявою про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, виконавче провадження підлягає закінченню на підставі пункту 9 частини першої статті 39 Закону України «Про виконавче провадження».

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до частин першої, другої статті 432 ЦПК України суд, який видав виконавчий документ, може за заявою стягувача або боржника виправити помилку,

допущену при його оформленні або видачі, чи визнати виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню. Суд визнає виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, якщо його було видано помилково або якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням, добровільним виконанням боржником чи іншою особою або з інших причин.

Найпоширенішою підставою припинення зобов'язання є його припинення унаслідок виконання, проведеного належним чином.

Натомість положення статті 36 Закону України «Про іпотеку» передбачають таку самостійну підставу припинення зобов'язання, як позасудове врегулювання звернення стягнення на предмет іпотеки з метою забезпечення вимог кредитора - іпотекодержателя.

Частина четверта статті 36 Закону України «Про іпотеку» (у редакції Закону № 2478-VII фактично – частина п'ята статті 36 Закону України «Про іпотеку») є спеціальною нормою, яка поширюється на зобов'язання, забезпечені іпотекою, що виключає застосування загальної норми статті 599 ЦК України про припинення зобов'язання лише належним виконанням. Така спеціальна підстава припинення забезпеченого іпотекою зобов'язання означає, що припиняються будь-які наступні вимоги іпотекодержателя щодо виконання боржником основного зобов'язання. Це правило поширюється на всі випадки позасудового врегулювання вимог іпотекодержателя щодо основного зобов'язання у повному обсязі, включаючи як основний обов'язок боржника, так і додаткові обов'язки, що існують у межах того ж самого зобов'язального правовідношення. Та обставина, чи залишилася після вказаного позасудового врегулювання фактично не виконаною будь-яка частина основного зобов'язання, правового значення не має.

Отже, у разі завершення позасудового врегулювання, тобто звернення стягнення на предмет іпотеки у способи, визначені статтею 37 Закону України «Про іпотеку», зобов'язання боржника – фізичної особи припиняється, оскільки за змістом положень статті 36 Закону України «Про іпотеку» усі наступні вимоги кредитора – іпотекодержателя щодо виконання основного зобов'язання є недійсними, якщо інше не визначено договором іпотеки чи договором про надання кредиту, чи договором про задоволення вимог іпотекодержателя.

У контексті зазначеного слід звернути увагу на те, що іпотекодержатель (ОСОБА_2) скористалася своїм правом, передбаченим договором іпотеки від 02 березня 2020 року, та 24 грудня 2020 року зареєструвала за собою право власності на передане в іпотеку нерухоме майно – пасажирські причали (перша черга), загальною площею 4970,0 кв. м, що знаходяться за адресою: АДРЕСА_1, що належали іпотекодавцю ОСОБА_1, у рахунок виконання основного зобов'язання в порядку, встановленому статтею 37 Закону України «Про іпотеку», тобто вирішила питання шляхом позасудового врегулювання спору на підставі договору.

Ураховуючи наведене, висновок суду першої інстанції про відсутність підстав для визнання таким, що не підлягає виконанню, виконавчого листа, виданого 20 жовтня 2020 року Полтавським апеляційним судом на підставі рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Правові ініціативи» від 17 вересня

2020 року в частині стягнення з боржника ОСОБА_1 заборгованості за договором про надання позики у розмірі 915 000,00 грн та пені у розмірі 727 425,00 грн, є необґрунтованим у зв'язку з припиненням обов'язку боржника унаслідок реалізації стягувачем права на задоволення своїх вимог у позасудовий спосіб за рахунок належного боржнику іпотечного майна.

Ураховуючи, що ні кредитним договором, ні іпотечним застереженням у договорі іпотеки інше не передбачено, здійснене стягувачем позасудове врегулювання звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом набуття права власності на нього припиняє виконання зобов'язання боржника ОСОБА_1 за договором позики.

Враховуючи наведене, Верховний Суд скасував ухвалу Полтавського апеляційного суду від 22 квітня 2021 року, ухвалив нове судове рішення про визнання таким, що не підлягає виконанню, виконавчий лист, виданий 20 жовтня 2020 року Полтавським апеляційним судом на підставі рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Правові ініціативи» від 17 вересня 2020 року про солідарне стягнення з ОСОБА_1 та ПП «Фірма «Румб» на користь ОСОБА_2 заборгованості за договором про надання позики.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 серпня 2021 року у справі № 814/775/20 (провадження № 61-7990ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98812751>

Посилання поручителя в заяві на те, що третейський суд вирішив питання про права та обов'язки позичальника, який не брав участі у справі, не може бути підставою для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Залучення позичальника до участі у справі за позовом до поручителя не є обов'язковим, оскільки кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-кого з них окремо

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 30 червня 2022 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 січня 2022 року у справі за заявою кредитної спілки «Центр фінансових послуг» про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 26 листопада 2021 року у справі за позовом кредитної спілки «Центр фінансових послуг» (далі – КС «Центр фінансових послуг») до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Право та обов'язок» від 26 листопада 2021 року за позовом КС «Центр фінансових послуг» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором позов задоволено повністю. Стягнуто з ОСОБА_1 на користь КС «Центр фінансових послуг» 57 885,70 грн.

У грудні 2021 року КС «Центр фінансових послуг» звернулася із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 17 січня 2022 року заяву КС «Центр фінансових послуг» задоволено, видано виконавчий лист про стягнення із ОСОБА_1 на користь КС «Центр фінансових послуг» 57 885,70 грн.

13 лютого 2022 року ОСОБА_1 подала апеляційну скаргу на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 січня 2022 року, в якій зазначила, що Київський апеляційний суд не з'ясував і не взяв до уваги той факт, що ОСОБА_1 згідно із договором поруки від 12 вересня 2018 року є лише поручителем, а сам кредитний договір, укладений 12 вересня 2018 року між кредитною спілкою та ОСОБА_2, і боржником за цим договором є ОСОБА_2.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Аналіз статті 486 ЦПК України свідчить, що при розгляді заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду суд не здійснює оцінки законності і обґрунтованості рішення третейського суду, а лише встановлює відсутність або наявності підстав для відмови у задоволенні заяви про видачу виконавчого документа. У статті 486 ЦПК України передбачено виключний перелік підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду і тягар доведення наявності цих підстав покладається на сторону, яка обґрунтовує необхідність відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Посилання в апеляційній скарзі на те, що третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі (ОСОБА_2), необґрунтоване, тому що залучення позичальника до участі в справі за позовом до поручителя не є обов'язковим.

Враховуючи наведене, Верховний Суд ухвалу Київського апеляційного суду від 17 січня 2022 року залишив без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 червня 2022 року у справі № 824/296/21 (провадження № 61-2594ав22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105036412>

Аналогічний правовий висновок викладено у постанові Верховного Суду від 23 червня 2021 року у справі № 824/47/20 (провадження № 61-6259ав21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97903644>

Оскарження третейської угоди в іншому провадженні під час розгляду судом заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду не є підставою для відмови у видачі виконавчого листа

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 09 грудня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_2 на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 травня 2021 року, постановлену у справі за заявою ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Український правовий

альянс» від 05 березня 2021 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що 15 липня 2019 року між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 укладено договір підряду. Пунктом 5.2 договору підряду визначено, що всі суперечки за цим договором сторони вирішують у Постійно діючому третейському суді при Асоціації «Український правовий альянс» згідно з його регламентом.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Український правовий альянс» від 05 березня 2021 року стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 суму у розмірі 41 000,00 грн.

У березні 2021 року ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 17 травня 2021 року заяву ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду задоволено.

Не погоджуючись із вказаною ухвалою, ОСОБА_2 у червні 2021 року подав до Верховного Суду апеляційну скаргу, в якій просить скасувати ухвалу Київського апеляційного суду від 17 травня 2021 року та ухвалити нове судове рішення про відмову в задоволенні заяви ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа з примусового виконання рішення третейського суду. Апеляційна скарга мотивована, зокрема, тим, що ухвалою Шевченківського районного суду міста Києва від 07 червня 2021 року прийнято до розгляду та відкрито провадження у справі за його позовом до ОСОБА_1 про визнання недійсним правочину в частині третейського застереження.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Згідно з частиною третьою статті 485 ЦПК України при розгляді справи суд встановлює наявність чи відсутність підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, передбачених статтею 486 цього Кодексу.

Пунктами 1, 5 частини першої статті 486 ЦПК України визначено, що суд відмовляє у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, якщо на день ухвалення рішення за заявою про видачу виконавчого листа рішення третейського суду скасовано судом; третейська угода визнана недійсною.

Ухвалу Київського апеляційного суду від 17 травня 2021 року ОСОБА_2 оскаржив 25 червня 2021 року. Крім того, з Єдиного державного реєстру судових рішень встановлено, що ухвалою Київського апеляційного суду від 16 серпня 2021 року у задоволенні заяви ОСОБА_2 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Український правовий альянс» від 05 березня 2021 року відмовлено, оскільки обставини, на які посилався ОСОБА_2 у своїй заяві, стосувалися розгляду справи по суті, однак не містили підстав, передбачених статтею 458 ЦПК України.

Оскільки на момент постановлення оскаржуваної ухвали суду рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Український правовий альянс» від 05 березня 2021 року не скасоване, суд першої інстанції обґрунтовано задовольнив заяву ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Доводи апеляційної скарги стосовно того, що третейська угода від 15 липня 2020 року оскаржувалася в судовому порядку на час розгляду Київським апеляційним судом заяви ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, не спростовують висновків суду першої інстанції про відсутність підстав для відмови у видачі виконавчого листа, визначених частиною п'ятою статті 486 ЦПК України.

Враховуючи наведене, Верховний Суд ухвалу Київського апеляційного суду від 17 травня 2021 року залишив без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 грудня 2021 року у справі № 824/60/21 (провадження № 61-9554ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102010370>

Оскарження в апеляційному порядку ухвали про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду нормами чинного ЦПК України не передбачено. У разі подання такої скарги суд має відмовити у відкритті апеляційного провадження (пункт 1 частини першої статті 358 ЦПК України). У випадку відкриття провадження щодо ухвали суду першої інстанції, що не підлягає апеляційному оскарженню, вказане провадження підлягає закриттю

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 10 червня 2021 року розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Київського апеляційного суду від 17 червня 2020 року у справі за заявою Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» (далі – ПАТ «Укрсоцбанк») про видачу виконавчого листа на підставі рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 21 січня 2015 року у справі за позовом ПАТ «Укрсоцбанк» до ОСОБА_1 та ОСОБА_2 про стягнення суми заборгованості.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 21 січня 2015 року стягнуто солідарно з ОСОБА_1 та ОСОБА_2 на користь ПАТ «Укрсоцбанк» заборгованість за договором кредиту від 24 квітня 2008 року та договором поруки від 08 жовтня 2009 року в сумі 551 723,06 грн та третейський збір у сумі 5 917,23 грн.

У квітні 2015 року ПАТ «Укрсоцбанк» звернулося до суду з заявою про видачу виконавчого листа на підставі відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Дніпровського районного суду м. Києва від 17 червня 2015 року видано виконавчий лист про стягнення солідарно з ОСОБА_1 та ОСОБА_2 на користь

ПАТ «Укрсоцбанк» заборгованості за договором кредиту в сумі 551 723,06 грн, третейський збір у сумі 5 917,23 грн та судовий збір у розмірі 243,60 грн.

Постановою Київського апеляційного суду від 17 червня 2020 року апеляційне провадження за скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Дніпровського районного суду міста Києва від 17 червня 2015 року у справі за заявою ПАТ «Укрсоцбанк» до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за кредитним договором закрито.

Переглядаючи справу як суд касаційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Статтею 353 ЦПК України (в редакції, чинній на момент апеляційного оскарження ухвали суду першої інстанції) оскарження в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду не передбачене.

Відповідно до частин першої, третьої статті 487 ЦПК України (в редакції, чинній на момент апеляційного оскарження ухвали суду першої інстанції) за результатами розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду суд постановляє ухвалу про видачу виконавчого листа або про відмову у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду за правилами, встановленими цим Кодексом для ухвалення рішення. Ухвала суду про відмову у видачі виконавчого листа може бути оскаржена сторонами в апеляційному порядку шляхом подання апеляційної скарги до Верховного Суду, який уповноважений розглядати таку апеляційну скаргу як суд апеляційної інстанції у порядку, передбаченому ЦПК України.

Статті 293, 389-11 ЦПК України (в редакції, чинній на момент постановлення ухвали суду першої інстанції) також не передбачали оскарження в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

При цьому відсутність можливості оскарження зазначених ухвал не призводить до позбавлення або звуження права особи, оскільки ЦПК України надає стороні третейського спору право оскаржити рішення третейського суду (стаття 454 ЦПК України) та/або подати заяву про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню (стаття 432 ЦПК України).

Враховуючи наведене, Верховний Суд відхилив аргумент касаційної скарги про те, що ЦПК України не містить прямої заборони на оскарження ухвали суду про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду в апеляційному порядку, а постанову Київського апеляційного суду від 17 червня 2020 року залишив без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 червня 2021 року у справі № 755/7381/15-ц (провадження № 61-10513св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97807797>

Аналогічний правовий висновок викладено у постановах Верховного Суду:

від 04 березня 2020 року у справі № 755/7381/15-ц (провадження № 61-10577св19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88692196>

від 05 червня 2020 року у справі № 6/2515/419/2012 (провадження № 61-1165св20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89793381>

від 14 січня 2021 року у справі № 755/7793/13-ц (провадження № 61-4693св19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94194276>

від 25 березня 2021 року у справі № 01/08/2017 (провадження № 61-8475ав20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96006141>

Аналогічну правову позицію викладено у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року в справі № 6-2743цс15 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56095679>

Заява поручителя – фізичної особи про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, у спорі щодо правочину, укладеного для забезпечення виконання основного зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці, має розглядатися за правилами господарського, а не цивільного судочинства

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 30 вересня 2021 року розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 13 травня 2021 року в справі за заявою ОСОБА_1 про визнання таким, що не підлягає виконанню, виконавчого листа, виданого на підставі ухвали Київського апеляційного суду від 13 червня 2018 року у справі за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю «Південний фінансовий партнер» (далі – ТОВ «Південний фінансовий партнер») про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 23 квітня 2018 року у справі за позовом ТОВ «Південний фінансовий партнер» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суди встановили, що ухвалою Апеляційного суду міста Києва від 13 червня 2018 року видано виконавчий лист на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 23 квітня 2018 року в справі про стягнення з ОСОБА_1 (поручитель) на користь ТОВ «Південний фінансовий партнер» заборгованості за кредитним договором у розмірі 19 999 997, 28 грн та 25 500,00 грн третейського збору.

19 червня 2018 року стягувачу видано два виконавчі листи: про стягнення з ОСОБА_1 на користь ТОВ «Південний фінансовий партнер» заборгованості в сумі 19 999 997,28 грн та 25 500,00 грн третейського збору; про стягнення з ОСОБА_1 на користь ТОВ «Південний фінансовий партнер» 881,00 грн судового збору.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 12 січня 2021 року замінено сторону виконавчого провадження (стягувача) на ТОВ «ФК «Континенталь Фінанс».

У квітні 2021 року ОСОБА_1 звернувся до Київського апеляційного суду з заявою про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 13 травня 2021 року в задоволенні заяви ОСОБА_1 відмовлено. Ухвала мотивована тим, що заявник не навів обставин, які б свідчили, що виконавчий лист видано помилково, а тому відсутні процесуальні підстави для визнання його таким, що не підлягає виконанню.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Перш ніж розглядати справу (заяву) по суті, суд має пересвідчитися, що він має компетенцію на вирішення поставленого перед ним питання, тобто є «судом, установленим законом» у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Правила предметної юрисдикції визначені у статті 19 ЦПК України, згідно з частиною першою якої суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства.

Перелік категорій справ, що належать до юрисдикції господарських судів, визначено у статті 20 ГПК України. За змістом пункту 1 частини першої цієї статті господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених другою цією статтю), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема: справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці.

У пункті 11 частини першої статті 20 ГПК України зазначено, що до юрисдикції господарських судів належать також справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди», якщо такі рішення ухвалені у спорах, зазначених у цій статті.

Законодавець відніс до юрисдикції господарських судів справи: 1) у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та 2) у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці.

Отже, до юрисдикції господарських судів належать справи у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання основного зобов'язання, якщо сторонами цього основного зобов'язання є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці. У цьому випадку суб'єктний склад сторін правочинів, укладених для забезпечення виконання основного зобов'язання, не має значення для визначення юрисдикції господарського суду щодо розгляду відповідної справи.

Положення пункту 1 частини першої статті 20 ГПК України пов'язують належність до господарської юрисдикції справ у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання основного зобов'язання, не з об'єднанням позовних вимог до боржника у забезпечувальному зобов'язанні з вимогами до боржника

за основним зобов'язанням, а з тим, що сторонами основного зобов'язання мають бути юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці.

У справі, що переглядається, ОСОБА_1 просить визнати таким, що не підлягає виконанню, виконавчий лист про стягнення з нього як з поручителя заборгованості за кредитним договором, укладеним між ТОВ «Славтрейд Агро» та ПАТ «Фідобанк», правонаступником якого є ТОВ «ФК «Континенталь Фінанс». Тобто сторонами основного зобов'язання є юридичні особи.

Оскільки питання, пов'язані з примусовим виконанням рішення третейського суду, ухваленого у спорі, передбаченому пунктом 1 частини першої статті 20 ГПК України, на підставі пункту 11 частини першої статті 20 ГПК України належать до юрисдикції господарського суду, заява ОСОБА_1 про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, має розглядатися за правилами господарського судочинства.

Враховуючи наведене, Верховний Суд скасував ухвалу Київського апеляційного суду від 13 травня 2021 року, а провадження у справі за заявою ОСОБА_1 про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, заклав.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 вересня 2021 року у справі № 796/123/2018 (провадження № 61-9543ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100109096>

Аналогічний правовий висновок викладено в постановках Великої Палати Верховного Суду:

від 02 жовтня 2018 року у справі № 910/1733/18 (провадження № 12-170гс18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77312765>

від 19 березня 2019 року у справі № 904/2526/18 (провадження № 12-272гс18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81013416>

Суд може залишити заяву про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду без розгляду лише до відкриття провадження у справі. Після відкриття провадження у справі, якщо пропущено встановлений строк для звернення за видачею виконавчого листа, а причини його пропуску не визнані судом поважними, суд має розглянути таку заяву з урахуванням вимог, передбачених статтями 485, 486 ЦПК України, та відмовити у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду 18 березня 2021 року розглянув апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Нью Файненс Сервіс» (далі – ТОВ «НФС») на ухвалу Київського апеляційного суду від 01 липня 2020 року у справі за заявою ТОВ «НФС» про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 30 червня 2015 року у справі за позовом Публічного акціонерного товариства «Ідея Банк» (далі – ПАТ «Ідея Банк») до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором від 16 грудня 2013 року.

Суди встановили, що 16 грудня 2013 року між ПАТ «Ідея Банк» та ОСОБА_1 було укладено кредитний договір, за умовами якого останній отримав кредит у розмірі 65 380,00 грн на умовах виплати ним 7,9 % річних за час фактичного користування кредитом. Останній платіж позичальником було здійснено 16 травня 2014 року.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 30 червня 2015 року стягнуто з ОСОБА_1 на користь ПАТ «Ідея Банк» 132 933,14 грн заборгованості за кредитним договором від 16 грудня 2013 року та 95,00 грн витрат зі сплати третейського збору.

Правонаступником вимог за кредитним договором від 16 грудня 2013 року з 28 лютого 2017 року є ТОВ «НФС» на підставі договору факторингу.

У червні 2020 року ТОВ «НФС» товариство звернулось до суду із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 01 липня 2020 року заяву ТОВ «НФС» про видачу виконавчого листа залишено без розгляду.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Апеляційний суд як суд першої інстанції при розгляді заяви ТОВ «НФС» про видачу виконавчого документа, яка містить клопотання про поновлення строку на подання такої заяви, обґрунтовано керувався тим, що перехід прав кредитора не перериває перебігу процесуальних строків. А отже, і для нового кредитора строк для подання заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду починається з дня ухвалення рішення третейським судом, тобто з 30 червня 2015 року. Відповідно, закінчення цього строку припадає на дату – 30 червня 2018 року.

Київський апеляційний суд, дійшовши висновку про те, що причини пропуску строку на подання заяви про примусове виконання рішення третейського суду не є поважними, керувався тим, що це є обґрунтованою підставою для залишення заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду без розгляду.

Проте суд неправильно застосував норму процесуального права, яким передбачений порядок розгляду таких заяв.

Залишаючи без розгляду заяву ТОВ «НФС», суд залишив поза увагою, що ухвалою від 30 червня 2020 року він відкрив провадження за цією заявою та призначив справу до судового розгляду.

Відповідно до частини третьої статті 483 ЦПК України заява, подана після закінчення строку, встановленого частиною другою цієї статті, залишається без розгляду. Суд за клопотанням заявника може поновити пропущений строк на подання заяви про видачу виконавчого листа про примусове виконання рішення третейського суду, якщо визнає причини його пропуску поважними.

Пунктом 3 частини першої статті 486 ЦПК України передбачено, що суд відмовляє у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення

третейського суду, якщо, зокрема, пропущено встановлений строк для звернення за видачею виконавчого листа, а причини його пропуску не визнані судом поважними.

Системний аналіз указаних норм права дає підстави для висновку про те, що суд вправі залишити заяву про видачу виконавчого листа про примусове виконання рішення третейського суду без розгляду лише до відкриття провадження у справі, однак після відкриття провадження у справі суд розглядає таку заяву з урахуванням вимог, передбачених статтями 485, 486 ЦПК України.

Враховуючи наведене, Верховний Суд ухвалу Київського апеляційного суду від 01 липня 2020 року скасував та відмовив ТОВ «НФС» у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 30 червня 2015 року у справі за позовом ПАТ «Ідея Банк» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором від 16 грудня 2013 року.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2021 року у справі № 824/106/20 (провадження № 61-11826ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95848733>

Аналогічний правовий висновок викладено в постановках Верховного Суду:

від 01 жовтня 2020 року у справі № 824/108/20 (провадження № 61-11706ав20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91958576>

від 01 жовтня 2020 року у справі № 824/110/20 (провадження № 61-11708ав20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92315162>

Суперечність, наявна в рішенні третейського суду і його невід'ємних складових (ухвала про виправлення арифметичної описки та ухвала про роз'яснення резолютивної частини рішення), які унеможливають визначення розміру грошової суми, що підлягає стягненню з відповідача, є підставою для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду 21 листопада 2019 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_2 на ухвалу Сумського апеляційного суду від 18 липня 2019 року у справі за заявою ОСОБА_2 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Господарський арбітраж» від 04 березня 2019 року у третейській справі за позовом ОСОБА_2 до Приватного акціонерного товариства «Райз-Максимко» (далі – ПрАТ «Райз-Максимко») про зобов'язання виконати умови договору та стягнення пені.

Суди встановили, що 04 березня 2019 року рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації «Господарський арбітраж» у третейській справі задоволено позов ОСОБА_2 до ПрАТ «Райз-Максимко», зобов'язано ПрАТ «Райз-Максимко» виконати умови договору від 12 жовтня 2017 року про реалізацію коней, а саме здійснити на адресу ОСОБА_2 поставку двох голів коней.

15 квітня 2019 року за результатом розгляду заяви ПрАТ «Райз-Максимко» на підставі статті 49 Закону України «Про третейські суди» виправлено арифметичну помилку у рішенні від 04 березня 2019 року. Суд зазначив, що правильний розрахунок облікової ставки НБУ становить 12 119,97 грн.

13 травня 2019 року за результатом розгляду заяви ОСОБА_2 на підставі статті 48 Закону України «Про третейські суди» постановлено ухвалу, якою роз'яснено резолютивну частину рішення від 04 березня 2019 року, з урахуванням ухвали цього ж суду 15 квітня 2019 року про виправлення арифметичної помилки. Згідно з таким роз'ясненням редакція резолютивної частини рішення від 04 березня 2019 року, порівняно із своєю першою редакцією, будь-яких змін не зазнала.

У червні 2019 року ОСОБА_2 звернувся до Сумського апеляційного суду з заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Сумського апеляційного суду від 18 липня 2019 року як суду першої інстанції відмовлено ОСОБА_2 у видачі виконавчого листа. Ухвала суду мотивована тим, що резолютивна частина рішення третейського суду від 04 березня 2019 року не має вичерпних, чітких, безумовних і таких, що впливають зі встановлених фактичних обставин, висновків по суті розглянутих вимог.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Відповідно до частини третьої статті 485 ЦПК України при розгляді справи суд встановлює наявність чи відсутність підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, передбачених статтею 486 цього Кодексу.

Так, у разі задоволення позовних вимог у резолютивній частині рішення серед іншого зазначається розмір грошової суми, яка підлягає стягненню, та/або дії, які підлягають виконанню або від виконання яких сторона має утриматися за рішенням третейського суду.

З огляду на викладене та враховуючи суперечності, наявні у рішенні третейського суду від 04 березня 2019 року та його невід'ємних складових: ухвалі від 15 квітня 2019 року про виправлення арифметичної описки та ухвалі від 13 травня 2019 року про роз'яснення ухвали, що унеможливорює визначення, який саме розмір пені стягнуто з ПрАТ «Райз-Максимко» на користь позивача – 12 119,97 грн чи 4 423 680,00 грн, відсутні визначені процесуальним законом підстави для скасування оскаржуваного судового рішення Сумського апеляційного суду.

Європейський суд з прав людини наголошує на тому, що право на доступ до суду має бути ефективним. Реалізуючи пункт 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, кожна держава – учасниця Конвенції вправі встановлювати правила судової процедури, в тому числі й процесуальні заборони і обмеження, зміст яких – не допустити судовий процес у безладний рух.

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод таке конституційне право повинно бути забезпечене судовими процедурами, які повинні бути справедливими.

Враховуючи наведене, Верховний Суд апеляційну скаргу ОСОБА_2 залишив без задоволення, а ухвалу Сумського апеляційного суду від 18 липня 2019 року – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 листопада 2019 року у справі № 01-01/19 (провадження № 61-14526ав19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85805215>

Смерть фізичної особи – боржника, яка настала після вирішення третейським судом справи по суті, не є підставою для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, оскільки така обставина не може позбавити стягувача права пред'явити виконавчий документ до виконання та замінити боржника, який вибув із встановлених судом правовідносин, його правонаступником (якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво). Процесуальне правонаступництво можливе як на стадії розгляду справи третейським судом, так і на стадії виконання рішення, яке набрало законної сили, незалежно від того, чи пред'явлений виконавчий лист до примусового виконання

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 21 січня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_2 на ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 04 вересня 2020 року за заявою ОСОБА_1 про визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, у справі за заявою ОСОБА_2 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 20 грудня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_5 про стягнення заборгованості за договором позики.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду «Південно-східний Міжрегіональний» від 20 грудня 2019 року стягнуто з ОСОБА_5 на користь ОСОБА_2 заборгованість за договором позики від 18 січня 2019 року в розмірі 2 650 000 грн.

ІНФОРМАЦІЯ_1 ОСОБА_5 помер.

01 червня 2020 року ОСОБА_2 подала до Дніпровського апеляційного суду заяву про видачу виконавчого листа на примусове виконання відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 17 червня 2020 року заяву ОСОБА_2 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду задоволено.

25 серпня 2020 року ОСОБА_1 звернулася із заявою про визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, посилаючись на те, що ІНФОРМАЦІЯ_1 її чоловік ОСОБА_5 (відповідач у справі) помер. Таким чином,

вирішення судом питання про видачу стягувачу виконавчого листа відбулося після смерті боржника та без його повідомлення про дату, час і місце розгляду справи.

Ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 04 вересня 2020 року, постановленою ним як судом першої інстанції, заяву ОСОБА_1 задоволено. Визнано виконавчий лист, виданий Дніпровським апеляційним судом 20 липня 2020 року, у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_5, яким стягнуто з ОСОБА_5 на користь ОСОБА_2 заборгованість за договором позики від 18 січня 2019 року в розмірі 2 650 000 грн, таким, що не підлягає виконанню, оскільки відповідач (боржник) ОСОБА_5 помер до звернення 01 червня 2020 року ОСОБА_2 до суду із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду від 20 грудня 2019 року та до видачі Дніпровським апеляційним судом виконавчого листа на підставі вказаного рішення.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду з огляду на таке.

Наслідком визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, відповідно до пункту 5 частини першої статті 39 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (далі – Закон № 1404-VIII) є закінчення виконавчого провадження.

Разом із тим за змістом пункту 3 частини першої статті 39 Закону № 1404-VIII смерть стягувача чи боржника (якщо встановлені судом правовідносини не допускають правонаступництва) є самостійною підставою для закінчення виконавчого провадження.

Відповідно до частин першої, другої статті 442 ЦПК України у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження суд замінює таку сторону її правонаступником. Заяву про заміну сторони її правонаступником може подати сторона (заінтересована особа), державний або приватний виконавець.

Зазначена норма кореспондується з частиною п'ятою статті 15 Закону № 1404-VIII, за змістом якої у разі вибуття однієї із сторін виконавець за заявою сторони, а також заінтересована особа мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником.

Отже, встановивши на підставі відповідних доказів факт смерті фізичної особи, яка була стороною виконавчого провадження, виконавець має вчинити дії щодо отримання даних, необхідних для вирішення питання про заміну такої сторони її спадкоємцями, та надалі за заявою сторони звернутися до суду з відповідним поданням про заміну сторони виконавчого провадження.

Відповідно до пункту 5 частини першої статті 34 Закону № 1404-VIII виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій у разі звернення виконавця та/або заінтересованої особи до суду із заявою про заміну вибулої сторони правонаступником у порядку, встановленому частиною п'ятою статті 15 цього Закону.

Якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво, то у разі смерті боржника за наявності спадкоємців відбувається заміна боржника в зобов'язанні.

Приписи статей 1281 та 1282 ЦК України на стадії примусового виконання рішення суду про стягнення заборгованості не є підставою для відмови у заміні боржника його спадкоємцем у виконавчому провадженні, а є підставою для визначення державним виконавцем меж відповідальності спадкоємця, який залучений як правонаступник за боргами спадкодавця.

Смерть, оголошення померлою або визнання безвісно відсутньою фізичної особи може слугувати підставою для закінчення виконавчого провадження за пунктом 3 частини першої статті 39 Закону № 1404-VIII, якщо виконання обов'язків такої особи чи вимог у виконавчому провадженні не допускає правонаступництва.

З огляду на викладене смерть фізичної особи – боржника, яка настала після вирішення третейським судом справи по суті, не є підставою для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, оскільки така обставина не може позбавити стягувача права пред'явити виконавчий документ до виконання та замінити боржника, який вибув із встановлених судом правовідносин, його правонаступником (якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво).

У справі, яка переглядається, виконавчий лист вже пред'явлено на виконання до Індустріального відділу державної виконавчої служби міста Дніпра.

Таким чином, смерть відповідача (боржника) до звернення стягувача до суду із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, за обставин невстановлення судом під час розгляду справи підстав, передбачених статтею 486 ЦПК України, для відмови в задоволенні такої заяви, не свідчить про помилковість видачі судом виконавчого листа, у зв'язку з чим апеляційний суд як суд першої інстанції безпідставно визнав виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню.

Аргументи відзиву на апеляційну скаргу про те, що судовий розгляд у цій справі було розпочато після смерті особи, а за правилами ЦПК України та Закону України «Про виконавче провадження» процесуальне правонаступництво можливе лише у випадку, коли під час судового розгляду або виконавчого провадження вибуває сторона, є неспроможними, оскільки в контексті наведених положень Закону № 1404-VIII виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження представляє собою процес, який починається з моменту набрання судовим рішенням законної сили і завершується настанням відповідних обставин, передбачених статтею 39 цього Закону. Підставою для заміни сторони виконавчого провадження, тобто процесуального правонаступництва, є наступництво в матеріальних правовідносинах. Смерть відповідача після ухвалення рішення третейським судом не позбавляє позивача права замінити сторону, яка вибула із встановлених судом правовідносин, її правонаступником. Отже, заміна сторони у відносинах, щодо яких виник спір (процесуальне правонаступництво), можлива на будь-якій стадії процесу, як на стадії розгляду справи третейським судом, так і на стадії виконання рішення, яке набрало законної сили, незалежно від того, чи пред'явлений виконавчий лист до примусового виконання.

Враховуючи наведене, Верховний Суд апеляційну скаргу ОСОБА_2 задовольнив, ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 04 вересня 2020 року скасував та ухвалив нове судове рішення про відмову у задоволенні заяви ОСОБА_1 про визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2021 року у справі № 20/12/2019 (провадження № 61-14244ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94489789>

Якщо в мотивувальній та/або резолютивній частинах рішення третейського суду про стягнення заборгованості за договором позики, укладеним під час шлюбу, не містяться висновки суду про права та обов'язки дружини позичальника, яка не брала участі у справі, а також суд не встановив обставин щодо використання отриманих за договором позики коштів в інтересах сім'ї, у суду відсутні підстави для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду відповідно до пункту 9 частини першої статті 486 ЦПК України

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 17 листопада 2022 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Полтавського апеляційного суду від 08 червня 2022 року у справі за заявою ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Харківського міжобласного третейського суду (постійно діючого) при Асоціації «Міжрегіональний юридичний союз» від 25 листопада 2021 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за договорами позики.

Суди встановили, що 28 вересня 2020 року та 20 квітня 2021 року між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 укладено два договори позики, відповідно до умов яких ОСОБА_2 отримав у позику 1 599 533,50 грн та 1 725 335,92 грн.

На час укладення зазначених договорів та одержання у позику коштів ОСОБА_2 перебував у шлюбі з ОСОБА_5.

За змістом пунктів 8.4 цих правочинів ОСОБА_2 гарантував, що внаслідок їх укладення не буде порушено прав та законних інтересів інших осіб та те, що ці договори вчиняються за згодою його дружини.

Рішенням Харківського міжобласного третейського суду (постійно діючий) при Асоціації «Міжрегіональний юридичний союз» від 25 листопада 2021 року стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 основну заборгованість за відповідними договорами позики у сумі 3 182 429,88 грн, три відсотки річних у сумі 29 557,29 грн та витрати, пов'язані з вирішенням спору в третейському суді, що складаються з третейського збору в сумі 30 627,11 грн.

У січні 2022 року ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Полтавського апеляційного суду від 08 червня 2022 року відмовлено ОСОБА_1 у видачі виконавчого листа. Ухвала суду мотивована тим, що рішенням від

25 листопада 2021 року третейський суд вирішив питання про права та обов'язки дружини відповідача ОСОБА_2 – ОСОБА_5, яка не брала участі у третейському розгляді, що згідно з пунктом 9 частини першої статті 486 ЦПК України є підставою для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Згідно з частиною четвертою статті 65 СК України договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї.

Рішення є таким, що прийняте про права, інтереси та (або) обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, якщо в мотивувальній частині рішення містяться висновки суду про права, інтереси та (або) обов'язки цієї особи, або у резолютивній частині рішення суду прямо вказав про права, інтереси та (або) обов'язки такої особи.

Підставою позову у відповідній третейській справі є боргові зобов'язання ОСОБА_2 за договорами позики, укладеними між ОСОБА_2 та ОСОБА_1. Вказані правочини передбачають надання грошових коштів у позику ОСОБА_2 без визначення цілей їх використання. При цьому згідно із розділом 6 договорів відповідальність за неповернення позики у строки, визначені цими договорами, несе саме ОСОБА_2.

ОСОБА_1, звертаючись з позовом до третейського суду, позовних вимог до ОСОБА_5 не заявляв, питання солідарної відповідальності подружжя не порушував.

Обставин щодо використання в інтересах сім'ї коштів, отриманих ОСОБА_2 за договорами позики, третейський суд не встановлював.

Рішення Харківського міжобласного третейського суду (постійно діючий) при Асоціації «Міжрегіональний юридичний союз» від 25 листопада 2021 року не містить висновків про права та обов'язки ОСОБА_5.

Відомості про оскарження ОСОБА_2 та/або ОСОБА_5 вказаного рішення третейського суду відсутні.

Отже, суд першої інстанції дійшов помилкового висновку про те, що рішенням третейського суду у відповідній справі вирішено питання про права та обов'язки ОСОБА_5, яка не брала участі у справі.

Оскільки інших обставин, визначених статтею 486 ЦПК України, як підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, суд не встановив, Верховний Суд дійшов висновку, що заява ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Харківського міжобласного третейського суду (постійно діючого) при Асоціації «Міжрегіональний юридичний союз» від 25 листопада 2021 року обґрунтована і підлягає задоволенню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 листопада 2022 року у справі № 1/11/2021 (провадження № 61-9012ав22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107476171>

3. Справи щодо забезпечувальних заходів у справах, що розглядаються третейським судом

Можливість вжиття державним судом забезпечувальних заходів у справах, що розглядаються третейським судом, передбачена виключно частиною третьою статті 149 ЦПК України. При цьому можливість здійснення таких заходів у порядку господарського судочинства законодавством не передбачена. Разом із тим норми ЦПК України не містять будь-яких обмежень щодо суб'єктного складу при розгляді питань, пов'язаних із забезпеченням позову у третейських справах, що не перешкоджає розгляду заяв про вжиття судом забезпечувальних заходів у справах, які розглядаються третейським судом, де сторонами є виключно юридичні особи

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 08 серпня 2019 року розглянув апеляційну скаргу Акціонерного товариства «Укрсоцбанк» (далі – АТ «Укрсоцбанк») на ухвалу Київського апеляційного суду від 10 червня 2019 року у справі за заявами Фірми «Т.М.М.» – Товариства з обмеженою відповідальністю (далі – Фірма «Т.М.М.») та ОСОБА_2 про скасування заходів забезпечення позову, вжитих на виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Союз інвесторів України» від 01 квітня 2019 року у справі за позовом АТ «Укрсоцбанк» до Фірми «Т.М.М.», ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Союз інвесторів України» від 01 квітня 2019 року стягнуто з Фірми «Т.М.М.» та ОСОБА_1, як солідарних боржників, на користь АТ «Укрсоцбанк» частину заборгованості за кредитним договором від 04 березня 2004 року в розмірі 7 097 868,68 євро.

У квітні 2019 року АТ «Укрсоцбанк» звернулося до Київського апеляційного суду із заявою про забезпечення виконання рішення суду. Ухвалою Київського апеляційного суду від 26 квітня 2019 року, з урахуванням ухвали Київського апеляційного суду від 03 травня 2019 року про виправлення описки, заяву АТ «Укрсоцбанк» про забезпечення виконання рішення суду задоволено. Накладено арешт у межах стягнутої рішенням третейського суду суми – 7 097 868,68 євро на нерухоме майно, що належить на праві власності Фірмі «Т.М.М.», та на грошові кошти Фірми «Т.М.М.» та ОСОБА_1, що знаходяться у банківських установах на рахунках, що будуть виявлені в процесі виконання цієї ухвали.

У травні 2019 року Фірма «Т.М.М.» та ОСОБА_2 звернулися до Київського апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявами про скасування заходів забезпечення виконання відповідного рішення третейського суду.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 10 червня 2019 року заяви Фірми «Т.М.М.» та ОСОБА_2 про скасування заходів забезпечення позову, вжитих на виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Союз інвесторів України» від 01 квітня 2019 року, задоволені. Ухвала суду мотивована, зокрема, тим, що всі процесуальні питання,

пов'язані з виконанням вказаного рішення третейського суду, мають вирішуватися судом господарської юрисдикції.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив, що з висновком апеляційного суду погодитись неможливо з таких підстав.

Частиною першою статті 2 Закону України «Про третейські суди» встановлено, що третейським судом можуть розглядатися спори, що виникають із цивільних та господарських правовідносин.

Можливість вжиття державним судом України забезпечувальних заходів у справах, що розглядаються третейським судом, передбачена виключно положеннями Цивільного процесуального кодексу, а саме – частиною третьою статті 149 ЦПК України, яка встановлює, що за заявою сторони у справі, яка передана на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, третейського суду, суд може вжити заходів забезпечення позову у порядку та з підстав, встановлених цим Кодексом.

При цьому здійснення таких заходів у порядку господарського судочинства законодавець не передбачив.

Разом із тим норми ЦПК України не містять будь-яких обмежень щодо суб'єктного складу при розгляді питань, пов'язаних із забезпеченням позову у третейських справах, що не перешкоджає розгляду заяв про вжиття судом забезпечувальних заходів у справах, що розглядаються третейським судом, де сторонами є виключно юридичні особи.

Встановлено, що Фірма «Т.М.М.» як боржник за рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Союз інвесторів України» від 01 квітня 2019 року порушує свої зобов'язання щодо добровільного виконання рішення третейського суду. За таких обставин у АТ «Укрсоцбанк» як стягувача виникло право вимагати вжиття усіх необхідних заходів з метою забезпечення виконання рішення третейського суду.

При цьому частина шоста статті 431 ЦПК України, яка передбачає можливість вжиття судом за заявою особи, на користь якої ухвалено рішення, заходів, передбачених статтею 150 ЦПК України, має спільну правову природу та спільну правову мету із процесуальними нормами, що регулюють питання забезпечення позову, оскільки вони спрямовані на збереження статус-кво між сторонами та забезпечення можливості виконання рішення суду.

До такого висновку Верховний Суд доходить, системно проаналізувавши зміст вказаних норм права, їх розміщення у відповідних розділах ЦПК України.

При цьому застосування приписів частини шостої статті 431 ЦПК України до рішень третейських судів є можливим, зокрема, і з огляду на положення пункту 1 частини першої статті 3 Закону України «Про виконавче провадження», відповідно до якої рішення третейського суду належить до рішень, що підлягають примусовому виконанню.

Крім того, необхідно брати до уваги, що стаття 431 ЦПК України міститься у розділі ЦПК України, що регулює процесуальні питання, пов'язані з виконанням як судових рішень у цивільних справах, так і рішень інших органів (посадових осіб).

За таких обставин висновок Київського апеляційного суду в ухвалі від 10 червня 2019 року про те, що питання, пов'язане із забезпеченням виконання вказаного рішення третейського суду, має вирішуватися судом господарської юрисдикції, є помилковим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 серпня 2019 року у справі № 06.08/824/436/2019 (провадження № 61-11913ав19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83589774>

Глава 4 розділу IX ЦПК України (Провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів) та частина шоста статті 431 ЦПК України не передбачають можливості забезпечення виконання рішень третейських судів шляхом вжиття державним судом передбачених статтею 150 ЦПК України заходів

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 06 березня 2020 року розглянув апеляційну скаргу Акціонерного товариства «Укрсоцбанк» (далі – АТ «Укрсоцбанк»), правонаступником якого є Акціонерне товариство «Альфа-Банк», на ухвалу Київського апеляційного суду від 15 жовтня 2019 року про скасування заходів забезпечення виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Союз інвесторів України» від 01 квітня 2019 року у справі за позовом АТ «Укрсоцбанк» до фірми «Т.М.М.» – Товариства з обмеженою відповідальністю (далі – фірма «Т.М.М.» – ТОВ), ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що у жовтні 2019 року представник фірми «Т.М.М.» – ТОВ звернулася до суду з клопотанням про скасування заходів забезпечення позову, вжитих на підставі ухвали Київського апеляційного суду від 26 квітня 2019 року про забезпечення виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Союз інвесторів України» від 01 квітня 2019 року, посиляючись на те, що накладення арешту на грошові кошти заявника фактично зупинило господарську діяльність підприємства, зокрема позбавило можливості сплачувати податки та виплачувати працівникам заробітну плату; вжиті заходи забезпечення виконання рішення третейського суду є передчасними, оскільки рішення цього суду оскаржується до Північного апеляційного господарського суду; вирішення питання про видачу виконавчого листа на виконання рішення третейського суду зупинено.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 15 жовтня 2019 року клопотання фірми «Т.М.М.» – ТОВ задоволено. Ухвала суду мотивована тим, що на час подання заяви про вжиття заходів забезпечення виконання судового рішення відсутній виконавчий документ, виданий державним судом на виконання рішення третейського суду, тому відсутні підстави для вжиття заходів забезпечення виконання рішення суду.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Частина шоста статті 431 ЦПК України передбачає, що за заявою особи, на користь якої ухвалено рішення, суд з метою забезпечення виконання рішення суду може вжити заходів, передбачених статтею 150 цього Кодексу.

Зазначена норма розміщена в розділі VI ЦПК України, з назви якого «Процесуальні питання, пов'язані з виконання судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)» вбачається, що ним регулюються питання, пов'язані лише з виконанням «судових рішень у цивільних справах» та «рішень інших органів (посадових осіб)».

У статті 258 ЦПК України закріплені види судових рішень, перелік яких є вичерпним та розширеному тлумаченню не підлягає. Так, судовими рішеннями є: ухвали; рішення; постанови; судові накази. При цьому процедурні питання, пов'язані з рухом справи в суді першої інстанції, клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом, вирішуються судом шляхом постановлення ухвал. Розгляд справи по суті судом першої інстанції закінчується ухваленням рішення суду. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку закінчується прийняттям постанови. У випадках, передбачених цим Кодексом, судовий розгляд закінчується постановленням ухвали чи видачею судового наказу.

Особливістю судових рішень є те, що їм притаманна обов'язковість. Згідно з частиною першою статті 18 ЦПК України судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконання на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами.

Відповідно до абзацу 2 статті 2 Закону України «Про третейські суди» третейський суд – недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому цим Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин.

Як зазначається в пункті 4 Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду) від 10 січня 2008 року у справі № 1-3/2008, третейський розгляд спорів сторін у сфері цивільних і господарських правовідносин – це вид недержавної юрисдикційної діяльності, яку третейські суди здійснюють на підставі законів України шляхом застосування, зокрема, методів арбітрування. Здійснення третейськими судами функції захисту, передбаченої в абзаці сьомому статті 2, статті

З Закону, є здійсненням ними не правосуддя, а третейського розгляду спорів сторін у цивільних і господарських правовідносинах у межах права, визначеного частиною п'ятою статті 55 Конституції України.

Згідно з положеннями частини п'ятої статті 124 Конституції України судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Відповідно до Закону третейські суди приймають рішення тільки від свого імені (стаття 46), а самі ці рішення, ухвалені в межах чинного законодавства, є обов'язковими лише для сторін спорів. Забезпечення примусового виконання рішень третейських судів перебуває за межами третейського розгляду та є завданням компетентних судів і державної виконавчої служби (стаття 57 Закону, пункт 1 частини другої статті 3 Закону України «Про виконавче провадження»).

З наведеного випливає, що в законодавстві та правозастосовній практиці поняття «судове рішення» («рішення суду») та «рішення третейського суду» не ототожнюються.

Статтею 50 Закону України «Про третейські суди» передбачено, що сторони, які передали спір на вирішення третейського суду, зобов'язані добровільно виконати рішення третейського суду, без будь-яких зволікань чи застережень. Сторони та третейський суд вживають усіх необхідних заходів з метою забезпечення виконання рішення третейського суду.

Відповідно до частини першої статті 55, частини першої статті 57 Закону України «Про третейські суди» рішення третейського суду виконуються зобов'язаною стороною добровільно, в порядку та строки, що встановлені в рішенні. Рішення третейського суду, яке не виконано добровільно, підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

Пункт 1 частини першої статті 3 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що рішення третейського суду підлягає примусовому виконанню на підставі виконавчих листів та наказів, що видаються судами у передбачених законом випадках.

Провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів регулюється главою 4 розділу IX ЦПК України, який має назву «Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів».

Відповідно до частин першої, п'ятої статті 487 ЦПК за результатами розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду суд постановляє ухвалу про видачу виконавчого листа або про відмову у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду за правилами, встановленими цим Кодексом для ухвалення рішення. Ухвала суду за наслідками розгляду заяви про видачу виконавчого листа, якщо вона не була оскаржена в апеляційному порядку, набирає законної сили після закінчення строку на апеляційне оскарження. У разі подання апеляційної скарги ухвала суду набирає законної сили після розгляду справи судом апеляційної інстанції.

Таким чином, лише після набрання законної сили ухвалою суду про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, яка відповідно до частини першої статті 18 ЦПК України є обов'язковою, та видачі виконавчого листа рішення третейського суду може бути звернено до примусового виконання у порядку, передбаченому Законом України «Про виконавче провадження». Отже, провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів (глава 4 розділу IX ЦПК України) взагалі не передбачає механізму забезпечення виконання рішень третейських судів шляхом вжиття судом передбачених статтею 150 ЦПК України заходів, тоді як забезпечення виконання рішень судів або рішень міжнародного комерційного арбітражу допускається на підставі відповідних норм ЦПК України (частина шоста статті 431, частина третя статті 477 ЦПК України).

Враховуючи зазначене, колегія суддів доходить висновку, що частина шоста статті 431 ЦПК України не наділяє суди повноваженнями вживати заходи, передбачені статтею 150 ЦПК України, з метою забезпечення виконання рішення третейського суду.

Виходячи з наведеного, колегія суддів частково погодилася з висновком, зробленим в ухвалі Київського апеляційного суду від 15 жовтня 2019 року, що оскільки забезпечення виконання рішення є сукупністю процесуальних дій, які можуть бути вчинені на стадії виконання рішення суду або інших органів (посадових осіб), тому вжиття державним судом заходів забезпечення виконання рішення третейського суду можливе після видачі чи одночасно із видачею виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, оскільки до того часу, рішення третейського суду не підлягає примусовому виконанню. При цьому, оскільки примусове виконання рішення третейського суду здійснюється тільки на підставі виконавчого листа, виданого державним судом, а АТ «Укрсоцбанк» такий виконавчий документ не видавав, тому відсутні підстави для вжиття заходів забезпечення виконання рішення третейського суду.

Враховуючи наведене, Верховний Суд апеляційну скаргу залишив без задоволення, а ухвалу Київського апеляційного суду від 15 жовтня 2019 року – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 березня 2020 року у справі № 06.08/824/727/2019 (провадження № 61-19490ав19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88187625>

Саме лише посилання в заяві про забезпечення позову на потенційну можливість ухилення відповідача від виконання рішення третейського суду без наведення відповідного обґрунтування не є достатньою підставою для задоволення такої заяви

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду 14 січня 2021 року розглянув апеляційну скаргу Акціонерного товариства «Ідея Банк» (далі – АТ «Ідея Банк») на ухвалу Київського апеляційного

суду від 30 жовтня 2020 року за заявою АТ «Ідея Банк» про забезпечення позову у справі, яка передана на розгляд Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків, за позовом АТ «Ідея Банк» до фізичної особи – підприємця ОСОБА_1 (далі – ФОП ОСОБА_1) про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що 29 травня 2020 року між ФОП ОСОБА_1 та АТ «Ідея Банк» укладено кредитний договір. Станом на 18 серпня 2020 року сума заборгованості за кредитним договором, що підлягає достроковому погашенню, становить 461 077,33 грн.

Ухвалою Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 06 жовтня 2020 року відкрито провадження у справі за позовом АТ «Ідея Банк» до ФОП ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

26 жовтня 2020 року АТ «Ідея Банк» звернулося до Київського апеляційного суду із заявою про забезпечення позову до ФОП ОСОБА_1 у порядку частини третьої статті 152 ЦПК України.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 30 жовтня 2020 року у задоволенні заяви АТ «Ідея Банк» про забезпечення позову відмовлено.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд зазначив таке.

Відповідно до частини третьої статті 150 ЦПК України заходи забезпечення позову, крім арешту морського судна, що здійснюється для забезпечення морської вимоги, мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами.

Види забезпечення позову застосовуються для того, щоб гарантувати виконання можливого рішення суду, а таке рішення може бути постановлено тільки відповідно до заявлених позовних вимог. Заходи забезпечення позову повинні застосовуватись лише у разі необхідності та бути співмірними із заявленими вимогами, оскільки безпідставне забезпечення позову може привести до порушення прав і законних інтересів інших осіб.

Розглядаючи заяву про забезпечення позову, суд з урахуванням доказів, наданих позивачем на підтвердження своїх вимог, має пересвідчитися, зокрема, в тому, що між сторонами дійсно виник спір та існує реальна загроза невиконання чи утруднення виконання можливого рішення суду про задоволення позову; з'ясувати обсяг позовних вимог, дані про особу відповідача, а також відповідність виду забезпечення позову, який просить застосувати особа, котра звернулася з такою заявою, позовним вимогам, суд повинен співвідносити негативні наслідки від вжиття заходів забезпечення з тими негативними наслідками, які можуть настати внаслідок невжиття цих заходів, а також чи не перешкоджає такий вид забезпечення здійсненню господарської діяльності юридичної особи чи фізичної особи – підприємця.

Цивільне процесуальне законодавство не зобов'язує суд при розгляді питань про забезпечення позову перевіряти обставини, які мають значення для справи, а лише запобігає ситуації, за якої може бути утруднено чи стане неможливим виконання рішення у разі задоволення позову.

Достатньо обґрунтованим для забезпечення позову є підтвердження доказами наявності фактичних обставин, з якими пов'язується застосування певного виду забезпечення позову. Про такі обставини може свідчити вчинення відповідачем дій, спрямованих на ухилення від виконання зобов'язання після пред'явлення вимоги чи подання позову до суду, наприклад, реалізація майна чи підготовчі дії до його реалізації. Саме лише посилення в заяві на потенційну можливість ухилення відповідача від виконання судового рішення без наведення відповідного обґрунтування не є достатньою підставою для задоволення відповідної заяви.

Звертаючись до апеляційного суду в порядку частини третьої статті 152 ЦПК України із заявою про забезпечення позову, АТ «Ідея Банк» як на підставу необхідності вжиття заходів забезпечення посилалося на побоювання кредитора щодо неповернення грошових коштів, наявність непогашеної кредитної заборгованості ФОП ОСОБА_1, невиконання останнім вимоги про дострокове повернення кредиту.

Разом із тим заявник не надав достатнього обґрунтування та належних і допустимих доказів на підтвердження вчинення відповідачем дій, спрямованих на ухилення від виконання зобов'язання після пред'явлення вимоги чи подання позову до суду, наприклад, реалізація майна чи підготовчі дії до його реалізації, що унеможливить чи утруднить виконання судового рішення.

Отже, саме лише посилення в заяві на потенційну можливість ухилення відповідача від виконання судового рішення без наведення відповідного обґрунтування не є достатньою підставою для задоволення відповідної заяви.

Враховуючи наведене, встановивши відсутність підстав для скасування судового рішення, Верховний Суд апеляційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувану ухвалу Київського апеляційного суду від 30 жовтня 2020 року – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2021 року у справі № б/н (провадження № 61-16635ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94194383>

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові Верховного Суду від 16 вересня 2021 року у справі № 22-з/824/143/2021 (провадження № 61-9883ав21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99818616>

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові Великої Палати Верховного Суду від 12 лютого 2020 року у справі № 381/4019/18 (провадження № 14-729цс19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87640690>

Ненадання заявником відомостей про наявні відкриті рахунки відповідача із зазначенням фінансових установ, у яких вони відкриті, позбавляє суд можливості виконати вимогу закону щодо перевірки співмірності заявлених вимог вказаному виду забезпечення, а їх неврахування може призвести до перешкоджання господарської діяльності відповідача, що є підставою для відмови в задоволенні заяви про забезпечення позову у справі, яка передана на розгляд третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 21 січня 2021 року розглянув апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Інвестохіллс Веста» (далі – ТОВ «ФК «Інвестохіллс Веста») на ухвалу Київського апеляційного суду від 28 вересня 2020 року у справі за заявою ТОВ «ФК «Інвестохіллс Веста» про забезпечення позову у справі, яка передана на розгляд Постійного діючого третейського суду при Асоціації українських банків, за позовом ТОВ «ФК «Інвестохіллс Веста» до дочірнього підприємства «Дрінкс Україна» (далі – ДП «Дрінкс Україна») про стягнення кредитної заборгованості.

Суди встановили, що ухвалою Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 25 травня 2020 року було порушено провадження у справі за позовом ТОВ «ФК «Інвестохіллс Веста» до ДП «Дрінкс Україна» про стягнення заборгованості.

У вересні 2020 року ТОВ «ФК «Інвестохіллс Веста» звернулася до Київського апеляційного суду як до суду першої інстанції із заявою про забезпечення позову, в якій просило накласти арешт на грошові кошти, що знаходяться на рахунках, відкритих у будь-яких фінансових установах, та належать ДП «Дрінкс Україна», які будуть виявлені під час виконавчого провадження в межах ціни позову в розмірі 30 923 979,29 грн.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 28 вересня 2020 року у задоволенні заяви ТОВ «ФК «Інвестохіллс Веста» про забезпечення позову відмовлено. Ухвала суду першої інстанції мотивована, зокрема, тим, що накладення арешту на грошові кошти відповідача, що знаходяться на рахунках, відкритих у будь-яких фінансових установах, без зазначення цих фінансових установ та номерів рахунків не дозволяє суду виконати вимогу закону щодо перевірки співмірності заявлених вимог вказаному виду забезпечення та може призвести до перешкоджання господарській діяльності відповідача.

Застосування такого виду забезпечення позову є можливим лише у разі доведеності заявником належності боржнику на праві власності певних грошових коштів та конкретно визначеного майна у розумінні вимог статті 190 ЦК України, а також доведеності того, що зазначені грошові кошти або майно знаходяться у нього або в інших осіб.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

У частинах першій, другій статті 149 ЦПК України визначено, що суд за заявою учасника справи має право вжити передбачених статтею 150 цього Кодексу заходів забезпечення позову. Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду.

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 150 ЦПК України позов забезпечується, зокрема, накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти, що належать або підлягають передачі або сплаті відповідачеві і знаходяться у нього чи в інших осіб.

Заходи забезпечення позову мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами (частина третя статті 150 ЦПК України).

При цьому сторона, яка звертається з заявою про забезпечення позову, повинна обґрунтувати причини звернення з такою заявою. З цією метою та з урахуванням загальних вимог, передбачених статтею 149 ЦПК України, обов'язковим є подання доказів наявності фактичних обставин, з якими пов'язується застосування певного заходу до забезпечення позову.

Відмовляючи у задоволенні заяви ТОВ «ФК «Інвестохіллс Веста» про забезпечення позову, апеляційний суд як суд першої інстанції, повно встановивши та дослідивши матеріали справи, оцінивши надані сторонами докази, дотримуючись норм матеріального і процесуального права, дійшов обґрунтованого висновку про відсутність правових підстав для задоволення заяви, оскільки вказана заява не містить обґрунтованих підстав існування загрози невиконання судового рішення, позивачем не надано відомостей про наявність відкритих рахунків у відповідача з зазначенням фінансових установ, у яких відкриті рахунки, без зазначення яких суд позбавлений можливості виконати вимогу закону щодо перевірки співмірності заявлених вимог вказаному виду забезпечення та неврахування яких може призвести до перешкоджання господарської діяльності відповідача.

Також суд зазначив, що застосування запропонованого позивачем виду забезпечення позову є можливим лише у разі доведеності заявником належності боржнику на праві власності певних грошових коштів та конкретно визначеного майна у розумінні вимог статті 190 ЦК України та доведеності того, що зазначені грошові кошти або майно знаходяться у нього або в інших осіб. Проте таких доказів позивач не надав.

Враховуючи наведене, встановивши відсутність підстав для скасування судового рішення, Верховний Суд апеляційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувану ухвалу Київського апеляційного суду від 28 вересня 2020 року – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2021 року у справі № 22-з/824/770/2020 (провадження № 61-16296ав20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94394430>

Можливість вжиття державним судом заходів забезпечення доказів, зокрема призначення експертизи, за заявою сторони у справі, яка передана на розгляд третейського суду, передбачена частиною сьомою статті 116 ЦПК України, не є втручанням у компетенцію третейського суду, а полягає у сприянні державного суду

в отриманні доказів для з'ясування обставин, що мають значення для вирішення справи третейським судом

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду 01 листопада 2018 року розглянув апеляційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Фідобанк» (далі – ПАТ «Фідобанк») в особі уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Фідобанк» на ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 04 січня 2018 року у справі за позовом ПАТ «Фідобанк» до ОСОБА_4, третя особа – ОСОБА_5, про стягнення заборгованості за кредитним договором, що знаходиться у провадженні Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків.

Суди встановили, що 26 грудня 2017 року ОСОБА_4 звернувся до Апеляційного суду м. Києва із заявою, в якій просив вжити заходів забезпечення доказів у справі за позовом ПАТ «Фідобанк» до ОСОБА_4, за участю третьої особи – ОСОБА_5, про стягнення заборгованості за кредитним договором, що знаходиться у провадженні Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків, шляхом призначення судово-економічної (фінасово-кредитної) експертизи.

Заява мотивована тим, що на цей час у матеріалах третейського розгляду міститься два розрахунки заборгованості. Різниця в розрахунках становить 489 734,45 грн. Тому з метою встановлення дійсної суми заборгованості за кредитним договором на час розгляду справи ОСОБА_4 просив суд задовольнити клопотання.

Ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 04 січня 2018 року заяву ОСОБА_4 про забезпечення доказів задоволено на підставі статей 103, 116 ЦПК України.

Не погоджуючись із вказаною ухвалою, уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Фідобанк» звернулась до Верховного Суду з апеляційною скаргою, яка мотивована, зокрема, тим, що відповідно до статті 43 Закону України «Про третейські суди» та статті 36 Регламенту Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків призначення експертизи у справах, порушених третейським судом, належить до компетенції третейського суду.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Відповідно до частини 7 статті 116 ЦПК України за заявою міжнародного комерційного арбітражу, третейського суду або заявою сторони у справі, яка передана на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, третейського суду, суд може вжити заходів забезпечення доказів у порядку та з підстав, встановлених цим Кодексом.

Таким чином, відповідач у справі, яка розглядається у третейському суді, має право звернутися до державного суду із заявою про забезпечення доказів у порядку, встановленому законодавством.

Згідно з частиною другою статті 116 ЦПК України одним із способів забезпечення судом доказів є призначення експертизи. Суд призначає експертизу

у справі за сукупності таких умов: для з'ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання у сфері іншій, ніж право, без яких встановити відповідні обставини неможливо; сторонами (стороною) не надані відповідні висновки експертів із цих самих питань або висновки експертів викликають сумніви щодо їх правильності (частина перша статті 103 ЦПК України).

Державні суди і третейські суди, як юрисдикційні форми захисту цивільних прав, є незалежними один від одного. Передумовою цього є насамперед визнання обов'язковості третейської угоди (статті 12, 27 Закону України «Про третейські суди»). Водночас третейський розгляд справи, як інститут приватного вирішення спору, не виключає взаємодії із державними судами. Згідно із законодавством України державні суди виконують щодо третейських судів дві функції: функцію контролю (розділ VIII, глава 4 розділу IX ЦПК України) і функцію сприяння (частини 7, 8 статті 116, частина 3 статті 149 ЦПК України). Остання передбачає у тому числі допомогу державних судів в отриманні доказів для з'ясування обставин, що мають значення для вирішення справи третейським судом. Враховуючи викладене, колегія суддів відхиляє доводи апеляційної скарги про те, що призначення апеляційним судом експертизи у справі, порушеній третейським судом, є втручанням у компетенцію третейського суду.

При цьому з позиції частини 4 статті 6 Європейської конвенції про зовнішньоторгівельний арбітраж 1961 року, яка ратифікована Указом Президії ВР УРСР від 25 січня 1963 року і є чинною для України на підставі Закону України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 року, подання заяви однією зі сторін про застосування тимчасових заходів або заходів попереднього забезпечення у державному суді не повинно розглядатися ні як те, що є несумісним з арбітражною угодою, ні як передача справи у державний суд для вирішення його по суті. Тому доводи уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Фідобанк» про те, що винесення державним судом оскаржуваної ухвали про забезпечення доказів суперечить приписам Європейської конвенції про зовнішньоторгівельний арбітраж 1961 року, є безпідставними.

Враховуючи наведене, встановивши відсутність підстав для скасування судового рішення, Верховний Суд апеляційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувану ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 04 січня 2018 року – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 листопада 2018 року у справі № 23/17 (провадження № 61-30871ав18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77590093>

Положення статті 149 та пункту 6 частини першої статті 150 ЦПК України, які регламентують забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку, не можуть застосовуватися при розгляді заяви про скасування рішення третейського суду

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 05 серпня 2021 року розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Чернігівського апеляційного суду від 12 лютого 2021 року у справі за заявою ОСОБА_1 про зупинення вчинення виконавчих дій у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Всеукраїнський фінансовий союз» від 01 липня 2014 року у справі за позовом Публічного акціонерного товариства «Альфа-Банк» (далі – ПАТ «Альфа-Банк») до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суди встановили, що рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Всеукраїнський фінансовий союз» від 01 липня 2014 року у справі стягнуто з ОСОБА_1 на користь ПАТ «Альфа-Банк» заборгованість за кредитним договором від 20 серпня 2013 року.

У грудні 2020 року ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про скасування відповідного рішення третейського суду.

У лютому 2021 року ОСОБА_1 подав до суду клопотання про зупинення вчинення виконавчих дій у виконавчому провадженні, що перебуває на виконанні у Богунському відділі державної виконавчої служби у м. Житомирі Центрально-Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Хмельницький). Клопотання мотивовано тим, що в межах вказаного виконавчого провадження відбувається стягнення коштів з заробітної плати ОСОБА_1. У випадку задоволення вимог останнього про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Всеукраїнський фінансовий союз» у цій справі ускладниться повернення коштів, що стягнуті у виконавчому провадженні, про яке йдеться, з ОСОБА_1 на користь ТОВ «Фінансова компанія «Європейська агенція з повернення боргів», яке є правонаступником ПАТ «Альфа-Банк».

Ухвалою Чернігівського апеляційного суду від 12 лютого 2021 року відмовлено у задоволенні заяви ОСОБА_1 про забезпечення заяви шляхом зупинення виконавчих дій у виконавчому провадженні.

Переглядаючи справу як суд апеляційної інстанції, Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду та зазначив таке.

Статтею 149 ЦПК України передбачено, що суд за заявою учасника справи має право вжити передбачених статтею 150 цього Кодексу заходів забезпечення позову. Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду, а також з інших підстав, визначених законом. За заявою сторони у справі, яка передана на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, третейського суду, суд може вжити заходів забезпечення позову у порядку та з підстав, встановлених цим Кодексом.

Пунктом 6 частини першої статті 150 ЦПК України встановлено, що позов забезпечується зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку.

Тлумачення вказаних норм матеріального права дає підстави зробити висновок про те, що суд за заявою учасника справи має право забезпечити заявлені вимоги шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку.

Предметом спору у цій справі є скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Всеукраїнський фінансовий союз» від 01 липня 2014 року у справі за позовом ПАТ «Альфа-Банк» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором, на підставі якого судом було видано виконавчий лист, який став підставою для відкриття виконавчого провадження.

Отже, положення статті 149 та пункту 6 частини першої статті 150 ЦПК України, які регламентують забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку, не можуть застосовуватися при розгляді заяви про скасування рішення третейського суду.

Відмовляючи у задоволенні заяви ОСОБА_1 про забезпечення позову шляхом зупинення вчинення виконавчих дій, суд апеляційної інстанції обґрунтовано виходив із того, що заявник не надав доказів, що невжиття заходів забезпечення позову у спосіб, який просить заявник, спричинить істотне ускладнення чи унеможливить виконання рішення суду у цій справі або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів ОСОБА_1, за захистом яких він звернувся до суду.

У зв'язку з наведеним суд апеляційної інстанції дійшов достатньо обґрунтованого висновку про відсутність правових підстав для задоволення заяви представника позивача про забезпечення позову в зазначений ним спосіб.

Враховуючи наведене, встановивши відсутність підстав для скасування судового рішення, Верховний Суд апеляційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувану ухвалу Чернігівського апеляційного суду від 12 лютого 2021 року – без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 серпня 2021 року у справі № 4823/1652/20 (провадження № 61-3830ав21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98911450>

Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах щодо оскарження рішень третейських судів та надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. Рішення, внесені до ЄДРСР за 2018–2022 роки / Упоряд.: правове управління (IV) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: судді КЦС ВС канд. юрид. наук Д. Д. Луспеник, Р. А. Лідовець. Київ, 2023. — 118 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)